

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

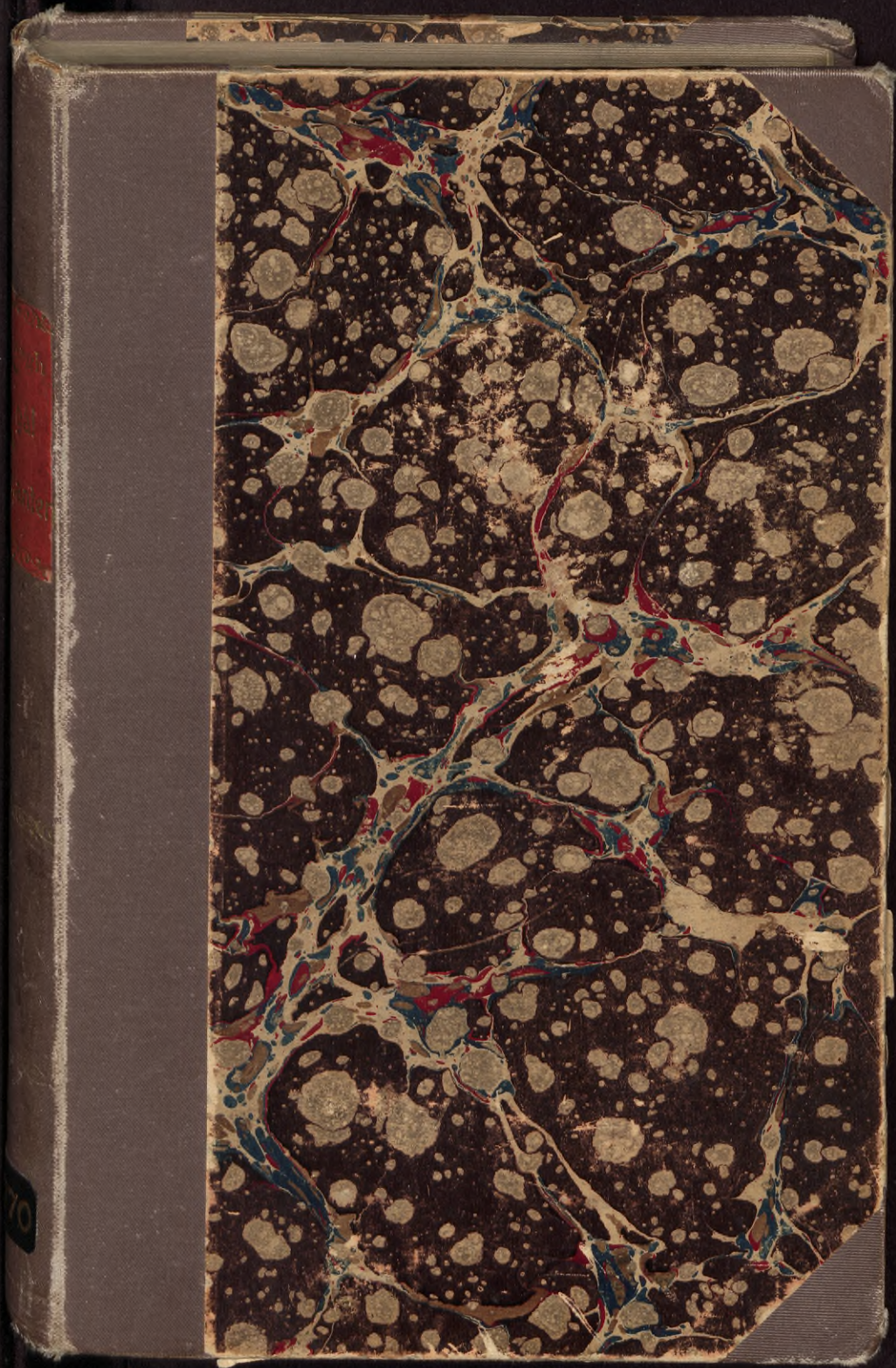
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

UNIVERSITETSBIOTEKET
UMEA

53770

Umeå universitetsbibliotek

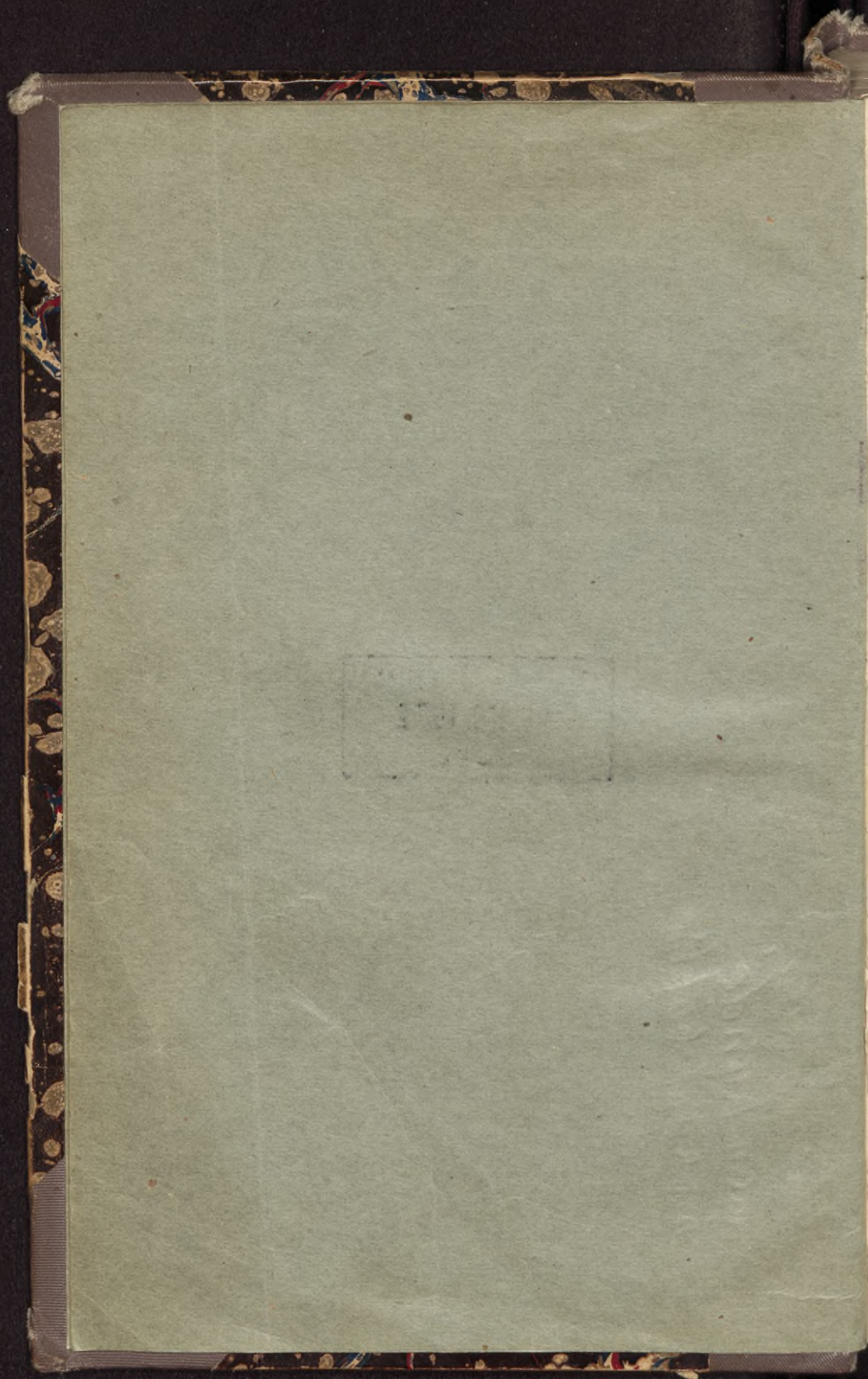
00001723595 53770 Mag

Wette.Får gå! : Berättelse

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
18 DEC. 1972
UMEA

*Wette. Får gå!
Berättelse
Umeå universitetsbibliotek*

FOLKBIBLIOTEKET.

JULIA

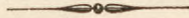
FÅR GÅ!

BERÄTTELSE

AF

C. A. WETTERBERGH

(ONKEL ADAM).

STOCKHOLM
F. & G. BEIJERS FÖRLAG.

F A R G A L

BEHÄLLE

Hc

C. W. WALLBERG

NORRÖPING

4755

Norrköping 1892, M. W. Wallberg & Co Boktryckeri.

Förord.

Det finnes människor med snille, som kunna måla stora historierade familjetaflor eller hvad man kallar romaner; andra åter, hvilka blott kunna teckna skizzer ur folklivet, dem de helt blygsamt kalla genremålningar. Romanskrifvaren har hjeltar och hjeltinnor i förgrunden och lyckliga par och till och med en ädel onkel, som sätter kronan på verket; genremålaren har intet af allt detta till sin disposition, utan får lika ofta en gammal stubbe, ett par lekande barn eller en tiggare i taflans förgrund, och de lyckliga paren, onkeln och tanterna, med ett ord, hela apparaten för en romantisk upplösning undangömmes ofta nog i fonden. Allt detta beror på vårt sätt att se lifvet, och jag för min del är icke "karl till" att få reda på hjeltarne eller de lyckliga paren och ännu mindre på den ädle onkeln. Jag lefver bland folket och ser beständigt framför mig den fattiges rikedom och den rikes armod, den dygdiges fel och den brottsliges dygder; öfverallt ser jag dock en gudomlig gnista skimra fram; genom allt går en försonande tanke. Denna åsigt af lifvet och mina kamrater på scenen gör, att då jag någon gång vill teckna en tafla, blir den alltid en genremålning, konstlös, som dem jag tecknar, och utan anspråk på annan uppmärksamhet, än den sjelfva saken kan påkalla.

Vi svenskar hafva en viss fallenhet för fatalism; vi äro i det längsta trankila och säga vårt: "Får gå!"

ungefär som turkarne, då ett hus brinner, röka tålamodets pipa och säga: "Gud är stor". Denna beskedlighet gör, att många fel och många orättvisor kvarstå orubbade, fastän vi både inse, att de finnas, veta botemedlet och äfven vilja använda det. Vi lida brist hvarken på förstånd eller god vilja, utan blott på förmåga att öfvergifva ett gammalt spår; vi äro hvarken stationära eller rabulister, utan (för att få oss ett nytt och vackert ord) blott och bart slentrianister. Det är derföre, som jag, sjelf svensk in i själen, antagit mina värda landsmäns valspråk och kallat min lilla bok: Får gå!

Juni 1844.

I.

En slädfart.

Det var en klar vinterdag; skogen stod klädd i grönt och hvitt, och höjder och dalar glänste som silfver i solskenet, den spegelblanka sjön låg och skimrade blåhvit som damaskeradt stål, der och hvar beströdd med oaser af snö och randad af en mängd korsande vägar, som slingrade sig öfver den blanka isen.

"Skulle vi icke", frågade fröken Lina sin mor grefvinnan, "skulle vi icke en famille göra en liten lusttur på släda? Ack, mamma, hvad det skulle roa mig och oss alla, är det inte så, mamma?"

Grefvinnan Liljekors smålog åt sin älskade dotters fråga, men dröjde med svaret; ändtligen sade hon: "Ja, Lina lilla, men vi äro ej flere än jag och du, din bror, mamsell Dahl och magistern; vi rymmas alla i stora racken och jag skall låta säga till; den friska luften skall framlocka många rosor på dina kinder, Lina lilla."

"Stora racken?" återtog fröken något mulen, "men", tillade hon smekande och smålog åt sin mor, "men då blir det inte slädparti; jag föreslår att Gustaf kuskar för mamma och mamsell Dahl — och magistern", fortfor flickan med en lätt bugning mot en ung man, som hittills suttit stum, bläddrande i en bok, "magistern får det nöjet att kуска för mig. Är det ej så mamma? Vi bli då summa två slädar; ett litet nätt parti öfver sjön genom skogen och hem förbi eremitaget."

Grefvinnan hade svårt att neka sin enda dotter något och gick således in på saken, och inom en liten stund stodo två slädar framför förstugubron.

Grefvinnans resdrägt drog långt ut på tiden; men fröken Lina stod der snart bredvid kappslådan, klädd i sin pelskappa; det fina pelsverket smög sig så mjukt och lent kring flickans sköna hals, och en liten med svandun bebrämrad mössa innefattade det blomstrande, barnsligt leende ansigtet i en snövit ram. Magistern satt redan på den så kallade hundsvotten, och fröken, väl inpackad i tigerhuden, i kappslådan, då äntligen grefvinnan och gamla mamsell Dahl kommo utför trappan och instufvades i sin släda. Sällskapet for och klockorna klingade snart ute på sjön. Magistern körde bra.

Det var blott en yngling och långt ifrån magister, han var helt enkelt student och informator för en af grefvinnans brorsöner, en liten gosse, som nu fick sitta i knät på mamsell Dahl och med de andra glädja sig åt den friska vintern, de gröna träden och deras hvita draperier. Herr Lindman, så hette egentligen den der magistern, var blott tjugutre år gammal, en skön yngling, och, hvad som var mera, en god yngling, med lika mycket hjerta som hufvud.

Man fruktar ofta, och beklagligt ej alltid utan skäl, att ett godt hufvud ej trives väl tillsammans med ett godt hjerta; men detta är dock en orättvisa, och bevisar att vi ej gerna vilja se annat än halfheter, för att kunna få rum för vår egen. Lindman var ett lefvande bevis på motsatsen; ty hans hufvud och hjerta stodo i full harmoni med hvarandra.

Lindman och hans sköna följeslayerska voro i början alldeles tysta; men äntligen bröt han tystnaden och sade: "Ni fruktar väl ej att åka på isen, min fröken?"

"Nej, herr Lindman, då ni kör, är jag ej rädd; annat är det med bror Gustaf der, med honom tror jag att det skall gå till botten i hvar minut."

Magistern smålog åt det goda barnets idé-association. Flickan hade till hälften vändt det vackra hufvudet mot sin körsven, hon såg allvarsam ut. "Herr Lindman", yttrade hon äntligen, med en slags pause-ring af hvarje ord, — "om — om, säger jag, isen vore svag, om vi körde ned, om — nå säg, herr Lindman, — vore det ej en lätt död?"

Äfven den unge mannens ansigte blef allvarligare; — "och vi omkommo begge?" frågade han och såg den sköna flickan forskande i ögat.

"Ja, begge", nickade hon, "begge på en gång." Ynglingen teg; en oförklarligt ljuf känsla flög blixtnabb genom hans själ; flickan såg honom i ansigtet stilla och liksom frågande.

"Ni gör en underlig fråga, goda fröken Lina", sade Lindman, "sådana tankar skola ej sysselsätta oss nu, då vi äro på en lustfärd." Flickan vände bort ansigtet, men svarade intet.

"Ser ni molnet der, som, likt en gondol af silfver, klyfver rymden? Det seglar så sakta öfver landskapet", sade Lindman. "Vet ni, fröken, jag har ofta önskat mig att få segla så der; att få hvila på ett sådant moln och med en sakta vind föras öfver jorden och se den i sin litenhet."

"Vi sträfva alltid uppåt", svarade flickan, ännu lika allvarsam som förut; "vi vilja högt, men säg mig, herr Lindman, hvori skulle er lycka bestå? — säg mig, huru föreställer ni er framtiden, då ni drömmer derom?"

"Jag drömmer ofta derom", sade ynglingen. "Jag önskar visst ej mycket: — ett trefligt hem, några rum, några böcker, blommor utanför fönstret och frid med hela världen, — se der min dröm."

"Och intet vidare, herr Lindman?" inföll flickan.

"Jo, fröken, — jag ville ega ett *hem*."

"Och i det hemmet?" forfior hon att fråga.

Ynglingen teg ett ögonblick, och sedan hviskade han, liksom han blygts för sin tanke: — "och i det hemmet en som höll af mig, — höll mycket af mig, — en hustru."

"Magistern tänker bra långt framför sig", yttrade fröken, plötsligen ändrande utseende, — "men", tillade hon, "det der är ett allvarligt ämne, och nu äro vi snart af sjön, det är säkrare på landet; jag kan ej neka, att sådan här klar is alltid kommer mig att rysa, och då kommer jag alltid på sorgliga tankar eller kanske rättare glada; jag satt just och beräknade hvad vi skulle tänka och känna, om isen bruste under oss, och vi sjönke i djupet tillsammans; men nu är faran förbi och mina romantiska griller också."

Vägen böjde uppåt land, och snart var sällskapet inne i en grön snöpuddrad furuskog, der vägen slingrade sig öfver backar och genom dalar.

Grefvinnans släda var långt förut, man hörde blott då och då hjällrororna klinga, de unga tu hade under sitt samtal kört långsammare än de sjelfva märkt.

"Se der!" ropade fröken och lyfte sin lilla hand ur muffen, "se der en koja; ack, hvad den ligger trefligt; stanna litet, herr Lindman."

Ynglingen lydde. "En skön belägenhet", sade han, "en liten koja midt i skogen och skyddad af den der höga bergväggen; det är skada, att jag ej har min ritportfölj med mig."

"Ack, hvad den tafsan skulle bli skön!" ropade flickan, "bergväggen, de snötyngda, slokande granarne, den lilla grå kojjan, den smala, trampade gångstigen genom snön — ack, sådan tafsa! Låt oss gå in till det goda folket."

Flickan gjorde sig lös ur fällen, och magistern band hästen vid ett träd. De gingo nu uppför den lilla gångstigen och stodo vid husets dörr; den var stängd, och de knackade på.

Ändtligen öppnades dörren, och en trasig, gulblek gosse tittade ut.

Lina ryste tillbaka, ty eländet stod tecknadt i hvarje anletsdrag på det arma barnet: elände och orenlighet.

Gossen bugade sig djupt och sade: "inte vill herrskapet stiga in?"

"Jo visst, min gosse", sade Lindman, "vi vilja se till er derinne."

"Der är inte mycket att se, mor är sjuk och far foro de bort med i går."

"Foro de bort med?" frågade Lindman.

"Ja, gevaljaren och länsmannen", sade gossen, "och då far inte ville följa med, skrufvade de handklofvarne på honom, så att naglarne blånade, och då blef mor värre; nu yrar hon beständigt, stackars mor."

Fröken Lina ryggade ett steg tillbaka, hon var van att se allt så leende omkring sig; hon var sexton år och hade ej begrepp om någonting utom den cirkel, inom hvilken hennes barndom rört sig; hon ryg-

gade derföre tillbaka med ett uttryck af afsky; men Lindman tog henne vid handen, såg på henne och sade frågande:

"Fröken! vill ni icke en gång också se eländet, se nöden och fattigdomen?"

Den sköna flickan dröjde rysande.

"Fröken!" sade Lindman, "kom med, kanske ni och jag kunna hjälpa eller rädda dem."

"Tack, Lindman", sade flickan med en blick, som plötsligen strålade af fröjd, — "tack för det ordet; vi skola hjälpa dem." Och nu steg hon först in i stugan.

Anblicken var i högsta grad nedslående, der fans nästan inga möbler utom en ofantlig, stor brädlår, som förestälde säng, och der låg en qvinna insvept i några trasor och med ett skrikande barn vid bröstet, en liten nyfödd en, som helsade verdens elände och fåfångt på sitt språk begärde hjälp af sin mor.

Den unga fröken ryste djupt och stod der skakad i sitt innersta, något sådant hade hon aldrig anat; det var en helt ny verld, som öppnade sig för henne: eländets oändliga rike.

Lindman deremot var redan invigd; han var sjelf en fattig torparegosse och hade hos grannarne, om ej just hemma, sett motstycken. Han var derföre mera lugn än den arma flickan, som darrade af förskräckelse. "Hon yrar", sade han, sedan han tilltalat den sjuka och fått ett förvirradt svar, "hon yrar, stackars moder, och barnet håller på att frysa till döds."

"Barnet fryser?" frågade flickan, "tag hit det, jag skall värma det."

Lindman dröjde; men hastigt stod flickan vid den sjukas säng, tog upp barnet, der det låg i trasorna, och virade sin palantin omkring den lilla skrikhalsen; det var modersinstinkten, som bröt fram hos den unga flickan, hon var en qvinna, den sextonåriga, och ryste ej för det lilla barnet — det var den heliga kärleken, som vaknade; och nu darrade hon ej mera, nu kände hon sig lugnare och gladare än någonsin.

Barnet kände den välgörande värmen, tystnade och somnade; fröken lade det, insvept som det var, på bädden, och satt tyst och betraktade det slumrande barnet.

Lindman studsade väl något vid Linas manöver; men han var själf för god att förundra sig deröfver; han vände sig till gossen för att få veta familjens öde.

"Din far fördes bort?" frågade Lindman.

"Ja, herre! länsman var här och gevaljaren, de hade begge hvita knappar i rocken."

"Nå, hvad hade din far gjort?"

"Åh ingenting! för si, herre, vi äro fattiga vi; och så pantade de ut i höstas allt, hvad vi hade, och tog från oss till och med potatisen i täppan och grisen se'n; det var en vacker gris ska' herrn veta."

"Ja det är möjligt, och vidare?" frågade Lindman.

"Och bred var han i ryggen", fortfor gossen, "och blank som silfver, för si han var smäcket."

"Jaså, men din far?"

"Jaså far? — jo, ser herrn, far blef efter den stunden liksom tokig och gick och funderade i skogen, och mor var sjuklig, hon, och orkade inte arbeta; men så blef det barnsöl af och mor fick den der lille; — då hade mor intet att äta, och så gick far ut en qväll, och när han kom hem, hade han med sig en tår mjölk, — ja, det var väl ändå nästan stopet; och då gret far."

"Nå, än vidare?"

"Jo, då gaf far mjölken till mor och sa': "se der, Anna Stina, drick du, så att du inte svälter ihjäl från barnena, med mig är det snart bestäldt." Och mor drack och frågade hvar han fått mjölken, och far sa' hos nämдемännens. Men i går kom länsmannen hit och sa' att far mjölkat nämдемännens kor på betet, och så tog han far och sa', att han skulle klä pålen; då blef mor hufvudyr och började bli så sjuk, så sjuk, och så foro de af med far in på slottet."

"Och du, stackars gosse", frågade Lindman, "har du också intet att äta?"

"Nej bevars, ingenting, utom ett brödstycke, som jag tiggde i går."

"Vi måste åter resa", yttrade Lindman till sin följeslagerska, som liksom drömmande sutit bredvid sjuksängen och som nu plötsligen vaknade ur sin dvala.

"Huru skall det gå med dessa?" frågade hon Lind-

man och pekade på modern, som nu sof lika stilla som det lilla barnet.

"Vi skola skicka dem hjälp från Liljevik", svarade ynglingen och drog henne med mildt våld ur kojans.

Lina stannade ett ögonblick utanför dörren och kastade en blick öfver nejden, hon drog ett djupt andetag, liksom hon velat sucka bort allt det elände, som slumrade derinnanför.

"Tack, redlige, gode Lindman", sade hon slutligen, "tack för denna stunden; *nu* känner jag er, — känner er rätt."

Ynglingen stod försjunken i åskådningen af den sköna flickan, som med tårfyllda ögon stod som en räddningens engel utanför kojans dörr. Han svarade intet, men hans öga talade desto tydligare.

"Inte sant", återtog flickan och fattade hans hand, "inte sant, nu känna vi hvarandra som först?"

"Ja", sade ynglingen, "vi känna hvarandra; låtom oss fara, min fröken", tillade han med mera lugn, "grefvinnan blir orolig."

De unga foro och vaxlade ej ett enda ord under hela vägen; ty de kände ju hvarandra, de hade å ömse sidor sett ner i hvarandras hjerta och funnit — hvad? — med ett ord: de behöfde ej tala.

Grefvinnan, underrättad om den fattiga modern och barnet, skickade genast en person dit för att vårda dem begge; men begge afledo efter några dagars kamp, och gossen, som var tio år, togs till Liljevik. Kojan, den romantiskt belägna kojans, stod tom och öde.

II.

Den gamlas tanke.

"Men, min grefvinna", sade mamsell Dahl, "jag talar uppriktigt, ni tillåter mig det — eller huru?"

"Jo visst, min goda vän, tala ut, jag vet hvarom frågan är, — den rör Lina; är det ej så?" svarade

grefvinnan Liljekors, som satt ensam med den gamla guvernanten och arbetade i sin boudoir.

"Jo, riktigt", återtog gumman Dahl, "riktigt, grefvinna, just om fröken Lina. Ni skall presentera henne på hofvet? Har ni väl betänkt följderna af detta steg?"

"Ja, goda Dahl, det har jag; men du inser väl, goda själ, att en fröken Liljekors åtminstone *en* gång måste införas i den cirkel, dit hon på grund af sin födelse hör."

Gumman Dahl smålog med ett sorgligt allvar. "Men tror grefvinnan då, att fröken Lina icke skulle säkrare finna glädje och lycka, utan att införas i denna cirkel; — ni blef sjelf i er ungdom införd der, min grefvinna; har ni vunnit eller förlorat derpå?" Grefvinnan svarade intet; men drog en djup suck. "Förlåt mig, grefvinna", fortfor guvernanten, "jag kämpade emot, då er fru mor ville införa er, jag vill ej upprifva gamla, kanske läkta sår; men nu kämpar jag för att åt er dotter få bibehålla enkelheten och förnöjsamheten, — det vill säga de största rikedomar hon eger."

"Men goda Dahl", sade grefvinnan med ett förläget smålöje, "ni dömer så strängt; besinna blott, en fröken Liljekors, arftagerska af Liljevik och den sista ättlingen af en familj, som från urminnes tider utgjort konungens omgifning, — skulle hon isoleras? — skulle hon utstängas ur den högre societeten, dit hon hör, och förblifva blott och bart sin mors dotter, och slutligen kanske gifta sig med en hederlig kapten, som året om skötte sin ekonomi? — Visst skulle Liljevik vinna derpå; men att Lina just skulle bli lyckligare då, är mig ej så klart."

"Ni målar ganska väl, grefvinna", sade guvernanten, "men det är ej så min mening. Fröken Lina bör få se verlden, må se sig fritt omkring; men just därför ville jag ej, att hon ännu, endast ett barn, infördes i den krets, der etikettens tusende band knyta henne fast för alltid, der hennes fåfänga måste vakna till fördubblad verksamhet, der hon, med ett ord, kommer att bedöma sig sjelf och den verld, som omger henne, alldeles falskt. Säg mig", fortfor gumman ifrigare, "säg mig huru kan en ung flicka, som på en gång väckes ur oskuldens rike och kastas in i ett hof,

föreställa sig annat än att äfven der, under den sköna ytan, ligger något skönt förborgadt; och ni måste erkänna, min grefvinna, att detta dock ej vanligen är och ej gerna *kan* vara förhållandet. Vid ett hof är allt att vinna, allt att förlora för dem, som en gång begifvit sig dit, lifvet der är ett fortsatt spel om lif och död, och det är nödvändigt att dölja sina kort för de medspelande: "ingen bror i spel", säger ordspråket, och "ingen vän vid ett hof" är ett ej osant tillägg. Äfven omkring den ädlaste konung samlar sig en skara lycksökare, och om de ej lyckas i sina planer, om konungens skarpsynthet tränger igenom det skal af nit och trohet, som de bära, så omgifva de honom likväl, äro så att säga en gång domesticerade på hofvet, och en främling skall anse dem för goda, för ädla, emedan han ej är van att se lumpenheten innanför stjernorna. — Ett sådant fall är det med fröken Lina; hon skall småningom komma in i hvirfveln och småningom börja känna hjertat så tomt på glädje, — samma hjerta som nu är så fullt af fröjder; hon skall fåfångt der söka efter hvad det är, som felas henne — hon skall tro, att det är blott förströelse, som hon saknar, då det är frid och lugn som flytt ifrån henne; hon skall söka smicker, då hon ej är i stånd att erhålla vänskap; hon skall förställa sig sjelf, emedan andra tvingat henne dertill, och slutligen skall hon ingå en förening för hela lefnaden, blott derföre, att det ändtligen är en variation, är något nytt; — kanske just det, som kunde uppfylla hennes tomma hjerta. Detta blir ej fallet. Mannen är en klok man, som väl beräknat, hvad Liljevik kan vara värdt eller åtminstone en sådan, som gifter sig med fröken Lina derföre, att hon charmerat hela hofvet, och han vill ega den mest firade gemålen bland kamraterna. Nå väl, fru grefvinna, känner ni igen den teckningen?" Den gamla guvernantens bleka ansigte bar prägeln af ett högtidligt allvar, och grefvinnan satt der stum med nedslagna blickar. "Jag har kanske sårat er, grefvinna", sade gumman och lade sin hand i grefvinnans, "men jag är gammal, och ni öfver passionens ålder; — vi kunna begga med lugn se tillbaka på den tid, som gått. — Det var ej er skull, att ni glömde er första kärlek i hofhvimlet,

— att ni glömde, att ni, utan att veta det, försakade ert lifs lycka i en ädel mans armar; det var ej er skull, att ni i stället blef maka åt en man, som blott ville ega er som en slags raritet för att briljera med edra behag och er qvickhet, då han sjelf var i brist på begge delarne, det var ej er skull att ni, då ni blef mor, förlorade er första fågning, att ni på en gång då fann er enda glädje i ert hem, — att ni således blef det, hvartill ni var ämnad, en god husmoder: — detta var naturens skull, som gifvit er ett godt hjerta; men då försköt er den undergifne mannen, då motsvarade ni ej mera hans planer: det var en statsfru, ej en husmoder, han ville älska. Ni framlefde sorgliga år som maka, ljufva och lyckliga som mor; ni blef enka, — ännu en gång besökte ni hofvet; det var allt så kallt, så främmande der, — ingen enda af alla dem, som fordom fladdrat omkring er, tycktes komma ihåg er; de hade alla glömt er, och utan saknad återvände ni hit med edra barn. Nu vill ni kasta er enda dotter in i den verld, som öfvergifvit er sjelf, — ni vill tvinga de lumpna dagsländorna att beundra dottern, sedan de glömt modern; men kom ihåg kölden deruppe på höjderna, och tro ej, att der är värma, fastän isen deruppe glöder i nådens solglans som ett eldhaf; det är dock endast is, — hal is, osäker och med sin tunna skorpa betäckande djupa, outgrundliga klyftor. Låt fröken Lina blifva hemma ännu ett år, gör sedan resor till er släkt och edra vänner, låt henne för en och annan gång se hofvet; presentera henne, men sök ej att sätta henne der; låt henne, med ett ord, se, men ej erfara; låt henne studera, men ej genomleva en likartad kurs i verldserfarenhet, som ni sjelf genomgått.”

Grefvinnan satt länge tyst; ändtligen slog hon upp ögonen och såg med mildt vemod på sin gamla lärarinna, den enda vän, som lifvet igenom varit henne trogen. ”Du har rätt, goda Dahl; men jag har gifvit min svåger, hofmarskalken, mitt löfte och vi måste resa till Stockholm, Lina måste presenteras på hofvet; men längre skall det ej gå, — hon skall ej qvarstanna der; är du nu nöjd, du stränga moralpredikant?”

”Ja, grefvinna! nu är jag nöjd”, svarade mamsell Dahl och tryckte den goda grefvinnans hand.

III.

Afskedet.

Eremitaget låg undangömdt i parken. Det var ett litet lnsthus, utanpå betäckt med bark och ris, en enkel och fattig koja; men inuti var der ett präktigt rum med guld och siden och turkisk matta öfver golfvet. Den lilla kojans framsida vette mot parken; men åt andra sidan bildade den en balkong, som sträckte sig ut öfver en bergslutning, en öppen veranda, hvarifrån man hade utsigt öfver den lilla insjön, som, fullsådd med holmar, liksom slingrade sig fram mellan de gröna stränderna.

Det var en morgon i Maj, dagdropparne stodo ännu på gräset, och himlen rodnade ännu der borta i öster som en ung brud, då magister Lindman promenerade nedåt parken och gick in att hvila sig i eremitaget.

Der satt ynglingen nästan alla sina fritimmar och höll en bok i handen; han läste likväl mindre än drömde, och hans blickar voro sällan häftade i boken, utan irrade öfver det sköna landskapet.

Hans inre stod i harmoni med den sköna verld, som omgaf honom; han återspeglade i sin själ all den fröjd, som naturen omkring honom uttalade, allt det lugn, som låg i det vackra landskapets karaktär.

Då man är ung, lefver man ännu ett naturlif, man är ej ännu lössliten ur denna trollkrets, som skapelsen slutit omkring kronan af sig sjelf, menniskan. Vi kallna småningom; vi bygga oss en ny verld med nya fröjder och nya smärtor och tro oss så vise, derföre att vi kunna säga: se, denna verld är vår egen skapelse; men ännu en tid och vi sammanfalla i ålderdomens dagar åter med naturen, icke den sinliga, den yttre förnimliga, utan den, som i vår ungdom i dunkla aningar, i orediga tankebilder sväfvat för vårt inre öga.

Så satt Lindman äfven denna morgon och tänkte på — framtiden skulle man tro, nej, långt derifrån, han tänkte på den närvarande och vågade ej låta en tanke förirra sig in i den kommande; den var så dun-

kel, hvaremot den närvarande låg i solljuset och log som det landskap han såg från verandan.

Dörren öppnades sakta och fröken Linas leende ansigte, strålande af helsa och fröjd, tittade in; den sköna flickan smög på tå in i eremitaget och stod inom några ögonblick bakom ynglingen, hon smålog skälmaktigt, framräckte hastigt den lilla handen och fattade boken.

"Hvad är det, som min herre tänker på?" frågade hon skrattande.

"Är det ni, Lina", yttrade ynglingen och sprang upp.

"Ja visst, gode Lindman; vet ni, jag gick hit för att träffa er", återtog flickan, "nå, se ej så förundrad ut, att jag, en flicka, söker upp er i parken; ja, ser ni, just för er skull har jag kommit hit."

"Tack, fröken Lina."

"Åh, inte att tacka för, jag kommer för att glädja er med något; glädjen är blott half, då man ej delar den med en vän, och ni är ju min bästa vän — är det ej så, Lindman?"

"Jo, vid Gud, er bästa vän", hviskade ynglingen.

"Ja, jag vet det, ni håller af mig, derföre att jag håller af er, ja, jag håller mycket af er, ni är så klok, så god, ni har gifvit den unga flickan många goda råd, ja, ni håller af mig. Men nu till den glada nyheten: inte sant, ni gläder er med mig?"

"Jo visst, fröken, allt hvad som utgör er lycka, är också min."

"Nå väl, Lindman, blif då glad, jag skall inom åtta dagar resa till Stockholm och skall presenteras vid hofvet."

"Vid hofvet?" frågade ynglingen utan att tänka derpå.

"Nå, nå, Lindman, se ej så mulen ut, ty jag är så glad, så glad. Jag får se kungen, drottningen och alla de kungliga personerna, ser ni, jag en liten landt-flicka skall svänga mig som en stor dam i de kungliga rummen, — ack! och vara med på baler och spektakler och höra musik; — nå, är ni inte glad, Lindman?"

"Underrättelsen om er resa gläder mig ej så synnerligen", yttrade Lindman enstafvigt.

"Min Gud, Lindman, vi komma igen om fjorton dagar; vi tänka på hvarandra under tiden, och så — och så råkas vi igen."

"Men hofvet? Jag tycker icke att ni, Lina lilla, passar för hofvet, en skön, frisk ängsblomma passar ej väl tillsammans med orangeriväxterna der."

"Se der", skrattade fröken, "se der har jag nu början till samma visa, som gamla mamsell Dahl i går afton sjöng för mig; — gode Lindman, tala ej så, — var glad som jag, tro mig, jag trifves icke länge deruppe — jag, som är så lycklig här", tillade hon, och en fin rodnad drog sig öfver hennes kind.

"Nej, långt derifrån, goda fröken", sade ynglingen, "jag saknar er, — deraf en liten oro; — men ni kommer tillbaka snart."

"Ja snart, Lindman, mycket snart", nickade flickan.

"Och då har ni icke glömt mig", återtog ynglingen.

"Nej aldrig — aldrig, gode Lindman; var nu inte ledsen", fortfor hon, efter ett litet afbrott, "var nu ej ledsen, utan tänk på mig emellanåt, tänk på Lina", — flickan afbröt sig sjelf, hon tycktes öfverlägga; äntligen återtog hon: "jag har öfverlagt med mig sjelf hela natten om en sak, — vet ni, Lindman, denna resan har jag rent af ansett som en Romresa; det är barnsligt eller huru? Det är blott 23 mil till Stockholm, det går som ett intet med bestälda hästar och egen kusk, säger mamma; men ändå, ändå tycker jag, att — det är en oändlig väg dit, — och en evighet att bli borta. Gode Lindman, jag ransakade mig sjelf för att finna orsaken; jag fann den, och — nå se ej så sorgsen ut, min trogne vän! — och jag fattade ett beslut; vi tala uppriktigt, Lindman", började hon efter en liten paus, — "vi tala uppriktigt, som två vänner böra göra, — jag har varit oförsigtig många gånger, — har sagt er mer än jag borde hafva sagt, — tack, Lindman, för det att ni ej med ett ord, med en min gifvit mina tankar och mina känslor luft; det har skett utan ert förvällande; är något fel begånget, så är det mitt; men jag har märkt något tvärt emot er vilja; nå väl, Lindman, nå så dumt det är att ej tala rent ut

på en gång, nu har jag stått här och bråkat med ingressen en hel quart; nå väl, Lindman, det är klart för oss begge."

"Hvad?" frågade ynglingen med vek röst.

"Jo, Lindman", sade flickan och nickade allvarligt och litet darrande, "vi hålla af hvarandra — hålla af hvarandra kanske mer än vi borde."

Lindman drog den sköna flickan till sig utan att säga ett ord, han tryckte en kyss på hennes panna; men hon räckte honom med barnslig oskuld sina läppar.

"Tack, Lina", sade ynglingen och tycktes vakna ur ögonblickets berusning, "evig tack!"

"Kanske", sade flickan allvarsamt och med ett par klara tårar glänsande mellan ögonhåren, "kanske jag gjorde orätt, som kysste er, Lindman; men det må så vara, jag har öfvertänkt allt, jag kunde icke skiljas ifrån er, utan att gifva er ett säkert tecken, en borgen för mitt hjerta. Det är orätt, Lindman, jag vet det", tillade hon och rodnade starkt; "men, det är också rätt"; hon skakade på hufvudet, "jag förstår mig icke sjelf; men det är rätt, fastän jag vet att mamma och mamsell Dahl skulle anse det som en stor synd, att jag älskade någon; men det är ändå rätt; ty jag eger icke mig sjelf; vi äro vänner, ja vänner. Farväl, Lindman, nu vet jag, att ni icke glömmet mig. Om fjorton dar kommer jag igen", återtog hon, då hon stod i dörren för att gå, "lofva mig, Lindman, att vi då åter äro så som förr, — vänner — blott vänner."

Flickan försvann, och Lindman blef kvar liksom drömmande.

IV.

Kyrkans förlåtelse.

Vid Klintorps tingsställe var en stor samling menniskor, som en lång stund stått stilla, liksom sammanhållna af en osynlig makt i en vid krets omkring en stock, som höjde sin spruckna och mossiga spets öfver

folket; nu började det åter att sorla och röra sig, förtrollningen var löst, och då massorna skingrade sig, såg man en medelålders man, stående vid foten af den uppresta stocken, mottagande allmosor i sin hatt.

Mannens utseende förrådde på en gång smärta, förödmjukelse och raseri i en underlig blandning med ånger, som frampressade några tårar på den vissnade kinden.

"Stackars Lars Anders", yttrade en gammal gumma, "allt detta för bara ett stop mjölk", — "som han gaf åt sin hustru, då hon höll på att svälta ihjel", tillade en yngre qvinna och torkade sig i ögonen med förklädet.

"Det är ändå orätt att så straffa den fattige, därför att han tar litet mat, när han ingenting kan få", sade en bonddräng, som just nu varit framme hos delinqventen och kastat några slantar i hans hatt.

"Åh, f-n ta alla tjufvar", svarade en äldre bonde, "jag vännas de hängde der allihop, det gör kroppen godt."

"Åh ja, I kan säga så I", återtog gumman, "därför att I är rik; men edra barn kunna också bli fattiga och, utan att få något, tigga vid rike mans dörr, såsom Lars Anders; — jag känner Lars Anders, och han är beskedlig, han, gör ej en mask förnär, och hans enda fel är, att han blef kär och gifte sig så der på tvären, och att det se'n blef missväxt, och han gaf sig under nämndeman i Klinta, den snålvargen, som inte unnar någon att lefva."

"I har rätt, mor, nämndeman i Klinta är just en rättare en, han, en igel som lefver af den fattiges svett och blod", sade bonddrängen och knöt handen af vrede. "Jag känner honom — det var han, som tog hemmanet från far, och därför är jag nu en fattig dräng, som inte har en torfva."

"Stackars Lars Anders", sorlade hela mängden, när den straffade återfördes i fängelset.

Lars Anders hade utstått sitt straff för att sjelf blifva förbättrad och för att gifva en varning åt andra: det är ju lagens mening, om den har någon? Men begge delarne hade slagit fel, Lars Anders var ej förbättrad, utan hade i stället först nu fått statens bekräftelse på, att han var och skulle blifva en brottsling, — och varningen var ingen, emedan straffet icke

uppväckte fasa för brottet utan för en grym lag; väckte hat och förakt mot den menliga rättvisan, därför att denna upphört att vara det och nedsänkt sig till verktyg åt en slags sjelfhämd, skadlig därför att den är ändamålslös, och felaktig därför att den är skadlig.

Vi se vid hvarje afstraffning huru folket kastar sin skärf i brottslingens hatt och ömkar *honom* i stället att lära sig afsky sjelfva brottet; och folket handlar här instinktmässigt; det pliktar sjelfvilligt sina slantar såsom sårabot, emedan det känner på sig, att det der är orätt; men tror att det är ett nödvändigt ondt.

Påföljande söndag stod samme man, lika blek och lika dyster, på gången i Klintorps kyrka: han skulle åter upptagas i församlingens gemenskap, — också ett misslyckadt försök; först nu blef han utskjuten ur församlingen; först nu hade han äfven fått kyrkans insegel på sin vanära stämpladt på pannan, — han var med kyrkplikten utskjuten ur sina bröders krets i samma ögonblick, då presten enligt handboken upptog honom deri.

Man fäster sig vid ord; men man förbiser alldeles verkan, och kyrkplikten är *icke* ett återupptagande i församlingen, utan endast den sista förbannelsen, som samhället kastar öfver brottslingens hufvud, och som så fruktansvärdt återstudsar och lönmördar samhällets moraliska lif.

Samma folkmassa var äfven nu närvarande; men medömkan var släckt, och man undvek mera den i Guds hus till brottsling stämplade än den blott af lagen brännmärkte mannen; i senare fallet förnedrades han blott inför folket, i egenskap af stadsborgare, men i detta äfven som kristen; i det ena straffades kroppen, i det andra åter anden.

Det ligger en förfinad grymhet i detta sätt att uttänja skammen i oändlighet, och föra den dömde intill altaret för att blygas; — och allt detta för att öfva barmhertighet; för att åter, som man säger, upptaga honom till medlem i det kristna brödraförbundet.

Man måste här fråga: när utsköts han ur detta förbund? Är icke äfven den brottslige en kristen och har rätt att söka ljus, tröst och förbättring i Guds

ord, och så länge han har denna rätt, är han också en broder i Kristi kyrka, fastän en fallen broder, som mera än någon annan behöfver att vara en medlem af vår församling, just derföre att han fallit och bör uppresas igen.

Att således åter upptaga en brottslig *vorden* kristendomsbroder i församlingen är ett gäckeri, en skrymtande barmhertighet, uppfunnen för att nedtrycka i stället att upplyfta; att krossa i stället att hela.

Man ser derföre ofta äfven förhärdade brottslingar rygga tillbaka för denna akt af barmhertighet, långt mer än för lagens obarmhertighet; — att lida ett straff, huru vanhedrande det än må vara, är dock ett sätt att betala sin skuld; men att tvingas att mottaga en nådegåfva, som man ej behöfver och ej någonsin begärt; att åter sättas i en slags skuld till bröderna, och detta genom ännu en förnedring, desto hårdare, som den ej åtföljes af medömkan, det sårar ofta den brottslige mer än alla yttre straff.

Lars Anders var åter fri, han satte sig, sedan folket strömmat ur kyrkan, på kyrkogården i djupt begrundande, blickande ut öfver nejden. Hemifrån hade han ej fått något bud sedan han bortfördes af länsmannen; den fattige saknar äfven kommunikation med de sina.

Lars Anders satt och tänkte på sin hustru och sina små barn. "Nu kommer jag hem igen till Anna Stina, utskämd och usel", sade han vid sig sjelf, "men hon föraktar mig inte för det — hon känner mitt hjertelag och skall hålla af mig, för si jag har lidit för hennes skull." En känsla af frid smög sig genom den fridlöses själ, då han fann, att det dock fans *en* på jorden, som icke försköt honom. "Anna Stina", återtog han vid sig sjelf, "Anna Stina, stackare, hade rikare friare än mig, men ändå höll hon af mig och talade så vänligt med mig, då vi råkades om söndagsaftnarne och på lekstugan: då dansade jag med Anna Stina, stackars barn, och trodde icke att jag skulle göra hennes olycka . . . men får gå! det är nu en gång så. När jag nu kommer hem, så skall jag lofva Anna Stina att låta mitt straff blifva till en varning, och så skall hon sätta sig ner och trösta mig och läsa för

mig. Anna Stina läser mycket bättre än jag, — hon har fått lära sig läsa i sockenskolan, — men jag har fått "kralla" mig fram i all min dar så i ett som i annat. — Skall jag förlåta nämдемannen? — å ja — det kan jag gerna; jag har lidit det verldsliga straffet, men han har sitt igen då han dör, och Anna Stina säger alltid: "älsker dem som eder hata"; det vill jag göra för hennes skull. Nämдемan", fortfor han efter ett långt betänkande, "nämдемannen narrade mig att ta torpet, det gjorde jag för att få en torfva att sitta på med Anna Stina; — för så låt han mig arbeta och arbeta och gaf mig ingenting, och när jag fick litet mjöl eller dylikt, så satte han det i en bok, — men för mitt arbete hade han ingen bok, — och så blef jag skyldig honom en hel hop, och så blef jag sjuklig och Anna Stina också, och så pantade han hos mig, så att vi hade intet. Då blef jag liksom tokig och gick der och gjorde intet; — så blef Anna Stina sjuk och fick pojken. Då gick jag till nämдемan och begärde litet förskott, men då körde han ut mig och sade, att det han pantat, inte räckte till, och så blef jag arg och tänkte — får gå! och så blef jag en tjuf; — å ja, det der vet Anna Stina ju alltihop nu, fast jag inte talat om det."

Så satt Lars Anders hela eftermiddagen på kyrkogården och genomgick, och åter genomgick sin lefnad ... steg ner utför den trappan som ledt honom till brottet, för att räkna stegen och för att kunna stiga uppför igen.

Qvällen kom och ännu satt Lars Anders der, han ville först sent vandra hem till sitt skogstorp, ty han fruktade att möta folk på vägen, — möta menniskor samma dag, han stått på skampallen i sockenkyrkan.

Klockaren kom uppåt gångstigen mellan grafvarne, han ämnade sig in i kyrkan för att stänga fönster, hvilka man öppnat under gudstjensten, och som stått öppna tills nu. Lars Anders ville smyga undan, men klockaren ropade honom till sig. "Hvad går du här och lurar efter, Lars Anders", yttrade denne, "packa dig bort, ty i klockaregården är ingenting att skörda."

"Kära fader klockare", svarade mannen bugande, "jag skall gå hem så snart det blir mörkt; men ser

ni, nu på ljusa dagen vill jag inte gå; jag kunde möta en hop af mina gamla vänner, — och — och de kännas inte vid mig, de; ack, fader klockare, låt mig bli kvar tills det mörknar; jag hinner nog hem innan natten, det är bara halfmilen dit till torpet."

"Gå hem?" frågade klockaren förundrad.

"Ja hem, fader klockare, till Anna Stina och barnen."

Klockaren ryggade ett steg tillbaka, en bitter känsla af medömkan stack som en törntaggen i hans bröst. "Nå, Lars Anders, hvad skall du der att göra?"

"Åh ja, ni kan ha rätt, fader klockare, jag har ingenstädes att göra, öfver allt kommer jag till skam och skada, — men Anna Stina skall ändå bli glad, stackars qvinna."

"Skall hon bli glad?" frågade klockaren; "jag tror knapt, att du råkar Anna Stina."

"Huru då?" frågade Lars Anders och darrade på rösten.

"Jo, ser du, Lars Anders", sade klockaren, "hon är inte mera der hemma."

"Hvar då, i Guds namn?" frågade den tilltalade med stigande ångest.

"Jo, ser du, Anna Stina var sjuk, då du for på slottet."

"Ja, jag vet; men det var efter pojken det."

"Och ser du", fortfor klockaren, "hon blef sjukare sedan, och..."

"Och?" frågade den förskjutne med kallsvetten på pannan och med vidt uppspärade ögon, "och?"

"Käre Lars Anders, hon är hos Gud och det lilla barnet också."

Utan ett ord till svar, slog mannen ner ögonen och lät händerna falla liksom förflamade ned vid sidorna, så stod han ända till dess klockaren skakade honom och ropade: "Hör du, Lars Anders!"

"Ja — ja, hvad är det?"

"Du skall bedja till Gud, så får du tröst och hjälp."

"Ja! — jag skall bedja, — ja det skall jag", sade den förkrossade, utan att tänka derpå. "Hvar ligger hon?"

"Här, Lars Anders, den der sandhögen bredvid

skiljebrädden i *vester*, hon dog i vintras, förstår du; men nu är det vår.”

”Jaha, det är vår”, eftersade mannen och lät fingrarna glida genom håret, liksom för att afkylla hufvudet genom att dela de hoptofvade lockarne, — och nu raglade han bort till grafven och satte sig på sandhögen.

Klockaren gick och glömde under sina förrättningar i tjensten den stackars Lars Anders, som i aftonkylan satt derute på sin hustrus och sitt lilla barns graf.

I allmänhet äro vi ej mäktiga af länge fortvarande känslor; vår bön är ofta en blott ögonblickets hänförelse, jemförlig med den vi känna, då vi afhöra en skön koralsång, och vårt deltagande för andra är en tår som faller bort lika snart, som den formerat sig, — så borde det likväl ej vara, ty hela vår lefnad borde vara en *bön i handling*, och vårt deltagande icke vara en gråtmild, maktlös kärleksdröm, utan en glad, lefnadsfrisk och vaken kärlek, — som älskar, beklagar, upplyfter och tröstar, utan att sjelf nedtryckas.

Lars Anders var därför glömd i samma ögonblick klockaren ej mera såg honom.

Der satt han nu, utan maka, utan hem och utan ära . . . utan allt, då man undantar lifvet.

Det var oredigt inom honom; tusende vexlande bilder trängde sig framför hvarandra, sammanpackade sig i obegripliga skepnader; men allt var så mörkt likväl, så dystert och så dödt. Der vaknade hos mannen en djupt begrafven naturkänsla . . . hämden vaknade inom honom och kämpade med ljusare makter, som bodde derinne.

Vi stackars menniskor kunna ej hämma försynen i sin gång; vårt öde, ehvad det bildats af oss sjelfve eller af andra, eller af slumpen, om den någonsin funnits, växer upp utmed oss och bär söta eller bittra frukter, allt efter trädets art; och om frukten är bitter, då förbanna vi trädet, då hämnas vi på det vi kunna nå, *när* vi ej kunna hämnas på den kraft, som ligger utom oss, som ligger i våra föregående handlingar, tankar och känslor, hvilka med centnertyngd draga oss nedåt. Så vaknar hämden i den förskjutnes, den brottsliges själ.

Emellanåt — det var som en röst der nerifrån hviskat något till honom, men han blef lättare om hjertat och tänkte: "det der tycker ej Anna Stina om, der hon ligger, — och inte barnet heller, som soffer på hennes arm; jag skall vandra redligt inför Herran, så får jag råka Anna Stina och lilla barnet, som jag knapt såg här. — Men skall nämndemannen gå ostraffad" — så var det en annan röst, som talade vid honom — "ostraffad och ärad af alla? ... nej! nej! i evighet nej, — det är orätt!"

Natten drog sitt dok öfver himlen, en sakta kylig vind susade i träden, klockstapelns spira stod som en svart rand mot brynet, — ännu satt han kvar på grafkullen och plockade små stenar i sanden och liksom räknade dem, mekaniskt rörande munnen. Ännu hvälfde sig mörka och ljusa tankar inom honom; men äntligen stod han upp med ett hastigt språng och såg vildt omkring sig i mörkret. "Ha, ha, ha!" skratade han slutligen och stampade på grafven, "det är inte slut ännu; — men", tillade han något lugnare och tog sig om pannan, "men!..."

"Får gå!" ropade han äntligen och ilade öfver kyrkogården, liksom om en ande här förföljt honom.

Ett par timmar derefter kom ett ridande bud till klockaren att stormringa i klockstapeln; elden var lös i Klinta hos nämndemannen.

Klockorna ljödo igenom natten, och se der borta på andra sidan skogen var en stor brand, ty en stark mörkröd fläck speglade sig på himlen; det var en stor brand hos nämndemannen i Klinta.

Men på en klippa i skogsbrynet satt en människa och betraktade med förvirrade blickar fyrverkeriet i dalen; det lyste så klart ända dit der han satt, att han kunnat läsa i psalmboken, om han haft någon.

"Det brinner bra", mumlade han vid sig sjelf. "Om jag nu vräkt mig i sjön, så hade de lagt mig i skogen, men nu blir jag också lagd i skogen, — ah, det är bara en smula skam till; hvad gör det? Emellertid skall presten bereda mig, och också jag kan bli salig, — ha, ha, ha, — då gör jag nämndeman der i Klinta ett större spektakel; — han blir det aldrig, — ty hin onde var der redan — der nere, — det var en

liten svart djefvul, nu får han smaka, hur eld smakar, snålvargen, den blodsugaren! Den lille djefvuln hade eld med sig och hjälpte mig. — Det slocknar af", sade han ändtligen; — "solen rinner upp der borta, ack, så vackert det är, foglarne qvittra här i skogen ... nu skall jag till länsmannen. Det blir snart slut ... får gå!"

På andra sidan om byn ligger en skogsbacke, som ännu i detta ögonblick är ouppodlad och öfverväxt med enbuskar och frodig ljung, som hvarje vår skjuter ljusgröna blad och slår ut sina härliga och knapt bemärkta blommor. Bakom en frodig enbuske, hvilken stod liksom till skydd för ett väldigt stenblock, som vid någon af fornverldens revolutioner remnat i flere bitar, låg en svartmuskig karl raklång utsträckt på marken och betraktade med skarpa blickar de brinnande husen i byn. "Jag undrar", sade han, "hvad min djefvulsunge gör så länge dernere, det är likväl en satan den der och blir bra med tiden." Snart hördes steg i gräset, och en pojke af omkring femton års ålder kom fram ur busksnåren. "Är du der?" frågade mannen, "nä, hur går det; kan en fattig vandringsman våga sig fram?"

"Jo pytt heller", sade pojken, "der osar hett dernere, och der blir inte stort att få, — jag trodde att den galne skulle ..."

"Tyst med det!" sade mannen.

"Ja, som sagdt är", fortfor pojken, "jag trodde, att han skulle dröja sig qvar och bli knipen; — men pytt, han är sin kos, — är inte fast; och om vi kommo fram, kunde vi bli misstänkta."

"Förbannadt!" mumlade mannen, — "det var din skull, du skulle — fast, få se!"

De talande voro listidsfängen Löf, som eljes kallade sig Fredriksson eller Eldberg, och hans elev, lilla Klas.

När solen gick upp, vandrade läraren och eleven sin väg; eldsvådan hade ej inbringat något.

V.

Konst och natur.

En lång fil af eklärerade rum är något vackert att skåda; otaliga vaxljus och lampor flamma från kronor och kandelabrar, och deras sken brytes i tusende färgnyanser genom kristallerna och återkastas ur trymåerna och af förgyllningarne, hvilka pryda väggar och möbler.

Här och der står en skön marmorgrupp liksom lefvande död: en skapelse der en själ tyckes bo inom ett marmorskal och endast vänta på en formel som skulle lösa förtrollningen; och der en tafla åter, der hvarje figur lyfter sig från duken, liksom ämnade den att träda ur sin ram ut i verlden för att handla, och der åter några kinesiska småsaker, en påfogel af elfenben, en elefant af porslin och dylikt, liksom för att visa skillnaden mellan konst och handverk, mellan snille och händighet.

Men allt i dessa rum förrådde likväl egarens smak och känsla för det sköna; ända från mattan, som betäckte golvet, upp till det dyrbara gipstaket, var allt afpassadt efter hvartannat, — allt var öfverflöd, men intet öfverflödigt. Grefve Liljekors var den firade egaren af denna sköna våning i Stockholm, och han hade nu framme i Juni en stor soaré hos sig, der han samlat omkring sig allt, hvad "la haute volée" egde stort, värnadsvärdt, tilldragande och skönt.

Grefve Liljekors var en man af rent aristokratiska tänkesätt, han ansåg adeln och sig såsom ett nödvändigt stöd för tronen, och således äfven för staten, emedan en stat utan konung var ett oting i hans föreställning; han drog en skarpt begränsad och öfverstiglig skiljevägg mellan de gamla kulturstaterna i Europa och den nya köpmansstaten i Amerika: ett råmärke, som han aldrig kunde tänka sig öfverstigligt eller flyttbart; med ett ord, han var en af dessa män, som fordra en strängt historisk konsekvens, och som tro, att folken hemta sin näring endast ur roten, och ej äfven suga ljus och värma, luft och föda med qvistar och blad.

Grefven var således en man, som man aldrig finner för många, en man som egde principer, och som ej af egna afsigter rubbades ur sin bana, eller omvexlande kröp efter hofgunst, eller jagade efter popularitet; han föraktade begge delarne och gick sin bana fram oberoende af begge, och således icke understödd af någondera; men han var rik, mycket rik, och detta gjorde att man erkände hans värde, fastän han på ena sidan ansågs för en besynnerlig, och på den andra för en högmodig människa. Det sanna var, att han var en stolt själ, som ej kunde böja sig och som aktat sig att växa krokig.

Grefven var stationär i ordets ädla betydelse; låt vara, att han egde fördomar, att han ofta nog för principens skull ej medgaf, då han bort medgifva; men alla dessa fel fotade sig likväl på en ädel grund, och både kung och folk skulle vinna på, att ega många sådana, som en gång studerade, och så förblefvo hvad de varit, och ej skiftade färger för dagen.

Under de meningsstrider, som fortgå under det att dagens tvistemål växa upp till sjelfmedvetna satsar, veta en mängd människor med svaga hufvuden och ännu klenare hjerta ej riktigt, åt hvilken sida de böra luta för att få stöd, de famla således mellan tronen och pöbelgunsten, utan att få stöd af någondera; — det är ett ömkligt skådespel, om det ej vore en naturnödvändighet, att kryp bilda sig vid hvarje jäsning; nu åter kan det vara intressant för den, som forskar öfver människohistoriens fortgående jäsnings- och reningsprocesser.

Men *ett* är rätt: och detta ena bestämmes af vår öfvertygelse, sådan den utbildat sig i vår egen själ, sådan som den blifvit inpräglad i vårt samvete under våra forskningar inom vårt eget bröst och i den krets, uti hvilken vi lefva.

Man kan blifva oanvändbar för en viss tid, för ett särskildt fall; men ärligheten, fastheten i principer, ja, till och med envisheten är alltid någon gång användbar och bedrager aldrig, emedan den ej förnekar sig sjelf.

Sådan var grefve Liljekors, som en tid gjort hastiga framsteg på ärans bana, men som numera dragit sig från affärerna, hellre än att böja sig i en ny

form, den han antingen ej skulle kunnat fylla, eller den han beständigt skulle sträfvat att spränga sönder.

Längst fram i stora sammetsrummet — en be-tjentem, som betydde, att möblerna der voro klädda med sammet — såg man denna afton en hög gestalt sitta värdslost tillbakalutad i en soffa i samtal med en lång, blek man med ljust hår och ett eget stelt och till och med frånstötande sätt att vara. Det var nämligen grefve Liljekors i samtal med engelska ministern.

När man ser en engelsman, han må då vara diplomat eller blott turist, eller mekanikus, påminnes man vanligen ovilkorligt om en kontorspulpet med åtföljande böcker, linial och papperssax; det är en stereotyp af affärslif, af en vidtutgrenad industri, som är hemma öfverallt och ingenstädes; fransmannen deremot förefaller oss vanligen som någonting tillhörande toaletten, han är hemma allestädes, smyger sig in i alla rum, är öfverallt treflig och ofta nyttig, då deremot tysken i alla skepnader bär stämpeln med sig af sitt splittrade fädernesland, den visar sig i hans vördnad för allt smått, hans dykande efter djup och hans jägtande efter ro: — han är ingenstädes mindre hemma än der hemma.

Grefven var inbegripen i ett djupt samtal med den ädle lorden, ty om grefve Liljekors skulle finna gensvar, så skulle han få det af en engelsk aristokrat.

I England bedrifves allt i stor skala; en aristokrat der står till en aristokrat här i samma parallel som en vagnfabrikant i London till en vagnmakare i Sverige. En aristokrat der är det ända midt igenom, ej en enda smula, ej en gång skenet, lånar han från folket; då deremot här den aristokratiska idén är inbäddad i det innersta af hjertat, och blott då och då kommer fram som en kruka ur en ättehög, full af de dödas ben.

Det äkta aristokratiska lynnet är ofta frånstötande och nedtryckande, men det oäkta deremot drages med ett slags småförlighet, som retar långt mera, än hela saken kan vara värd.

I lilla kabinettet satt grefvinnan Liljekors, grefvens fru i andra giftet, en ståtlig dam, ännu ej öfver trettioalet. Hon var ej mera vacker och hade kan-

ske aldrig varit det; men hon egde denna fina takt, detta egna småleende, denna förmåga att leda ett samtal, att låta andra lysa, utan att sjelf deraf fördunklas, som utmärker så mångt bildadt fruntimmer, och som gjuter så mycket behag öfver en värdinna, och som gör den krets, der hon lefver och verkar, till en trollkrets, der man liksom i ett opiius tror sig lättare, mera eterisk, än man verkligen är.

Bredvid grefvinnan satt hennes mans brorshustru, grefvinnan Liljekors på Liljevik. Man kunde se att den goda grefvinnan var rätt glad; hon smålog så godt och förnöjdt vid alla de grannlåter hon nu fick höra öfver Lina, hvars skönhet och naivitet ej förfelat sin verkan på societeten.

I grefvinnsans hjerta vaknade fåfängan upp från fordorm, men nu förädlad till modersglädje; nu slöt sig hennes kärlek och den allmänna beundran lik en gloria kring Linas ljuslockiga hufvud och kastade sitt sken tillbaka på modern.

Man hade ej glömt henne; hon återfann nu en mängd af sina gamla vänner, och hon började tveka, om det ej varit hon sjelf, som stött dem ifrån sig, då hon sista gången besökte hofvet.

Lina stod hand i hand med sin kusin fröken Adelaide framför en grupp, som förestälde en slumrande flicka, som en skälmsk Amor snärjde i sina blomsterkedjor; kammarherren Jules Liljekors, också en kusin, och några andra herrar stodo rundt omkring och bemödade sig att finna på infall; i denna jagt var kammarherren den ifrigaste: han var nämligen en ung man, som något litet vanslägtats, och som ej genom duglighet ville hålla upp sitt namns värdighet, utan som experimenterade med att vara snillrik, och som således rent af gjort till sitt handverk att säga idel qvickheter; han trodde sig ofta nog finna på sådana, och detta hände också någon gång verkligen; — men om så var fallet, underlät den goda kammarherren också icke att så länge repetera sin qvickhet, tills den hunnit stelna till en dumhet.

Det verkligen snillrika eller qvicka låter ej gerna säga sig mera än en gång; går man omkring i ett sällskap och upprepar en qvickhet, handlar man lika för-

nuftigt, som om man ville vispa champagne i en kruka, eller bjuda sina vänner på kallt té. Kammarherren var ett praktexemplar af denna sort, en ung man, som af blott begär att vara intressant blef tråkig ända till odräglighet.

"En skön flicka", yttrade kammarherren om bilden, "hon slumrar, stackars barn; ty kärleken är en dröm."

"Är han det? kusin Jules!" frågade Lina med ett det allra skälmaktigaste leende i världen, "är kärleken en dröm?"

"Ja visst, en dröm, bästa Lina", svarade denne, "en dröm blott, en fantasibild, ett tomt intet; kärleken, min fröken, är blott en skizz, som sitter på ytan af ett hjerta, — ja, i sanning, blott en skizz, en krokie."

"En gravyr eller oljemålning", tillade Lina — "är det ej så? — kanske till och med en litografi?"

"Åh ja", återtog kammarherren, glad öfver gryningen af en qvickhet, "åh ja, ni har rätt; kärleken hos er damer är en litografi, — den är en teckning på sten; ha, ha, ha! — I kunnen ej neka, mina damer, att edra hjertan äro af marmor, att således kärleken blott är en litografi, en stenritning — någonting som ej går på djupet; mannens kärlek är deremot en verklig gravyr, en stålgravyr, — ha, ha, ha! — en stålgravyr; — man borde skrifva något öfver det ämnet."

"Hvarför borde man det?" frågade Lina.

"För att bevara infallet", svarade kammarherren, "ni gaf mig verkligen ett guldorn, — jag tackar er."

Kammarherren fortsatte sitt skämt och kastade då och då en förstulen blick på de öfrige, för att bemärka det intryck han gjorde; de fleste hade af vana ett snåleende till reds för sonen i huset; blott en stod och betraktade den sköna gruppen, utan att fästa någon uppmärksamhet vid kammarherrn. Det var en ung man, som kallades herr Bemer, helt enkelt herr Bemer, och som var artist.

Han lefde för konsten, det vill säga för andens verksamhet, så snart den uttrycker sig i bild. Det var en yngling; men ej af detta intressanta uttryck i sitt yttre, som man så gerna vill skänka åt en konstnär eller en författare.

I allmänhet vinner ingendera just på, att man råkar dem i hvardagslifvet; att se Rafael äta smörgås och Göthe klädd i fina svarta kläder och med ordnar på bröstet, stöter litet hvar för pannan; hvarken Rafael eller Göthe få vara som andra menniskor; samma förhållande är det äfven med andra författare och konstnärer af alla rangsgrader ända till N:o 100; man ser dem ej som författare sådane i deras hvardagslif; får kanske ej på årtal begrepp om huru detta öga kan flamma af snille, och denna röst darra af rörelse, om man ej obemärkt kan få se dem i det ögonblick de skapa.

Då konstnären sitter framför sin tafla och då författaren vid lampans sken arbetar på sin tysta kammar, då är han helt annorlunda än då han konverserar i ett sällskap. Man skulle således äfven kunnat vara länge bekant med Bemer, utan att lära känna hans konstsinne utom i hans verk; men här framför marmorgruppen var han rent af konstnär, och hans blick hvilade drömmande på den sofvande flickan och amorinen.

Lina märkte denna blick; der låg något tilldragande för den unga flickan; ty hon såg en själ titta fram, och honom kände barnet igen, som en gammal bekant.

Kammarherren, som tyckte sig nu hafva tillräckligt inplantat sitt litografiska infall i den lilla kretsen, begaf sig ut för att låta den hvimlande mängden i de öfriga rummen komma i åtnjutande af det dyrbara fyndet.

Lina nalkades herr Bemer och stod några ögonblick utmed konstnären utan att blifva bemärkt, ändtligen slog ynglingen upp ögat och märkte, att den unga flickan betraktade honom; en svag rodnad göt sig öfver hans bleka ansigte, och äfven Lina rodnade något, då hon sade: "Ni är konstnär, herr Bemer, man kan se det på ert sätt att betrakta ett konstverk sådant som detta."

"Ja, min fröken, jag har sysselsatt mig med skön konst", sade ynglingen bugande och liksom förlägen.

"Jag kan visst icke säga detsamma om mig", smålog Lina, "men jag älskar den likväl."

"Derföre att ni älskar naturen", sade Bemer, "den är de sköna konsternas moder."

"Ja, ack ja!" svarade Lina och tänkte på den öppna verandan vid eremitaget der hemma.

"Nå väl, min fröken", fortfor ynglingen mera djerf, "huru befinner ni er då här?"

"Här! huru då, herr Bemer?"

"Åh ja, — här är praktfullt; men natur finnes här just icke, — här stå vi i glansen af vaxljus och kronor, och derutanför..."

"Nå hvad då, derutanför?" frågade Lina förundrad.

"Vik litet på gardinen, min fröken, och ni skall få se något derutanför."

Lina gick till fönstret och vek gardinen till sidan, och se, aftonrodnaden kastade sina purpurstrålar öfver nejden; derutanför var en trädgård, der var friskhet och natur midt inne bland stenmurarne, och der långt borta låg sjön blå, vattrad med purpur.

"Ack!" sade hon vid sig sjelf. "Ni har rätt, herr Bemer", återtog hon, vändande sig till konstnären, "det är syndigt att stänga in sig för Guds dag och glömma, huru skönt det är uti det fria."

"Men man glömmet så lätt det fria", sade Bemer, "då man småningom vänjer sig vid de gyllene bojorna, som man sjelf pålägger sig... ni hade glömt, min fröken, att solen sken derutanför."

"Ja verkligen, jag hade glömt det", sade Lina.

"Och", återtog Bemer, "vi glömma så lätt, huru mycket elände och huru mycket kärlek, som lefver derute i det fria."

Bemer talade som konstnär, han anade icke, hvilken verkan hans ord hade på den unga flickan; men dessa ord verkade smärtsamt på Lina, som under de omvexlande nöjena, ovan vid all den prakt, allt det skimmer, som glindrade framför henne, på en hel vecka ej tänkt på Liljevik och Lindman, — ack! det var en ömklig räkning... "Stackars Lindman! det tror du icke", tänkte hon vid sig sjelf och tryckte handen hårdt mot hjertat. "Ni har rätt, herr Bemer", sade hon till konstnären, "vi glömma hastigt — tack för den påminnelsen — kom ofta hit, herr Bemer, och berätta

mig att solen lyser, att foglarne qvittra i träden och att det är grönt derute — det skall göra mig godt.”

”Jaså, herr Bemer skall vara er minister plenipotentiar hos vår moder naturen”, skrattade kammarherren, som hört de sista orden. — ”O! det är ypperligt! jag skall berätta er salongernas och han ängarnes hemligheter — nyheter på en gång från ett hof och från naturens republik.”

VI.

En tingsscen.

Utanför härads höfdingens kammare, på ena sidan om förstugan midt emot tingssalen, är den så kallade skrifvarkammaren på Klintorps tingsställe. Detta rum var möbleradt med ett stort skrifbord, några vanliga stolar och ett triumvirat af skälskinnskoffertar, hvilka stodo i en rad på långväggen efter ancienniteten, det vill säga i den ordning, hvartill öfverdragets bristfällighet gaf anledning. Men vid bordet suto tvenne män af det mest skilda utseende: den ene var ung, rödlätt och helt legärt klädd i en briljant sammetsväst och snöhvita skjortärmar; den andre var en liten gubbe, på sitt sätt äfven rödlätt, med den skilnad blott, att de tvenne morgonrodnader, som blomstrade på den unges kinder, hos gubben gått ihop öfver näsan till en enda aftonrodnad.

Den unge var hofrätts-auskultanten, extra ordinarie brottmålsnotarien Ljung, och den gamle, han der med den stormbebådande rosenfärgen på sitt ansigte, han som satt der vid bordsändan och skref med krokiga fingrar och som var klädd i en grå, luggsliten bonjour, hette Morgenqvist och var till befattningen tingssskrifvare.

Herr Morgenqvist hade i trettio år farit på ting och renoverat domböcker; var i hela lagsagan namnkunnig för sin vackra svenska piktur och sin förmåga

att draga ut ordet "konungens befallningshafvande" på tre rader, utan att det såg draget ut. Detta skedde genom en egen, herr Morgenqvist tillhörande förmåga, att genom vissa små knyckar och knutar på föreningsstreckarne mellan bokstäfverna liksom missleda ögat till den slutsatsen, att raden innehöll sina fem i stället för blott tre stafvelser; äfven kunde herr Morgenqvist pränta fastebref, då sådant kunde förtjena mödan, och då gjorde han så många krumelurer på det stormäktiga: "Jag Kongl. Majestäts Trotjenare, Häradshöfding m. m." som pryder ingressen på en sådan handling, att man knapt kunde läsa det, hvaremot han alltid lade stilen baklänges då han kom till orden "gör vitterligt", ty det var en egenhet hos herr Morgenqvist att stafva veterligt med *i* och två *t*.

Herr Morgenqvist sköt glasögonen upp i pannan och flyttade pennknifven, som han hade på konceptprotokollet till märke för raderna, tog sig en pris ur en bredvid stående näfverdosa, som han erbjud åt sin unga kamrat, sägande: "får jag bjuda?"

"Jag tackar", sade denne, sköt ifrån sig pappersluntan och sträckte ut sig.

"Ah — det är förbannadt att sitta så här i heta sommaren och skriva dag och natt. Tack, Morgenqvist."

"Jaha, åh ja, herr notarien skall väl pröfva på ekluten", sade tingssekeraren, formerande sin penna, "men det är nu inte hälften så brådtom som under lagmannens tid — för si, han hade alltid expeditionslösen sista tingsdagen och det var ett skrifuande, må notarien tro — att hinna med alla dupletter, som skulle utlemnas — lagmannen var sjelf en arbetsmyra — nu förta vi oss inte, ty expeditionslösen blir först om en månad."

"Pyh!" — yttrade notarien och öppnade skjortan i bröstet, "phy! det är odrägligt varmt, — men", tillade han efter att hafva lyssnat några ögonblick, "jag hör någon sjunga; hvem är det?"

Herr Morgenqvist spände äfven sin uppmärksamhet och hörde snart några afbrutna toner. "Hä hä — det är från arresten — hm hm, det är väl tjuf-

sällskapet, det der tattarföljet, som stal hos Anders Larsson i Rulla Mellangården — åh ja, visst är det det."

"Det fördömda packet — nu kan man inte få samla sina tankar", sade notarien; "jag ger skräpet på båten; käre Morgenqvist, skrif ut det här, så taga vi oss sedan en frukostsup nere hos frun."

Dörren öppnades nu, just som herr Morgenqvist öfvertog notariens pensum och han steg upp för att kläda på sig och gå ut i det fria.

En lång, bleklad, koppärrig man, med ljusgult hår, uppstruket à la Carl den 12:te, styf, svart halsduk och en något skiftande vadmalsrock med hvita knappar, syntes i dörren; "mjuka tjenare, herr notarie", sade han med en till hälften ödmjuk, till hälften vårdslös bugning, "hur står till på "morningen"? Morgens, bror Morgenqvist", tillade han och sträckte ut handen, hvilken rörelse besvarades af tingskrifvaren med en stum nickning på hufvudet, emedan det, som den skrifvande mumlade vid sig sjelf nämligen: "Ola Perssons hästskulptur" icke rörde den helsande, utan endast var något, som skulle nedskrifvas då han blef afbruten.

"Vi ha vackert väder i dag", yttrade mannen, som icke var någon annan än länsman Klämstedt, "det är synd och skam att tattarföljet skall ha så vackert väder på pålen — hä hä hä — annat smakade det för lumpsamlaren i vintras: det var min själ så kallt att isen satt på käpparne — det kändes efter."

"Fy!" yttrade notarien, under det att han knöt sin kulörta sidenhalsduk i en konstig knut; "spöstrafvet är otäckt. — Sitter knuten rätt, herr Klämstedt?"

"Ja, galant. Åh ja, notarien kan ha rätt, men inte skadar det att kanaljerna få på pelsen."

"Förlåt, notarie", frågade Morgenqvist, "här står, att det var Anna Lena i Grötstocken och här åter Anna Lena i Sumpen; är det samma person?"

"Ja, jag vet inte; jag skall gå in till härads höfdingen." Notarien gick in i det andra rummet och länsmannen satte sig på en stol nära bordet och blädtrade i papperen.

"Hur gick det med gästgivare Kannstens fordran hos klockaren? — hör du, Morgenqvist."

"Kannsten? — låt se", yttrade den tillfrågade och tittade upp ur papperet — "jo — han vinner, häradshöfdingen sade att Kannsten är en stor rackare — jo, han vinner."

"Ja det var bra", sade länsmanen, "ja, häradshöfdingen har rätt, Kannsten är just en sik."

"Jaha — så är det", sade Morgenqvist. "Häradshöfdingen sade: "visst är Kannstens fordran falsk, men då han ställt så slugt till och klockaren varit dum, så får han betala. Klockaren får betala."

"Jaha — ja, det var det jag sade Kannsten", återtog länsmanen, "fordran är laglig och hvad klockaren angår, så: den som inte ser upp med ögonen, får se upp med pungen."

Notarien trädde i detta ögonblick ut ur det inre rummet och afbröt samtalet med: "Anna Lena i Grötstocken, som förut bott i Sumpen, så skall det vara, Morgenqvist; rätta det, om han kan!"

Hela platsen omkring tingshuset var uppfylld af menniskor, och nu såg man en liten gubbe tränga sig fram till ena flygeln, på hvars tak befann sig ett litet torn; gubben fattade strecket, som gick upp till klockan, och nu klingade den till ett tecken, att domstolen satte sig.

På bänkarne vid förstuguqvisten suto några äldre bondgubbar, klädda i sina högtidskläder, nyrakade och med den hvita halsduken tätt åtknuten om halsen; de grå knäbyxorna släppte strax nedom knäskålen och derefter sågs ett par grå "rätt och afvigt" stickade ullstrumpor liksom dyka ned uti ett par stöflar, på hvilka dragöglorna hängde slappa som mimosans blad om natten.

Dessa voro nämдемännen, hvilka vid klockans första klang stego upp från bänken och med långsamma, högtidliga steg begåfvo sig in i tingssalen för att taga sin plats kring tingsbordet. Rummet fylles snart af folket, som strömmade in och främst vid skrancket, som afskiljer domareplatsen från församlingen, trängde ett helt led gummor fram, och stodo der nu och väntade.

Nu kom häradshöfdingen och med honom länsman Klämstedt, som stälde sig på högra sidan om den skinnklädda stolen, som häradshöfdingen intog.

Häradshöfding Berglin var en ung man, en extraordinarie vid hofrätten, som fått förordnande att förestå Klintorps domsaga under den ordinarie häradshöfdingens sjuklighet.

Den unge domaren hade ett dystert, något generadt utseende, då han satte sig på domaresätet; han var ovan ännu vid sitt viktiga kall att skipa rätt och lag bland folket och hade ej ännu riktigt lärt sig skillnaden mellan teorien och utöfningen.

Han egde till och med ej ännu den riktiga slentrianen eller expeditionsvanan, som man anser så nödvändig för en domare, och hade svårt att konstnässigt nog inkrängla språket.

Det finnes ännu kvar långt mera förbistring än det borde i det språk, som nyttjas i domstolarnes utlåtanden. Ännu ega vi till en stor del kvar dessa långa perioder, dessa tillkränglade mellanmeningar, som fordom gjorde det juridiska språket till något helt annat än landets vanliga, ett slags orakelsvar, som måste uttydas och förklaras.

Det är likväl gifvet att om något bör vara tydligt, så är det väl en juridisk handling, der det ofta nog beror af tydligheten, om en menniska får behålla sin existens som menniska och medborgare. Ännu en sak bidrager att göra de juridiska handlingarne otydliga, och det är sjelfva pikturen.

Alla sådana skrivas med tyska karaktärer, som ingen numera nyttjar i dagligt bruk, de äro således åter ett nytt studium, som den rättsökande måste slå sig på och som ej gagnar till något annat än att denna stil låter *draga sig*, att man med denna sorts piktur kan bättre än med den vanliga pressa penningar ur folkets fickor; att, med ett ord, den tyska stilens bibehållande eller fall bestämmer värdet af domsagorna och att således denna fråga är så viktig, att knapt riksens ständer kunna göra ändring deri. Häradshöfding Berglin var dock ej en af dessa, som så döma blott derföre att det är en födkrok; han, så väl som många lagens tjenare, var en ädel menniska, som be-

klagade både osammanhanget i vårt lagverk, i expeditionsstilen och pikturen.

Hans uppsyn var i dag mera dystert än vanligt och det syntes kosta på honom då han uppropade: "Lars Anders från Skogen, anklagad för mordbrand hos nämndeman Per Eliasson i Klinta. Häradstjenare, för upp Lars Anders!" Det var tyst i hela salen, man hörde knapt någon andas, under väntan på Lars Anders.

Ändtligen hörde man personer i förstugan och snart stod Lars Anders framme vid skranket, som öppnades för brottslingen. "Kom fram, Lars Anders", sade häradshöfdingen, "kom hit och ställ dig här. — Häradstjenare!"

Gubben ilade fram och domaren hviskade några ord till honom, som hade till följd att en stol sattes bakom Lars Anders.

Den unge domaren tycktes kämpa med sig sjelf, han teg en stund, ändtligen sade han: "Lars Anders, du har bekänt att du med berådt mod och för att hämnas anlagt mordbrand hos nämndemannen Per Eliasson i Klinta."

"Ja, nådig lagman, med berådt mod", svarade fången, som stod der lugn och liksom hela saken ej rört honom; han var blek, men hans öga var ej mera så modlöst som då han satt på sin hustrus graf; han darrade icke, han blygdes icke.

"Nå, Lars Anders", återtog domaren med en lätt darrning på rösten, "det är min pligt att förkunna dig din dom", och nu började han läsa den långa ingressen, ändtligen kom han till domen, och den lät: — "och skall därför Lars Anders från Skogstorpet, sig sjelf till straff och andra till varning, jemlikt 2 § 11 kap. missgerningsbalken, mista lifvet genom halshuggning."

Ett länge tillbakahållet: ack, susade genom församlingen; men på Lars Anders kind blossade upp en fin rodnad och ett eget smålöje spelade kring mun och ögon. "Tack, nådig lagman", sade den dömde, sedan domen var uppläst, "tack, det var en rättvis dom."

"Du kan begära nåd hos konungen", sade doma-

ren, liksom för att afbedja den blodiga lag han måste skipa, "nåd, Lars Anders, konungen är nådig."

"Nej, nådig lagman, jag ber inte om mitt lif, men en nåd skall jag begära."

"Hvilken då? Lars Anders", frågade domaren, som i detta ögonblick glömde sin roll; "hvad önskar du?"

"Åh jo, nådig lagman, låt mig få ligga i vigd jord, för si, det svider i mig då jag tänker på, att min gosse skall söka sin fars graf på galgbacken bland enbuskarne — och så ligger Anna Stina i vigd jord — der vill jag också gerna ligga" ... och nu först utbröt en tåreström ur den dömdes ögon och på en vink af domaren utfördes han till fängelset.

Om aftonen satt häradshöfding Berglin och skref en nådeansökan åt Lars Anders; den skulle användas då hofrättens dom var fallen och då åtfölja handlingarne till kungs.

Bland alla de kungliga prerogativerna är nådsrätten säkert den ljufvaste, den som någon gång gjuter en droppa himmel i den jordiska nödvändighetens galla. Det är en svår lott att döma öfver tusenden, att i Guds ställe skipa rätt mellan folket, och nåderätten är således den enda juvel i konungakronan, som jag ville kalla min, alla de andra trycka nedåt med sin tyngd, blott denna är en himmelens gåfva, som lättar i stället att nedtrycka; men bättre vore det i sanning, om lagen kunde vara sådan, att den alltid fick gälla i oförsvagad kraft, att den inom sig bure både straff och nåd, det vill säga full rättvisa, och att dess verksamhet således ej behöfde hämmas genom en maktutöfning, som ligger utom lagens förmåga att rigta och bestämma.

Men en sådan lag är ej ännu stiftad och kan kanske aldrig stiftas af menniskor. Våra lagar äro endast approximationer till det evigt rätta, som lefver och rör sig inom och utom oss, som utgör andan och lifvet i allt skapadt, och detta rätta är ett tal, som för oss här på jorden aldrig blir jemt; rättvisan är ett decimalbråk af idel nior, som ej slutas till enhet förr än i himlen.

Det behöfves mångårig öfning för en domare, för

att han kan vänja sig vid att med lugn afkunna en dödsdom.

Häradshöfding Berglin hade ej ännu detta lugn, som ensamt förvärfvas derigenom att man växer fast i formen, att man petrificeras i beröringen med våra lagar, som, sjelfva petrifikater, småningom smitta af sig.

Hans tankar hvälfde sig således hela natten omkring den stackars Lars Anders och den dom han måst fälla öfver brottslingen. Han hade svårt att öfvertyga sig sjelf om rättvisan af sin dom, ty han såg bestämdigt den isolerade människan och ej medlemmen af ett statsförbund framför sig.

Andra morgonen gick han ut i skrifvarerummet — han hade behof af att meddela sig. "Hur är det med Lars Anders?" frågade han länsman Klämstedt.

"Åh jo, galant; när häradstjenaren i dag bittida kom in i hans fängelse sof han godt som ett barn."

"Jaså", yttrade domaren och stannade plötsligt midt på golfvet; "han sof som ett barn — jag ville se en lifdömd sofva."

"Åh ja, det kunde vara rätt kuriöst", yttrade Morgenqvist och grep i dosan, "jag må säga, jag har sett många dömas från lifvet, men ingen såg så trankil ut som Lars Anders — han ordentligen småskrattade då häradshöfdingen läste upp domen."

"Han såg tacksam ut, stackars sate", tillade den gentile medhjelparen i sammetsvästen.

"Ja", återtog häradshöfdingen, "jag har hela natten öfvertänkt domens rättvisa."

"Rättvisa", grinade länsmannen, "visst var det rätt, lagen är tydlig."

"Men är lagen rättvis?" sade häradshöfdingen med en frågande åtbörd.

Länsmannen och Morgenqvist blickade med dum förundran på domaren, som gjorde en så underlig fråga; de hade begge så länge bevistat ting, hade varit med vid så många olikartade utslags afkunnande, att de begge fått den idén, att allt var rättvisa, som kunde försvaras med en lagparagraf, kungligt bref, förklaring eller, i brist af allt detta, prejudikater; att således fråga om en lag var rättvis var så orimligt,

att ingen af dem kunde svara ett enda ord. Ändtligen bröt länsmanen tystnaden.

"Ja visst är den rättvis, ty den står i 2 § och 11 kap. missgerningsbalken."

"Ja, ni har rätt", afbröt honom domaren, "ni har rätt; en lag måste vara rättvis så länge den är gällande, den måste och skall lydast, icke derföre att den är fullt riktig, utan derföre att utanför den vidtager laglöshet, att vi ej ega rätt att kasta bort en lag och tillgripa godtycket, äfven om detta vore ädlare och bättre — se der min tröst."

"Jaha, så är det", sade länsmanen, "lag är lag."

"Så tänker äfven jag", sade medhjelparen i sametsvästen, "lagen må sjelf ansvara om den icke är rättvis; vi blott tillämpa den för hvarje särskildt fall och för öfrigt bekymrar det mig inte hur det går."

Domaren smålog sorgset. "Vi lyda och krossa", sade han bittert, "det är nödvändigheten, som släpar oss i ledband och på vägen låta vi lagens hjul krossa dem, som falla ner och tillbedja, och samma hjul krossa äfven oss sjelfva; men icke destomindre måste vi lyda till trots för vår inre känsla, till trots för himmelen, som ler och förlåter och hvars sol strålar öfver alla. Vi förstöra i stället att förbättra — bryta ner i stället att uppbygga — men det är så vårt öde; så *måste* vi handla som medlemmar i en stat . . . får gå."

VII.

Lagertelningen.

Det är ej många dagar efter midsommar, tre år sedan Lina lemnade Liljevik; morgonsolen sken härligt in i hennes kammare hos grefve Liljekors i Stockholm, den sköna flickan satt framför sin toalett försänkt i djupa tankar och betraktade en qvist af grön lager som stod i ett vattenglas, en qvist som höll på att gulna.

Flickan lyfte på de slappa bladen, som böjde sig öfver glaskanten, drog en suck och hviskade vid sig sjelf: "lagern vissnar! ack, att han ej kunde lefva upp och grönska beständigt, men", tillade hon, "jag fick ändå en gång se honom, tala vid honom, dansa med honom till och med; tant gick in på mitt förslag att resa till Upsala för att bevista promotionen; Lindman blef primus — det är någonting utmärkt, sade man mig: men visst hade han bättre passat till ultimus, än den lille bleke, som läste upp verser till damerna; Lindman besvarade magisterfrågan — min Gud hvad det der latinet låter kuriöst. Stackars Lindman, då kastade han en blick bort till mig, liksom han velat säga: jag vill hellre tala vid och till dig. — Stackars lager, du vissnar — tre dagar efter promotionen."

"Då vi dansade med hvarandra — han stod der som en belvederisk Apollo med lagern kring sin öppna panna, den jemna, marmorglatta, lugna — då hviskade han, "skola vi byta?" och pekade på en hvit törnros, som jag hade på bröstet, och derefter på en lagerqvist, som han bar i knapphållet. Vi bytte... ack, hvad det var roligt."

I detta ögonblick öppnades dörren och grefvinnan Liljekors trädde in.

"God morgon, söta tant!" sade Lina och sköt med häftighet glaset ifrån sig, så att vattnet sqvalpade ut på toaletten, "god morgon, söta tant, jag trodde knapt att tant stigit upp ännu."

"God morgon, söta Lina", sade grefvinnan och kysste sin mans brorsdotter på pannan, "nä, hvarför rodnar du så, Lina; jag är ju ingen karl, som intränger i ditt allraheligaste?"

Lina rodnade ännu starkare, ty hon hade liksom tyckt sig märka att tanten vid promotionen i Upsala fästat mycken uppmärksamhet vid Lindman och henne sjelf; hon hade till och med fruktat, att tanten sett något, hade märkt något.

"Du är lycklig och glad, min älskliga Lina", sade tanten, utan att tyckas märka flickans förlägenhet, "det är en glädje att se dig i societeten, du gör ditt namn och din börd heder."

"Jaså, tant tycker det?" sade flickan och slog ned ögonen.

"Ja visst, mitt barn, så tycker hela världen, du är en prydnad för hofvet och det finnes icke en enda, som ej älskar dig — många till och med beundra dig."

"Ack, hvarför det, tant?" frågade flickan och slog upp de sköna ögonen till en fråga.

"Hvarför, mitt barn", återtog tanten och satte sig bredvid toaletten, "hvarför — åh jo, mitt barn, du är ung, talangfull, har ett intagande sätt att vara, just detta rätta sättet att både locka och stöta från sig, som männen anse så skönt."

"Tant lilla, jag vill visst ej locka någon", yttrade flickan blygsamt, "jag vill blott ej vara ohöflig", tillade hon, inom sig kännande en obehaglig känsla, då tanten så der anatomiserade hennes sätt att vara.

Grefvinnan smålog och tog liksom i tankarne den halfvisnade lagerqvisten ur vattenglaset.

"Ja, du har rätt, Lina, höflighet mot alla är vår pligt — det är den första fordran på qvinlighet." Grefvinnan började nu bryta och plocka sönder bladen på lagern.

"Tant! — akta min lilla lager", bad Lina och utsträckte handen.

"Lappri, mitt barn, han är ju vissnad, och du skall få en hel korg med lager från orangeriet; ja, ett växande lagerträd hit upp; det kan stå derborta på fönsterpallen. Man skall tro, att det är en Sappho eller en Corinna, som bor här, och ej en hoffröken hos drottningen."

Den obarmhertiga grefvinnan fortfor att plocka sönder qvisten; det ena bladet efter det andra föll sönderslitet i golfvet.

"Men, goda tant", sade flickan med darning på rösten, "låt den lilla söta lagerqvisten få vara hel; söta tant, jag ber."

"Kanske den har något eget värde för dig, denna lagerqvist?" frågade tanten med allvarlig uppsyn.

"Nej, nej, visst inte, tant — men..."

"Ja ja, barn, jag endast raljerade! Du skall få en hel växande lager hit upp — det skall roa dig — inte sant?" — och nu föll det sista bladet till golfvet och

den nakna stjelken... "Farväl med dig, Lina! Jag skall skicka bud till trädgårdsmästaren", sade grefvinnan och gick.

Lina stod en stund stilla som en bildstod och betraktade de kringströdda bladen; hennes kinder glödde af harm och ångest. Ändtligen böjde hon sig ner och plockade upp sin krossade älskling. "Stackars lager! stackars Lindman!" hviskade hon vid sig sjelf, och några varma tårar föllo ner på bladen.

"Det är som jag anade; en ungdomskärlek är med i spelet", sade grefvinnan till sin man, som, klädd i en dyrbar sammetsnattrock, satt tillbakalutad i sin soffa, midt under stamfadrens porträtt.

Den gamle grefven rynkade pannan. "Hvilka dårskaper! och hvem är då föremålet?" frågade han något bittert.

"Jag har tyckt mig finna, att hon alltför mycket och mer än det anstår en flicka af hennes börd", återtog grefvinnan, "mera än jag trott det vara möjligt för en person af hennes bildning..."

"Nå — låt bli de der preludierna, Jaquette", yttrade grefven misslynt, "med ett ord, hon älskar någon, som är under henne."

"Ja visst — en viss magister Lindman, som förut varit informator på Liljevik och som nu blef primus eller hvad det kallas vid promotionen."

"Det var således derföre Lina så gerna ville se en magisterpromotion och så envist påyrkade den resan", tillade grefven och försjönk i djupa tankar.

Grefvinnan satt en stund tigande, till dess hon ansåg passande att afbryta sin mans tankegång. "Jag beklagar den arma flickan", anmärkte hon, "hennes hjerta skall djupt såras, då hon måste afstå från sin ungdomskärlek."

Detta yttrande var uppriktigt af grefvinnan, ty det finnes ingen qvinna som ej djupt känner hvad det vill säga att en ungdomsdröm krossas.

"Och jag", yttrade grefven allvarsamt, "beklagar att en fröken Liljekors kunnat glömma hvad hon var sig sjelf och sitt namn skyldig. Qvinnan så väl som

mannen har dyrbara pligter mot sin egen ära: för den uppoffrar mannen lifvet och qvinnan sin första kärlek, om den fordrar detta offer."

"Men", sade grefvinnan medlidsamt, "du dömer för strängt."

"Nej, min Jaquette", svarade han och fattade grefvinnans hand — "tro mig, jag känner djupt hvad det är att uppoffra allt för en idé; tro mig, jag känner äfven hvad det vill säga att frivilligt förstöra det dyrbaraste man tror sig ega — äfven jag har mången gång gjort det — men jag har åter lugnat mig. Det har varit liksom en inre röst hade tröstat mig och sagt: nu först är du värdig det namn du bär — och, min grefvinna", tillade han med en stolt höjning på hufvudet, "ni vet hvad det är att ega ett namn, som obefläckadt och äradt fortlefvat genom sekler. Det skall en gång utdö — men ingen fläck skall sitta på vapenskölden när han en gång krossas."

"Men huru skall saken hjälpas?" frågade grefvinnan.

"Den unga karlen måste bort", yttrade grefven . . .

"Men huru?" . . . Grefven satt länge tyst och öfverlade, äntligen klarnade hans ansigte och han smålog. "Jag tror att jag har medlet i min hand", sade han äntligen: "baron Nordenstorms son skall resa till Italien, baronen söker efter en passande guvernör för gossen; jag vill tro, att den der magistern nog vill trampa den klassiska jorden — jag skall föreslå Nordenstorm den der magistern — hvad heter han egentligen, jag har aldrig sett honom mer än en gång som hastigast på Liljevik — han hade ett fördelaktigt yttre — ja, i sanning ganska hyggelig karl."

"Han heter Lindman", svarade grefvinnan.

"Hvad äro hans föräldrar?" frågade grefvinnan.

"Åh, ganska obskurt folk; om jag ej misstar mig: torparefolk."

"Torparefolk!" upprepade grefven, "i sanning, sämre kunde lilla Lina aldrig välja."

"Ni är förtjusande, min goda kusin", upprepade kammarherren väl hundra gånger om dagen. "Om jag varit Paris och ni och två de skönaste flickor i

hufvudstaden, eller om till och med två af gracerna begärt min dom — ni hade fått äppet, bästa Lina; men jag är ingen Paris fastän jag varit i Paris — ha ha ha — det är blott tonvigten som skiljer dessa ord från hvarandra. Nå, hvad säger ni, tycker ni om mina fuxar? Ett par sköna djur; den ene heter Bucephalus och den andre Sleipner — ha ha ha — nord och söder; men hvad tycks om vagnen se'n; en rätt skön konstruktion, man gungar uti honom som om man sutte på en morgonsky."

"Ja, bästa Jules", svarade Lina, "hästar och vagn tycker jag om."

"Nå, än egaren? min goda kusin."

"Jo, att han är en rätt kärlekslig herr kusin."

"Herr kusin, inte mera?"

"Nej, det är vackert så, bästa Jules, jag har mina tankar åt helt annat håll."

"Kanske i Italien, i Pausilippos grotta eller i skuggan af *lagern* på Virgili graf?" frågade kammarherren något spetsigt.

"Hvarför icke? ja visst, kusin", skrattade Lina.

"Och kanske tänker lilla Lina på den lagerkrönte?"

"Hvem då? — ni blir odräglig, Jules", afbröt Lina och rodnade.

"Den lagerkrönte skalden Tasso — ha ha ha — jag är väl odräglig om jag nämner Tasso, han som besjungit Jerusalems befrielse från Saracenerna. För öfrigt, kusin Lina, vet jag ej af någon lagerkrönt person derute; ty att man nyttjar lagerbärsblad på inlagd sill och på förlästa studentskallar, är väl ej att kalla för en lagerkröning; det är på sin höjd en inläggning, en insylning. Jag tror att ni blir ond på mig?"

"Åh, jag vet, ni . . . Ingenting, kusin Jules", afbröt Lina sin pratsamme frände, "ingenting annat än att ni är kammarherre och troligen hvarken blir insylnad i eller krönt med lager: i förra fallet skulle ni bli duglig efter döden och i det senare vara det under er lefnad. Förlåt, kusin Jules", tillade hon och höjde upp sig stolt och kastade en blick af harm och förakt på den inskränkta människan, som så olyckligt jagade efter infall; "förlåt mig! det passar ej en fröken Liljekors att höra på huru släktens ära sjunker i er person

— ni tyckes vilja”, fortfor hon ifrigare, ”ni tyckes vilja rifva upp ett gammalt ärr; ni tyckes med ert gäckeri vilja nedsätta en hederlig menniska, som ni ej känner och som ni aldrig ens kan lära er att känna; men, kusin Jules, lika säkert som Gud icke ämnat honom till grefve, har han icke ämnat er till magister — ni skall ej förakta kunskaper, min kusin, derföre att ni råkat att blifva utan, liksom tiggaren i sina trasor säger sig förakta den rikes lycka. Det är sjelfbedrägeri, och”, tillade hon nästan skrattande, ”det är ju icke rätt att bedraga enfaldigt folk.”

Kammarherren stod der som nedfallen från skyarne; han hade väl velat vidröra den ömtåliga strängen, men han hade ej drömt om, att den milda flickan skulle så skarpt, så utan all förskoning tillrättavisa honom. ”Jag må säga — det der var något starkt”, sade han vid sig sjelf, då hon vände honom ryggen och gick.

Det är vissa ämnen, som lätt reta oss till det yttersta; äfven den mildaste själ kan retas till ögonblicklig vrede, då han äfven visar att der finnes skärpa; håna det käraste vi ega, våra föräldrar eller den vi älska lika varmt men på ett annat sätt än dem, och I skolen se att vreden kokar öfver, att det sårade hjertat hämnar sig. Jag tog en gång som barn en liten fogel i boet, jag höll honom i min hand och kände hur det lilla hjertat pickade af rädsla, men den lilla fogeln högg mig blodigt, hans sylhvassa näbb trängde djupt i mitt finger. Jag släppte honom och se: ögonblicket derefter satt han i trädets topp och sjöng åter — vreden varade ej länge. Så var det äfven med Lina — blott några ögonblick och hon ångrade sin hårdhet mot kusin Jules; hon hade gerna bedt om förlåtelse för sin hetta, om ej kammarherren liksom alla inskränkta människor hade i sin tur funnit sig sårad och med sina uddlösa vapen sökt att hämnas.

Så snart Lina gjorde ett steg till försoning, så tydde kammarherren icke detta som ett bevis på ett godt hjerta hos sin sköna motstånderska, utan som en förpostseger, den han genom sitt snille hade vunnit, och nu anföll han med desto större häftighet för att

rent af tillintetgöra sin fiende. Kammarherren bevissade med sitt exempel den satsen, att striden med ett dumhufvud är ändlös.

VIII.

En friare.

Lindman hade, som man af det föregående förstår, mottagit tillbudet och reste med den unga Nordenstorm i Italien; både hans och Linas böjelse var tydlig för dem begge, men ingen af dem ville tänka på framtiden.

Lindman såg tydligast, huru litet han hade att hoppas, men han var nöjd, endast han visste, att Lina älskade honom; flickan deremot ansåg saken ej så alldeles omöjlig. Lindman kunde blifva en utmärkt man, han kunde till och med blifva biskop; och hon betänkte blott flyktigt, att hennes älskling, om han äfven en gång höll kräklan i sin hand och bar den dubbelflikiga tiaren på sitt hufvud, skulle vara helt annorlunda än den Lindman, som hon öfverraskade i eremitaget, att grå hår skulle vara insprängda i hans lockar och ålderdomen redan inträdd.

Den nittonåriga kom ej heller ihåg, att hon skulle vara nära gumma, innan Lindman skulle kunna uppnå en rang, som satte honom i jembredd med henne.

För ungdomen göra några tiotal af år mer eller mindre ingenting; allt ligger så nära, allt är så friskt, så grönt, så hoppfullt.

Så var ställningen emellan de älskande, men utom dem rörde sig en massa önsknigar och planer, som småningom rubbade deras ställning till hvarandra.

Der fans i societeten äfven en ung löjtnant: det var en af dessa unga män, som aldrig smakat ungdomens rena fröjder. Löjtnanten baron Sigfrid von Turn var en ung man af, om man så vill, ett fördelaktigt utseende, en lång, smärt figur; stora, blixtrande

bruna ögon, svart krusigt hår och en intressant blekhet i hyn gaf baronen på en gång något stolt och något dystert i sitt utseende. Unga Turn, som han i Stockholm benämndes af de gamle, eller långa von Turn, som han kallades af folket, hade ett fint och förekommande sätt att vara; man märkte på honom, att han alltid var hemma, att hans själ aldrig var liksom frånvarande, och detta gjorde, att man ej hade en min, ett ord att förebrå honom; man älskade honom dock ej i samma grad; och med undantag af några halfbildade mamseller, som aldrig nog kunde beundra hans "vackra ögon och hans svarta hår", var det just ingen af hans närmare omgifning, som riktigt förstod sig på honom.

Men von Turn kunde välja sina vänner och var också omgifven af en svärm sådana, som tjenade honom och som öppnade sin själ inför honom — utan att begära att få något tillbaka.

Dessa vänner voro alla långt underlägsne von Turn sjelf; han var alltid bland dem den styrande, han var enväldig, och om man observerar på naturliga egoister i ordets stränga mening, skall man märka, att dessa också ega vänner, men alltid sådana, som blott äro ett slags undersåtar; en egoist tål ej något öfverlägset i sitt grannskap, han är en haj i sällskapslifvet, som slukar alla utom lotsfiskarne, hvilka gå i hans släptåg.

Det var således nästan en naturnödvändighet, att baron von Turn skulle ega en vän i kammarherren Jules Liljekors, Linas qvicka kusin; det hände sällan, att kammarherren talade en qvart utan att åtminstone tre gånger säga: min synnerliga vän baron von Turn; men deremot nämde denne aldrig den stackars kammarherrens namn utan att genom en liten dragnig på munnen låta oss förstå, huru långt underlägsen sig sjelf han ansåg sin "synnerliga goda vän".

Emellertid hade von Turn aldrig till någon ytttrat ett ord, som kunde tydas som missaktning för kammarherren, utan hade vid många tillfällen tagit honom i försvar, likväl endast så, att en och hvar kom att beundra försvararens ädla öfverseende i stället för att antaga hans försvar som gällande.

Baron von Turn var med ett ord en af dem, som

eftersträfva ryktet om ett godt hjerta och som med säker beräkning passa på tillfället att visa prof deraf, då det kunde väcka uppmärksamhet.

Linas öppna sinne hade blifvit tillbakastött af det dunkla i den unga von Turns sätt att vara; hon fann hans sällskap intressant och roande, men kunde ej vänja sig vid hans mörka blick, hans ofta återkommande satiriska leende och hans sätt att behandla de ämnen, som rörde henne närmast — natur och konst.

Han visste nämligen ej ännu, huru mycket Lina älskade begge; men småningom fann han äfven detta, och försigtigt, utan att tyckas förändra sina förra åsigtter, smög han sig in i hennes tankegång och snart voro von Turns samtal ej annat än blotta genljud af hennes innersta känslor.

På detta sätt vann han dagligen allt mer och mer flickans förtroende; hon behöfde så väl en menniska, som förstod henne — och hvilken flicka behöfver det icke? I det oerfarna hjertat finnas så många irrgångar, att hon ej hittar dem sjelf och hon vill derföre ha en likstämmig själ till sällskap på sina upptäcktsresor inom andens okända rike. Ynglingen deremot känner sig ofta stark nog att ensam, som Mungo Park, söka att tränga sig in i sitt väsendes innersta och genomströfva dess öknar.

I voliären, som låg nära Linas rum, stod flickan en afton med tårfyllda ögon framför en glänsande bur af mahogny, der hennes favoriter, ett par turturdufvor, bodde. Hvarje dag besökte hon dem och matade dem ur handen och satt och läste derinne och hörde, huru de kuttrade i sitt lysande fängelse, och betraktade dem, då de kysste hvarandra och, i glad ifver att behaga hvarandra, flaxade med de sköna, smidiga vingarna.

Men nu låg hanen på botten af buren och flaxade utan att kunna resa sig, och makan plockade på hans fjädrar, försökte att lyfta honom upp, men förgäfves; han kämpade med döden. "Stackars Ali!" sade Lina halfhviskande och knäpte ihop händerna öfver bröstet — "stackars Ali, hvad du plågas — och du, Sultana, blir ensam, snart ensam."

"Det är grymt", sade en röst bakom flickan, som

hastigt vände sig om och fick se von Turn, som stod bredvid henne — "det är grymt, att alla band skola slitas", yttrade han och pekade på fogeln.

"Ja", suckade Lina.

"Och", återtog han, "hvad har den arma fogeln gjort — han har älskat — det är allt! Stackars Ali!"

Lina såg förundrad på sin outgrundlige vän, som, i stället för att trösta henne med föreställning om att en turturdufva på sin höjd kostade tre riksdaler, deltog i hennes smärta.

"Inte sant", sade flickan, "det är smärtsamt att se ett djur lida och dö?"

"Ack ja!" suckade von Turn, "det ligger något tröstlöst deri att tänka, att dessa begge nu skiljas för evigt — vi människor, fröken Lina, hoppas på ett återseende i en annan värld, men de arma djuren ega ej detta hopp; de råkas aldrig mera."

"Nej", suckade Lina och betraktade den döende dufvan med ofrånvända blickar.

Von Turn återtog efter en liten paus: "vi ega mycket, vi människor; ty jag tror till en del på Svedenborgs lära, emedan den så riktigt träffar mitt hjerta och smickrar mina drömmar."

"Nå, hvad drömmar ni då?" frågade Lina.

"Ack jo, fröken, det finnes en inre harmoni mellan människor, det är endast en sådan harmoni, som gör, att en förening kan bli en afbild af himlen här nere på jorden; det finnes många, fröken Lina, som ej äro så lyckliga som turturdufvan der att finna en make på jorden, det finnes många som *här* stå sin motbild ganska nära, som i själens brännpunkt bära hennes bild, men som likväl af oöfverstigliga hinder, af fördomar eller andra orsaker skiljas derifrån liksom af en osynlig hand."

"Ack ja, herr baron, ni har rätt", sade Lina och hennes tanke ilade hastigare än en blix till Italien och Lindman.

"Jag vill hoppas, att så är", fortfor baronen, "ty detta är min enda glädje — ser ni! — om jag här på jorden ej blir förenad med den jag tillber, om jag här ej vågar att uttala en fråga, som bränner på sjä-

len, om jag här måste se glad ut, äfven då min motsvarighet ryckes ifrån mig — hvad gör det? — får gå!”

”Så förtviflad bör ni ej vara”, sade Lina.

”Nej, min fröken, ej så förtviflad, utan så hoppfull; ty der på andra sidan finnas inga fördomar, intet hinder, intet motstånd: skiljemuren är fallen och min ande förenar sig med min motsvarighet; då får också jag en maka.”

Turturdufvan gjorde en häftig rörelse i buren, sedan förblef hon stilla och maken lät höra ett sorgligt läte.

”Fogeln dör”, ropade Lina; ”von Turn, ser ni, han rör sig icke; han är död, stackars Ali. Arma Sultana, du skall flytta in i min kammare, jag skall tala om Ali! Kanske du förstår, huru det är”, tillade hon smekande till den qvarblifna dufvan, som, sittande på öfversta pinnen, ruggade sina fjädrar och klagade med dämpad röst.

”Åh, ser man på”, ropade kammarherren, som just nu steg inom dörren, ”min goda vän von Turn och lilla Lina framför dufvoburen! ha! ha! ha! Turturdufvan suckar i skogen — trogen; hur är visan?”

”Hanen är död”, sade Lina halfhviskande, liksom för att ej störa makans sorg och för att påbjuda tystnad i likrummet.

”Jaså, — ha! ha! ha! Således en verklig plörant händelse, en trogen make”, fortfor han med patos, ”som dör inför den älskades fot. Ack, det är charmant! lycklig han, lycklig han! bäst han sjöng och bäst han brann! Lycklig han; o, det är pråktigt! Det kunde bli ämne för ett skaldestycke!”

”Låt om oss gå!” afbröt Lina och gick.

”Din kusin är en ädel flicka”, sade von Turn allvarsamt till kammarherren; ”du borde ej med raljeri afbrutit hennes tankegång: man bör ej skratta äfven åt ett stackars djur, då det lider och dör.”

”Åh, se der åter din fördömda känsloömhets”, sade kammarherren; ”om du icke vore den du är och min vän, skulle man kunna ta dig för en gammal käring, så godt har du om ömhet.”

"Men, bror Jules", återtog von Turn, "känner du verkligen ingen smärta, då du ser ett djur lida?"

"Jag? nej! hvarför det?" svarade kammarherren; "jo, jag är likväl ej hård, det kan jag inte säga; jag mins, då jägaren skulle skjuta gamle Bijoux och det nötet sköt benet af honom, så att hundkräket skrek och hoppade på tre; då gick jag fram och gaf lym-meln en örfil och sade: ska' du pina kreatur, din lym-mel! Och så sköt jag sjelf; men det var med lod på 50 steg, och verkligen gick icke lodet in precis vid bogen, alldeles under örlappen, fastän hunden var liten som en kanin. Se så skall du skjuta, din stackare, sade jag åt jägaren, och denne bockade sig och sade: grefven är min mästare! ha! ha! ha! Du ska' veta, att jag kan skjuta."

"Ja, jag vet, att du har många talanger", yttrade von Turn, "men säg mig, apropos, har din kusin icke någon gammal förbindelse? någon affaire du coeur?"

"Affär, jo visst! Inte förtalar jag min kusin; men det är ju inte förtal, och i synnerhet när jag säger det till dig", sade kammarherren flatskrattande, liksom han blygts för sitt förräderi.

"Nej, visst icke, vi äro ju som lif och själ", yttrade von Turn och antog detta förtroliga sätt, som tillhörde hans vän kammarherren.

"Nå, nu känner jag igen dig — men hvad var det för moraler du nyss kastade på mig? Hade Lina förtalat mig?"

"Åh nej, visst icke, nej, långt derifrån", svarade von Turn med ett tvetydigt leende.

"Jaså, jo, jo, det är henne likt", ropade kammarherren; "ja så, von Turn, du gör rätt i att ej röja hennes förtroende, hon hatar, hon föraktar mig, är det ej så?"

"Åh nej bevars", sade von Turn med åter ett smälöje, som motsade hans ord.

"Ja, jag förstår", återtog vännen, "jag förstår, åh ja, det gör ingenting, jag är ändå den jag är."

"Nå, har hon någon äldre förbindelse?" frågade von Turn, som nu insåg, att den stackars kammarherren var tillräckligt retad för att upptäcka allt.

"Ja visst; du skall få veta allt. Lina har varit och är ännu kär."

Kammarherren studsade för att utsäga namnet, icke derföre, att han tvekade att förråda sin vackra kusin, utan derföre, att namnet på den lycklige var så obskurt, var så utan klang, att det kunde nedsätta familjens anseende, om någon fick veta att en fröken Liljekors nedlätit sig så lågt.

"Och i hvem då, bäste Jules?" frågade von Turn och lade sin hand förtroligt på hans axel; "om jag ser rätt, så älskar hon en ovärdig."

"Ja, ja, en ovärdig", svarade kammarherren; "det gör ingenting; du vet att Diana älskade Endymion — en gudinna älskade en fattig jägare."

"Och en sådan kärlek är således ursäktlig", tillade von Turn.

"Ja, ack ja, då en gudinna kunnat älska en jägare, så kan det väl gå an, att en fröken Liljekors älskar en förläst student, en bokmal, en sådan der Upsalapedant, som den der magister Lindman."

"Han, som nu reser i Italien?"

"Ja visst, man aflägsnade honom", återtog kammarherren; "men du kan föreställa dig, hvad min kära kusin för hans räkning är förbittrad på mig; jag kom att ha ett infall häromdagen och . . ."

"Det var väl som vanligt uddigt och qvickt?" sade von Turn.

"Som man tar det", svarade kammarherren blygsamt undvikande; "men det tog djupt och flickan blef bitter — allt sedan har hon ej tålt mig — hon vände ju oss begge ryggen för en stund sedan blott för mitt infall om hennes turturdufva."

"Men då hade du orätt", sade von Turn, "det är ovedersägligt."

"Jaså, du fortfar ännu att förebrå mig", svarade vännen; "men, säg mig, var det något annat än endast ett oskyldigt infall? — och hvad var det att gråta för? — man får ju köpa dussintals sådana djur för sex banko paret; saken borde passera raljeriet."

"Men det var ändå orätt."

"Men säg mig då, min bror, huru då?"

"Man bör skona en flickas fördomar", sade von Turn.

"Ja, ja, i det fallet har du rätt; ha! ha! ha! ja, du har rätt", skrattade kammarherren.

IX.

Brefvet.

"Om jag egde ett historiskt namn som du, Liljekors", sade en tid derefter von Turn till sin vän, "då vore jag lycklig."

"Ja visst, det är verkligen något att ega ett namn", sade kammarherren, "men deri är du ej heller lottlös; din stamfar utmärkte sig i trettiåriga kriget; och fastän vårt daterar sig från Magnus Smek — då hette släkten Lilja med de tre korsen — så äro vi dock likväl begge af historisk natur."

"Men ser du", återtog von Turn, "tror du, att din far och dina släktingar värdera sitt namn så högt, att ej den der magistern kunde komma in i släkten?"

"Han? nej aldrig! En förläst student komma i vår släkt!" ropade kammarherren. "Min far och mamma äro högst bekymrade, att den der Lindman snart åter kommer hem — det har kommit bref från Nordenstorm."

"Ja, jag har äfven erhållit ett", sade von Turn. "från unga Nordenstorm. Det är", tillade han, "af vigt, att fröken Lina, innan den der magisterns hemkomst, blir förenad med en annan — der kunde uppstå skandal."

"Skandal! Nej, det tror jag inte", sade kammarherren, som oakadt sitt inskränkta förstånd likväl fann Linas värde; "det tror jag inte, lika så lite som att det är möjligt att öfvertala henne till en annan förbindelse."

"Men om Lindman glömt henne i en annans armar", frågade von Turn och blickade kammarherren skarpt i ögonen.

"Ja, det vore en annan sak, men så enfaldig är han icke, den der magistern", sade kammarherren.

"Men om nu så vore, om jag hade svart på hvitt."

"Det vore en annan sak — har du det?"

"Ja, det vore en gärd åt det vördnadsvärda namn du bär, om man kunde ur flickans hufvud slita denna usla kärleksgrill."

"Ja visst, blott man kan få henne att tro det. Hon afgudar den der karlen; du kan föreställa dig, hon stälde honom i parallel med mig och till och med ett stycke öfver, och sade, att hans kunskaper uppvägde mina talanger; hon afgudar honom; hon skall ej tro ett ord."

"Känner hon unga Nordenstorms stil?"

"Ja, ja ganska säkert; hon har någon gång fått bref från honom ifrån Italien, ritningar och mera dylikt och sist en beskrifning på Vesuv; men den der magistern skrifver aldrig, det vet jag. Hon känner således hans stil."

Von Turn öppnade sin byrå och uttog ett bref från unga Nordenstorm. "Se der, bror Jules", sade han och lemnade brevet till kammarherren.

"Victoria!" skrek denne efter några ögonblick; "Victoria!" — "Min guvernör herr Lindman har ingått ett mycket förmånligt engagement med en ung enka här i Florens; hon heter Hobbess, infödd italienska, men enka efter den rike bankiren Hobbess i Liverpool; hon bor här nu på sin villa; vi äro der dagligen och L. är kär öfver öronen; han har likväl lofvat att följa mig tillbaka ett stycke på vägen, men till Sverige vill han ej komma förr än han är gift. Han får nära en million; enkan är tjugutre år, vacker som en dag."

"Det var charmant! Du skall vrida om det lilla hufvudet på min kusin."

"Vi skola dock ej vara oförsigtiga", sade von Turn; "du kan verkställa sjelfva manövern; du tar detta bref, hvilket, som du ser, på intet ställe röjer till hvem det är skrifvet; således kan det vara likasåväl till dig som till mig. Nå väl, du talar vid Lina om Lindman, visar naturligtvis skonsamhet för hennes känsla och slutar med att visa brevet."

"Men skall jag ljuga?" frågade kammarherren, som i botten ej var någon ond natur.

"Ljuga!" upprepade von Turn. — "Nå väl, gör hvilket du vill, sök genom en liten mystifikation att rädda din familjs heder eller låt bli och se sedan antingen en mesallians eller en skandal; ty tro mig — han skyr intet."

"Men, von Turn", återtog kammarherren, "han gifter sig ju och då är ju hela min inblandning alldeles onödig; det bär ju syn för saken."

"Jaså, du tror, att en rik fru Hobbes gifter sig med en avanturier från Sverige! Nej, min bror, hon kan tycka om honom, låta honom smickra sig att vara hennes förklarade älskare, men italienskan ledsnar snart och skickar honom med några hundra pund tillbaka till sin ungdomskärlek. — Du finner, att karlen handlat lika gement, om han misslyckas som om han lyckas; men i förra fallet står faran för dörren."

"Du har rätt, jag är skyldig mitt namn uppoffringen af hvad jag anser för stricte rätt; ty inte är det alldeles rätt att ljuga."

"Om det ginge an, att jag visste fröken Linas och Lindmans inbördes förhållanden, då skulle du mer än gerna få begagna mitt namn, och jag skulle då själf visa brevet för henne; men om jag gjorde detta, så vore jag också tvingad att upptäcka *hvem* som berättat mig hennes ungdomskärlek och föremålet och..."

"Nej för tusan, det går ej an! Tag hit brevet; verkan skall du få se."

Sedan kammarherren gått, gnuggade von Turn händerna och sade vid sig själf: "att kunna härma stilar är en god sak; att der fans rum för ett postscriptum är den andra; men ändan kröner verket — att ha ett dumhufvud att kasta hatet på, är den tredje tre ting äro goda."

"Ni blir så blek, min kusin", yttrade kammarherren Jules, som satt sig midt emot Lina, då hon genomläste det förfalskade brevet från unga Nordenstorm. "Ni blir så blek som en snöilja", fortfor han; "blir ni icke glad öfver den lycka, som händt er för detta informator

på Liljevik, magister Lindman — en stor fortyn, en stor fortyn — en ung skön dam, egendomar i Italien och i England! Han är lycklig den karlen."

Kammarherren, fastän ej elak af naturen, delade likväl med andra menniskor af inskränkt förstånd den egenskapen att ej veta gränsen för sina handlingar. Han hade "ett horn i sidan" till sin kusin, men långt ifrån något verkligt hat; det oaktadt lät han hämden falla med krossande tyngd på hennes hjerta och gjorde allt hvad i hans förmåga stod att uttänja, att skärpa den genom sitt grymma deltagande.

Lina hade genomläst brevet. Ej ett tvifvel om dess äkthet uppstod; hon trodde allt. Det var en lycka i olyckan att kammarherren gick för långt i sitt begär att plåga henne; hade hon varit ensam och fått följa det första ögonblickets intryck, hade hon fallit i förtviflan; men nu segrade hennes fåfänga öfver hennes känsla. Hon bleknade väl, ty detta kunde hon ej hindra; men hon sade ej ett ord, som kunde röja hennes känslor, ty detta skulle varit en seger, som hon ej unnade kammarherren. Den sköna martyren slog därför snart upp ögat från läsningen och sade, som det tycktes, lugnt till kammarherren:

"Kusin Jules, tror ni då ännu, att jag älskar Lindman? Ni ser huru lugn jag är!"

"Ja, jag ser", svarade denne, som väntat sig en scen med svimningar och tårar, som uteblef; "jag ser det", yttrade han något flat öfver sin misräkning.

"Nå väl, kusin Jules", återtog Lina, "oaktadt jag ej har skäl att älska Lindman — det ser ni är mig nu alldeles omöjligt, äfven om jag ville — så, min bästa kusin! är Lindman det oaktadt långt öfver er i vetande och är ej något passande föremål för ert förakt. Ni finner nu, att jag under förändrade omständigheter vidhåller detsamma som jag sagt er förut, och, min kusin, efter detta ögonblick förbehåller jag mig, att ni aldrig mera nämner hans namn; farväl, kusin! Jag har vakten i dag på hofvet; min kammarjungfru väntar; farväl, kusin!"

Kammarherren gick, öfvertygad, att hans hämd slintat, att pilen varit förbi hjertat utan att träffa det; men den gick midt igenom och aggade.

Det var en stor fest den dagen på hofvet, och i den vida cirkeln af sköna damer satt äfven fröken Liljekors, lika skön som vanligt, blott något blek; och hon skalkades och skämtade, qvickhet och behag strålade ur hennes ögon och den sköna munnen log. Men då och då tryckte hon handen hårdt emot hjertat och tänkte: får gå! och så var hon åter skämtande och log, som om aldrig smärtan vidrört detta hjerta.

X.

Mamsell Dahl.

Ett år hade förlidit — allt var förändradt; grefvinnan Liljekors på Liljevik hade blott en kort tid efter Linas giftermål med baron von Turn aflidit; Lina var nu egarinna till Liljevik och vistades der om sommaren. Sjön låg lugn och solen sken varm öfver neyden; det var en Augusti-dag; mamsell Dahl, som efter grefvinnans död af baronen fått sig anvisadt ett rum i ena flygeln, emedan han "ej ville ha gummor i huset", som han sade, vattnade sina blommor och bytte om sand hos sin kanariefogel, då Lina trädde in. Den gamla guvernanten, under en hel lefnad van att observera minspelet hos sin omgifning, en kunskap, som hos personer, hvilka stå i ett ständigt beroende, uppdrifves nästan till en regelriktig konst, såg genast, att den unga grefvinna kämpade en hård kamp med sig sjelf; men en af sådan natur, att den ej kunde, ej borde upptäckas. "Jag gick ner till dig, goda Dahl", sade Lina och satte sig i den lilla kattunklädda soffan; "det är så varmt deruppe i salongen och..."

"Välkommen, goda grefvinna", svarade mamsellen och återflyttade blomsterkrukorna i sitt led.

"Grefvinna!" sade Lina, "hvarför heter jag ej mera du eller Lina, som fordom? Skall min mors enda vän blifva främmande? Är du ond på mig, Dahl?"

"Nej, visst inte, goda Lina! men — men — det

passar sig icke att så kalla er vid blotta namnet — sedan ni blifvit gift.”

”Gift!” upprepade Lina med en plötslig ryckning i hela sin varelse.

”Ja, gift, min goda, älskade Lina”, återtog gumman och satte sig bredvid sin unga husfru, hvars hand hon fattade. ”Jag är skumögd, goda Lina; men det ej tillräckligt, för att ej se, att ni i dag ej är så lugn som i går och ej så glad som först ni kom hit.”

”Jo visst — jag är ju glad”, sade Lina med ett tvunget smålöje, ett sådant, som om en marmorbild skulle försöka le och de stela dragen ej ville lyda.

”Le ej så, goda Lina”, sade mamsell Dahl, ”så får ni ej le; grät hellre, goda barn, och gråt ut vid gummans bröst... tro mig, det finnes mycket kärlek kvar derinne; kom, barn!” Gumman utsträckte sina armar och Lina lutade sig intill hennes bröst och snyftade sakta. ”Du gråter, Lina!” begynte guvernanten åter med darrande stämma — ”håller du af mig — mig, din salig mors ende och siste vän?”

”Ja, ja”, hviskade grefvinnan och tryckte sig fastare intill den gamla.

”Du behöfver också en vän, blott en enda; men ingen kan vara utan den. Vill du hafva mig till vän, min hjertans älskade Lina?” frågade gumman. ”Säg, hvad är det som trycker dig?”

”Ingenting, goda Dahl”, svarade grefvinnan, då hon reste sig upp och tryckte med fingret en tår ur ögonvrån, ”ingenting, blott ett ögonblicks barnslighet; jag är sådan ibland.”

Mamsell Dahl fäste sin blick på den unga grefvinnan; det låg ett sorgligt forskande allvar i gummans öga: grefvinnan rodnade och ett förläget smålöje krusade hennes läppar, när hon frågade: ”du tror mig inte, goda Dahl!”

”Nej, grefvinna! jag tror er inte, ni är inte *min* lilla älskade Lina; ni är grefvinnan von Turn, ni är icke den oskyldiga landtflickan, som jag fordom såg glädja sig åt parken, åt foglarna, åt träden och blomorna och som älskade hela naturen och blef älskad tillbaka; ni är en bildad dam, med bildadt förstånd och ett förbildadt hjerta — ni...”

"Nej, nej", ropade grefvinnan, liksom en orm stungit henne, "jag är densamma som förr, goda Dahl! jag är samma lilla Lina som förr; men inväxt i ett skal af sten. — Ser du, goda själ, då Dafne blef förvandlad till ett lagerträd. — Guden kom och ännu kände han flickans hjerta klappa under barken, som drog sig öfver hennes bröst. Du har sjelf omtalat den fabeln för mig; så är det med mig: jag är förvandlad, jag är fastvuxen på den plats, dit jag jagades af barnsligheten och fåfången; men känn, goda Dahl, känn efter, om ej Linas hjerta ännu klappar under barken, då en Gud eller en vän lägger sin hand dit! Säg, goda Dahl, bör jag, bör jag öppna mitt hjerta för någon, för dig? Bör jag icke ensam, alldeles ensam, blott anförtro Gud hvad som trycker mig — som pinar mig och som småningom skall bräcka sönder barken och låta mig komma härifrån? Goda Dahl! sedan i går vill jag dö."

Gumman betraktade det arma, ensamma barnet, som blifvit maka blott för att känna sig riktigt öfvergifven. Von Turn var ej mera densamme som förr, han vanvårdade sin unga hustru, han belönade henne, då hon sökte tröst och hjälp hos honom, blott med kallt smålöje och ett: "du är så barnslig, kära Lina!" Han älskade henne icke och fann blott obehag, ej njutning i just dessa så kallade barnsligheter, som göra qvinnan så älskvärd, så omöjlig att stöta tillbaka.

"Nå, goda Lina", fortfor mamsell Dahl, "då ni icke vill anförtro mig hvad som trycker er, så — förlåt mig, grefvinna!" afbröt hon sig sjelf, "förlåt mig, om jag gör er en fråga."

"Ja, min gamla vän", smålog grefvinnan, "gerna, fråga hvad ni vill, jag skall svara er."

"Nå väl, jag har föreställt mig äktenskapet", begynte gumman — "hör mig till slut, Lina, och afbryt mig icke — jag har föreställt mig äktenskapet som en sammangjutning af tvenne väsenden och icke som blott en sammanblandning af deras penningeangelägenheter; jag har tänkt mig äktenskapet som en gudomlig och ej blott mensklig inrättning, stiftad för den verldsliga ordningens skull; men jag vet tillika, att det, som är af Gudi, också måste stå i harmoni med det borger-

liga samhället, emedan det, som är ett verk af Her-
ran, passar in i alla former, derföre att det i sig sjelf
är alltings urform. Men, goda Lina, äktenskapen, så-
dana de ofta äro, synas mig icke vara äktenskap i den
inre gudomliga meningen, utan endast en verldslig
inrättning, hvars brister alltför otillräckligt skylas af
det påhänge af helgd, som religionen lemnar deråt.
Ni förstår mig, då jag frågar er, Lina, som en mor
skulle fråga: är ni gift?"

Grefvinnan satt en stund och begrundade denna
fråga; äntligen sade hon med darrande men tydlig
röst: "nej, nej, goda menniska; jag är ej von Turns
maka inför Gud, utan endast inför människorna; han
älskar ej mig och jag, jag kan ej högakta honom."

"Och ni gaf honom dock er hand", sade gumman,
"ni lofvade dock inför Gud att älska honom i nöd och
lust. Lina! Lina! du har illa gjort, arma barn."

"Ja", hviskade grefvinnan och lutade hufvudet
mot sin gamla väns bröst, "ja, jag har illa gjort."

"Hvarför", återtog den gamla och tryckte sina
läppar på den ångrandes panna, "hvarför gjorde du
så? Älskade du honom, då du räckte honom din hand?"

"Ja och nej", svarade grefvinnan; "han var den
bäste jag såg i den folktomma världen, men han var
dock ej *den*, som jag kunde älska, han var endast den
minst odräglige, den jag minst föraktade."

"Och du gifte dig således blott för att bli gift?"
frågade mamsell Dahl.

"Nej, goda menniska", snyftade grefvinnan; "det
var ej en gång så pass rent och ädelt; det var ännu
sämre. Ack! der ligger mycket ondt i en människas
hjerter; jag är sämre än du tror."

"Nå?" frågade gumman, "du har blifvit missledd
af von Turns sätt att vara, hans figur, hans namn
eller hvad?"

"Nej, nej, ändå uslare", sade grefvinnan och
tryckte sig hårdt intill den gamla; "jag bar mig ännu
sämre åt."

"Var det för att blifva oberoende? Kanske för att
få eget ekipage eller något dylikt?" frågade gumman.

"Nej!" svarade grefvinnan och reste sig upp, tor-
kande tårarne ur ögonen, "nej, min vän, jag gifte mig

för att hämnas, för att trotsa, för att visa, att äfven jag var i stånd att bryta ett löfte; jag trodde mig täfla med en annan i konsten att svika, att öfvergifva, att håna en trogen kärlek; men jag hade ingen att täfla med: jag var ensam brottslig, ensam den, som svek. Han var ren som han alltid varit, och jag var oren, var falsk, var hämdgirig och bröt mitt löfte."

"Och mot hvem bröt du då, stackars Lina?" frågade gumman med djupt medlidande.

"Mot Lindman", sade grefvinnan; "vi älskade hvarandra; vi hade, fastän utan ord, svurit hvarandra trohet och kärlek; man bedrog mig, man missledde mig att tro, att han öfvergifvit mig för en annan, och jag offrade min skönaste dröm, offrade mitt lif och min glädje för att visa honom, att jag ej älskade trognare än han."

"Huru vet du, att du blef bedragen?" frågade åter guvernanten.

"Jag har länge anat det, men jag erhöll i går ett bref från kammarherren Jules, som för närvarande vistas i Italien för sin helsas skull. Stackars Jules, han lefver ej länge; han vacklar som en skugga i lagerskogen och sitter som en vålnad på gruset af det gamla Rom; han vet, att han skall dö, och han uppgör nu sin räkning med verlden; äfven med mig var hans räkning ouppgjord, och hans bref innehåller en fullständig redogörelse för det bedrägeri, hvori han deltagit, i början utan att veta det, men dock för att hämnas mina sarkasmer, och sedan af blygsel för att hafva varit ett blindt verktyg för en öfverlägsen, en kallt beräknande vilja. Han inser, att han gjort tvenne menniskor olyckliga, och nu vid grafvens rand ber han om förlåtelse för hvad han brutit."

"Och du förlåter honom, Lina?" frågade gumman.

"Ja, jag förlåter *honom*; men aldrig mig sjelf. Jag till och med förlåter von Turn hans sluga bedrägeri; jag är ensam skyldig; det hade varit *min* pligt att trotsa genom dygd och ej genom ett brott; jag har öfverträffat mig sjelf i det senare; och nu faller det tillbaka på mig; allt tynger på hjertat."

"Du har rätt, Lina!" sade mamsell Dahl; "du har felat och måste också därför lida; jag kan endast

beklaga dig. Du har varit insnärjd, mitt barn, i ett nät, som din man spunnit omkring dig", fortsatte gumman tröstande; "du var obetänksam; du trodde dig döfva din smärta genom att göra den fullkomlig; det är just det halfva i en olycka, som plågar mest, förberedelserna till en smärta, som göra oss svagast; när dödsfången väntar sin dom, då vrider han sig i förtviflan, men när den är fallen, då blir han lugnare; det ligger en tröst i det oåterkalleliga, i det som vi vilja anse som försynens eller ödets vilja. Så länge en olycka ännu ligger inom gränsen af vår egen förmåga att förebygga eller lindra, spännes hvarje nerv till motstånd, och med ångest arbeta vi för att åter blifva lösa; men har den fallit öfver oss, så kämpa vi ej längre, emedan det ej mera lönar mödan. — Du ville ej hämnas, stackars barn, du ville blott göra din olycka fullkomlig, du ville göra skilsmässan från den du älskade obotlig, ty du väntade, att resignationen skulle komma just då. Men du lyckades dock icke förr än nu; nu är det fullkomnadt och nu kommer ditt tålmod som först. Jag ser ej mer än en väg för dig att gå, min unga vän", fortfor gumman med moderlig kärlek till grefvinnan, som satt der tålig som ett lam och tycktes vänta på tröst från den gamlas läppar, "du har blott en väg att gå, och den är att strängt uppfylla dina pligter som maka och som mor, om du någon gång blir det. Striden är ej svår, ty det är icke svårt att förlåta och att älska; Gud skall gifva dig kraft till beggedera, ty det är kärlekens kraft; låt vara, att din man ej älskar dig, att han har djupt kränkt din känsla, bedragit ditt förnuft och hånat ditt hjerta; du kan, du måste dock förlåta honom, icke derföre, att han förtjenar det, utan derföre, att *du* förtjenar att vara bättre, vara ädlare än han. "Var huld, om han är huldhet värd; om ej, så var det i förtretten", säger fru Lenngren, och det är en lefnadsregel för hvarje hustru. Ditt äktenskap är icke något äkten-skap, sådant det nu är; men en god själ kan helig-göra äfven det oheliga; den milda gloria, som breder sig kring en ren, en skuldfri panna, sprider ljus äfven i brottets mörka vrår; den röst, som välsignar, tystar dem, som förbanna, och den fallne kan vända om igen,

kan återförvärfvas genom dig. Företag dig att upplysa din man, var en himlens missionär för hans hjerta! Du skall få en hård kamp, men du skall segra; det goda segrar alltid; och du skall blifva nöjd med dig sjelf och således äfven med ditt öde; vill du det, Lina, vill du förlåta och älska?"

"Ja, ja, det vill jag", ropade grefvinnan och kastade sig i den gamlas armar; "ja, ja, håll mig fast dervid, du Guds utskickade; väck mig, om jag slumrar, påminn mig, om jag glömmar!"

"Ja, det skall jag! Gud välsigne dig", hviskade gumman och slöt den gråtande i sina armar.

De tunga sidengardinerna voro dragna framför fönstren i general von Turns rum i Stockholm; det var en skön vårdag femton år sedan vi senast sågo de handlande personerna i denna berättelse. Solen stack in några strålar mellan de vida sidenveckan och glindrade på en dyrbar bordstudsare, som stod midt emot under trymånen; men omkring baronens säng reste sig en hög skärm, prydd med mästerliga vyer från Schweiz; en Hebe af marmor stod och smålog i ena hörnet; visaren på bordstudsaren visade på 12; det var middag. Der smög en luftig gestalt i dunklet fram och åter mellan sängen och ett bord, på hvilket man såg en mängd flaskor och burkar; det var grefvinnan von Turn, som nu en hel månad vakat vid sin mans sjukläger. Hon var ej nu den sköna Lina, den ystra, glada flickan, som fordom log och lekte på Liljevik; hon var ej heller den ångerfulla, den förkrossade makkan, som sökte tröst hos mamsell Dahl; hon var en ädel qvinna med lugn i hjertat och hopp tecknad i blicken. Hon var ej mera skön i den mening vi vanligen taga ordet; der funnos inga rosor på kinderna, icke detta skålmska smålöje, ej denna grop på kinden, som fordom gjorde henne så skön, men der fans något ännu bättre, något godt, något himmelskt, som genomskimrade de bleka dragen, som gaf lif åt gestalten; ack, det var nu en varelse, som lefde genom kärlek och blott rörde sig i kärlek.

"Lina!" hviskade en röst från sängen; det var generalens, "Lina, kom hit!"

Gestalten skyndade dit och nedlutade sig öfver den sjuke, smålog mildt och frågade: "hvad vill du, von Turn?"

"Jo, Lina, jag vill, att du skall gå till hvila, att du skall sofva."

"Jag? nej, det behöfver jag inte", yttrade Lina och sade sanning, ty himlen styrker dem, som vaka och bedja i from tro; vi hafva alla försökt det, då våra föräldrar eller våra barn påkallade vår vård; då vakade också vi och tröttnade icke, mattades icke, förrän dom var fallen. Men då den älskade blifvit frisk, då hvilade vi åter, och om han gick bort, äfven då återtog naturen sin rätt och vi slumrade in från vår smärta.

Jag har sett det ofta, hur en öm moder slumrat in bredvid sitt döda barn; det har tyckts mig, som ville anden flyga efter den bortflydde och att kroppen skulle sofva; det är rörande att se en sådan sömn.

"Lina!" återtog den sjuke, "jag tackar dig för mycket; om jag blir delaktig af Guds förlåtelse, så har jag dig att tacka därför; du lemnade mig liksom en profbit af himlens kärlek och Guds förlåtelse, på det att dåren skulle se hvad han ville bortkasta för menniskornas beundran och afund; du nedflyttade en gnista af det eviga ljuset för att låta mig se, huru mina konstgjorda glädjeeldar fördunklades och liksom slocknade der bredvid; tack för det!"

"Jag har", sade Lina, "blott gjort min pligt."

"Ja, ack! ja, jag vet det", återtog den sjuke, "men du uppfylde en engels pligter, ej en svag människas; du omhuldade den, som med jernhård hand sönderbröt din lycka, du vårdade, du gladde den, som grusat din ungdomsfröjd; mitt högmod brottades med dig; jag hånade din kärlek, jag sköt tillbaka din huldhet, ty den sårade min egenkärlek; jag ville ej bli älskad: hatad ville jag vara för att kunna finna jemnvigt inom mig själf. Men huru jag än hånade, huru jag än sköt ifrån mig din kärlek, smög du dig allt närmare och närmare mitt hjerta, du insnärjde mig allt mera i dina armar och slutligen, Lina, föll jag ner

och tillbad; min kamp var slut; *jag hade brottats med Herran.*"

"Tack, tack, min älskade!" hviskade Lina och strök med handen sjuklingens lockar ur hans panna, som betäcktes med kallsveit; "jag vet hvad du tänker, hvad du känner; jag har i flere år sett det i ditt sätt att handla; jag har märkt allt på dina blickar, ty kärleken är skarpsynt; men du blir matt; du får ej tala så mycket!"

"Hvarför icke?" sade baronen med ett sorgligt småleende, "hvarför icke? Vet du, Lina, läkaren har sagt mig, att jag ej kan räddas, och jag har mottagit dödsbudet med lugn; äfven detta är ditt verk; fordom ryste jag för döden, men nu icke mera; jag vet, att jag fortgår i förbättring och att ej denna afbrytes genom döden; jag är öfvertygad, att vi i ett annat lif, Lina, skola träffas, älska hvarandra och förstå hvarandra bättre än här. Hvad är klockan, Lina?"

"Klockan slog nyss ett."

"Jaså", återtog den sjuke; "då måste du lemna mig; gå lilla kabinettsvägen! Farväl med dig så länge; jag vill ensam tala vid en prest jag tillkallat."

Efter några små svårigheter gick grefvinnan bort den väg hennes man föreskrifvit, och nu lyfte han den matta handen och grep i klocksträngen. Kammartjenaren visade sig i dörren. "Är pastorn derute?" frågade baronen.

"Ja!"

"Bed honom stiga in!"

Snart inträdde en prestman och nalkades sängen. Det var en figur, på hvilken man kunde se, att han af naturen var ämnad till något kraftfullt, men sjuklighet och kanske sorger hade gjort honom svagare än man af hans resliga kroppsväxt kunnat vänta. Ansigtet var blekt och bar stämpeln af ett högtidligt allvar, men på kinden brann der en begränsad rodnad, lik en bloddroppa på snön, och på tinningarne drogo några ljusblåa ådror en marmorlik teckning.

"Välkommen!" yttrade den sjuke till presten och räckte fram handen, som den andlige mannen tryckte. "Ni är den", återtog baronen, qvarhållande handen i sin, "ni är den, som eger rätt att hata, att förakta

mig; äfven med er vill jag söka försoning, hatar ni mig, Lindnan?"

"Nej, herr baron, jag har aldrig hatat er, blott beklagat er; jag har fasat för er, liksom jag fasar, då jag ser ett barn leka med ett skarpt vapen eller klättra ut på branten af en afgrund; det är ej hat, men likväl en obehaglig känsla. Så har det varit."

"Ja, just derföre, min bästa pastor, har jag kallat er hit för att meddela mig nattvarden; jag ville, att den jag djupast förolämpat, skulle hjälpa mig att bedja; och det sker af hjertat, det vet jag; ty ni kan ej ljuga inför Gud och bedja en betydelselös bön; ni kan ej hata, det har Lina sagt mig, och Lina tror jag på; hon har aldrig bedragit mig; hon har aldrig svikit hvarken sig sjelf eller er eller mig, ty hon har ej svikit Herran."

Presten tycktes skakad vid dessa ord; ett plötsligt uppvaknande föregick i hans inre; han hade härdad sig förut så godt han kunnat; men Linas namn i den döendes mun, dessa ord, som visade, huru förändrad den jernhårde mannen hade blifvit, allt detta gjorde ett eget intryck på Lindman, som nu i ett ögonblick kände den koncentrerade gnistan af hela sitt lifs kärlek och smärta på en gång genomlöpa själen.

Den ädle presten och baronen samtalade länge, innan de begge hade uppgjort sin räkning; ändtligen gick presten, och baronen hvilade utmattad af sin ansträngning.

Baron von Turn hade blott ett barn, en dotter, som nu var åtta år gammal. Lina och hon voro inom några timmar, den ena utan man, den andra utan far. Det var tyst och dystert i baron von Turns lysande våning; lakan hängdes för fönsterna, de präktiga möblerna öfverkläddes med dammast, bordstudsaren i likrummet hade stannat och slog ej mera, och en bubbla, som glänsande med skiftande färger hade seglat på tidens flod, hade brustit.

XI.

Får gå!

"Vi äro begge", sade enkegrefvinnan von Turn, "icke mera unga; jag är mor åt en snart fullvuxen flicka och ni, käre Lindman, är gammal vorden, ert hår är redan grånadt, ni går mera lutad än fordom; var det väl eller illa, att vår ungdomsdröm ej förverkligades?"

"Jag kan ej med säkerhet svara derpå", yttrade Lindman, "men säkert är, att vi ej förlorat i inre värde genom detta prof; vi hafva bestått det; vi hafva begge kämpat igenom vår inre kamp, och att vi lyckats bevisas bäst deraf, att vi nu kunna som vänner med lugn återblicka på de hänförande taforna från vår ungdom. De hafva ej förlorat i friskhet eller kolorit, men en fridfull dager belyser dem, och vi återse dem utan smärta och utan förebråelse."

"Ja", sade grefvinnan småleende, "det var ett hårdt prof; men, Lindman, nu kunna vi med glädje återse hvarandra; vi äro ej derföre hvarandra mindre dyrbara, fastän vi aldrig kunna tillhöra hvarandra; vänskapen är ädlare än kärleken; oegennyttig, Lindman, och ädel är vänskapen, men kärleken deremot egennyttig och pockande på uppoffringar."

"Nej, min bästa Lina", yttrade Lindman; "då kärleken är ren, såsom vår varit det, behöfver han ej antaga namnet vänskap för att vara bättre eller heligare; jag älskar er ännu och nu mycket innerligare än förr, emedan jag i er, Lina, ser en afspeglung af det evigt goda, det himmelska; då ni uppoffrade er böjelse för mig, då jag såg er med kärlek, och endast kärlek, återföra er man; då ni strängt uppfylde edra pligter och gjorde det gerna; då, ack då, Lina, tyckte jag, långt ifrån att ni skulle öfvergifva mig, er med hvarje dag komma närmare mitt hjerta, och jag älskade er varmare och mera sant, ju längre ert begrepp om pligt och rätt tycktes aflägsna er ifrån mig. Kärleken är verdens lif, är det tal, uti hvilket alla

andra gå jemnt upp, och deraf kommer det sig, att man ej kan älska en utan att älska alla.

"Hvarje sann kärlek bär i sitt frö äfven mennisko-kärlek; de höra tillsammans, och vi se det i lifvet äfven hos dem, som handla blindt och utan att göra sig reda derför. Det är nästan omöjligt, att en älskande flicka kan afvisa ett tiggande barn utan att älska, att bära medlidande dermed, och om ni observerat på familjer, skall ni se, att den fattige aldrig bemötes mera kärleksfullt än just der man och hustru älska hvarandra, och aldrig hårdare bortvisas än der den härliga friden flytt. Der kärleken, Lina, felar, der bor egoismen ensam, men der han finnes, der finnes också mera kärlek än för ett föremål eller i en riktning. Men skiftande liksom det ofärgade ljuset, då det brytes i prismat, äro kärlekens färger alla, visa sig i alla förtoningar, i alla öfvergångar, och är dock blott en — Guds kärlek."

Grefvinnan tryckte sin väns hand och såg honom småleende in i ögonen. — "Ja, jag tror er, Lindman, ni håller mer af mig nu än förr; så är det äfven med mig, och jag rodnar ej derför."

Så samtalade grefvinnan med sin ungdomsvän, då han många år efter baronens död kommit till Liljevik på besök; det var ett möte mellan två närbeslägtade själar, som varit förenade allt ifrån början och som funnit hvarandra på jorden; de voro lyckliga! Huru många finna hvad de funnit — sin själs motsvarighet? I kärlek som i uppoffring, i strid som i lugn, öfverallt hade de mött hvarandra.

Hastigt väcktes deras uppmärksamhet af några ackorder från pianot, som stod i nästa rum. "Det är min dotter", sade grefvinnan; "låt oss höra, hvad hon sjunger." Och flickan sjöng med ren och mjuk röst A. F. Lindblads "Får gå!"

När visan var slut, tycktes det, som om en och samma tanke hos begge sökt efter ord, men ej funnit några.

Ändtligen sade Lindman: "Lina, får gå! det har både ni och jag många gånger hviskat liksom för att tysta vårt oroliga hjerta. Får gå, får gå! Nu kunna

vi med glädje säga samma ord; får gå efter försynens vilja; den är den bästa."

Ett par klara tårar darrade i grefvinnans ögon, då hon tryckte sin väns hand och sade: "Ja, Gudske-lof! Får gå! får gå! Den visan ha vi lärt oss väl förstå."

XII.

Svarta Riddaren.

Sjelfva krogrummet på Svarta Riddaren, som, för att på en gång gifva läsaren ett begrepp om stället natur, är ett näringsställe i Stockholm, öfver hvars dörr man ser en svart riddare målad på en tafla med underskrift: "her håles närning"; sjelfva krogrummet på detta ställe låg med fönstren åt en trång gränd med utsigten åt en gammal mur, öfver hvilken man såg några grenar sticka upp till ett tecken, att det på andra sidan fans en tillstymmelse till trädgård. Stället besöktes af fabriksarbetare från några i grannskapet liggande verkstäder, en hop gesäller af åtskilliga handtverk och sjömän under vintertiden; men dessa hade sin plats i sjelfva det förnämsta rummet, der de spelade och drucko om med hvarandra i all endrägt, dock så till förståendes, att denna ej ansågs störd af ett och annat slagsmål, som kunde förefalla och som utgjorde blott en variation af stället sällskapsnöjen. Men Svarta Riddaren hade också en bakport, hvari genom mindre väl känt folk tog sin tillflykt till ett litet rum, som befann sig i en halfrappa upp i en mörk gång, hvars fönster lågo inåt en smyg af sjelfva gårdsrummet och till hvilket himmelens ljus aldrig på annat än ett medelbart sätt kunde intränga, nämligen genom att återstudsas mot den gråa väggen, som tre alnar framför fönstret reste sig upp i höjden.

Svarta Riddaren var ett för alla och en hvar känt ställe, och den kungliga polisen hade mer än

en gång gjort besök hos madam Knagg eller den så kallade Knagg'skan, för att taga reda på en eller annan person, med hvilken man af vissa anledningar ville göra bekantskap. Men Knagg'skan var en slug människa och stod på sig inför polisen, så att hon alltid kunde gå derifrån fri och ledig och säga till sina bekanta i förmaket: "Knagg'skan var för slug, hon, och lät inte fånga sig på limspö."

Madamen hade också inrättat allt på det mest oskuldsfulla sätt, ty från det lilla portrummet, der hon mottog sina förföljda vänner, funnos tvenne utgångar, af hvilka den säkraste förde några trappor upp på en vind och derifrån några trappor ner till en förstuga, der åter trappor upp och ner vidtogo, och som således lemnade många utvägar i händelse af ett olägligt besök.

I bakporten, med ryggen stödd mot ena dörrposten och fötterna utsträckta mot dörrkanten, stod vanligen en trasig pojke, som då och då för tidsfördrif hvisslade en liten stump ur någon opera för dagen och som för öfrigt var utpost för sällskapet i portkammaren; det var en fattig unge, den der pojken, utan både far och mor, som Knagg'skan af "barmhertighet" tagit i sitt bröd och begagnade att hålla vakt, att skura knifvarna och att bära vatten från närmaste pump; stackars barn! hans bröd var ganska sparsamt och hans kläder otillräckliga; men han måste, om han ville eller icke, bli kvar hos Knagg'skan, svälta och få stryk, och om någon fått lära sig att tiga och lida, så var det visserligen han.

Gossens utseende förrådde likväl icke något djupt förderf; han hade ej mer än ett par år varit i sin nya befattning; det var blott två år sedan "mormor dog".

Om någon gång en piga eller en beskedlig gesäll sade till gossen: "hvad heter du?" då svarade han genast:

"Per Adolf Holm."

"Och hur gammal är du?"

"Tio år"; och fortsatte man frågorna något längre, så kom gossen riktigt i farten och talade om gamla mormor, som bodde vid Skans-tull, och huru mormor hade en stor myrten och en steglitsa i en bur, och en

stor bibel och glasögon se'n, och hur mormor låtit honom vattna trädet och byta om hos fogeln och hur hon om qvällarna tagit på sig glasögonen och läst ur bibeln och hur han sjelf fått sitta der med hopknäpta händer; men "så blef mormor öfverkörd af en bryggardräng och slog sig i hufvudet, och så dog hon på lazarettet."

Så slutade alltid gossens berättelse, och om man såg noga efter, så blefvo hans klarblåa ögon våta mot slutet af berättelsen, och då den slutat, strök han sig med bakvänd hand i ögat och började hvissla en rituell för att förströ sina minnen.

Per Adolf stod så vakt en höstdag vid den tiden, då Lars Anders i föregående berättelse led sitt straff och lades afsides på Klintorps kyrkogård; det led mot qvällen och gossen hade fått befallning att hålla god utkik, emedan några "bekanta" befunno sig inne i portkammaren. Gossen tänkte ej på, hvilka dessa bekanta kunde vara; de voro knapt så trasiga som han, ej fullt så bleka och suto derinne och talade om roliga historier, det var allt hvad han visste; men inuti kammaren suto de vetande och samtalade sig emellan halfhögt, liksom väggarna haft öron.

"Nå! din satunge!" sade en lång svartmuskig karl, som satt och stödde armbågarna mot det rankiga bordet, "det der var bra gjordt; du smög dig efter honom och tiggde för att passa på honom."

"Ja, det må Löf tro."

"Håll mun! jag heter Fredriksson, ditt nöt", afbröt mannen.

"Jaså, det var sant", återtog den andre, som var en gosse af omkring 16 års ålder; "Fredriksson! hi, hi, hi, pass på, att lagmannen nog tar reda på dig ändå, om han skrufvar åt handklofvarna på dig; hi! hi! hi!"

"Grina lagom, ditt lik", mumlade vännen Löf, "eljes så..."

"Åh, det har ingen fara", sade pojken med ett bredt grin; "ingen rädder här, sa' bonden, då han sprang för haren — slå till han, Löf eller Fredriksson, och jag kan knäppa honom, om jag vill."

Gossens utseende bar stämpeln af ett tidigt för-

derf; ansigtet var blekt och bredt, kindkotorna utstående, näsan lång men likväl hvass, munnen grinande, och allt detta upplifvades af ett par ljusgråa, nästan vattenklara ögon, som på en gång uttryckte råhet och illparighet.

"Nå, fortsätt och sladdra inte längre", yttrade Löf-Fredriksson; "du tiggde af den herrn, sade du."

"Ja visst; och han tog upp några slantar och gaf mig; si, då voro vi nära nog invid Carlbergs-allén, och det var ditåt jag ville ha honom; och när vi då kommo der det var ensamt, så dängde jag honom i skallen, så att han damp och så knep jag plånboken ifrån honom."

"Blef han der?" frågade Fredriksson helt trankilt och bytte om en buss tobak.

"Ja, då jag gick, låg han der som ett kreatur och vältrade kring i smörjan, hi, hi, hi, så inte kom han ren hem inte."

"Du är inte bange, som dansken säger; vi ta oss en sup på den saken, Figge lille, din striphåring! — Nå, skål, pojke, blir du inte hängd, min gosse, så är det derföre, att du har mistat knoppen förut", yttrade Löf och klingade med pojken, som, gapande lik en nyfångad lax, kastade brännvinsglasets innehåll i halsen.

"Du kände honom", frågade Löf, "du sa' ju, att du kände honom?"

"Åh! det vore väl underligt annars; jag har haft kostdar hos honom, och mor min gick som hjälphustru der i gården."

"Jaså, han har således hjälpt dig, då du var liten", återtog Löf; "ha! ha! ha! ja, så hjälpte du honom igen att bli litet lättare i bröstfickan; du är inte blyg, du!"

"Nej, jag är inte så dum, jag; men vet han, Löf, den der nere vid Klinting, som väl i detta laget mister skallen — det var ändå synd om honom", sade pojken och antog en något allvarligare uppsyn.

"Åh, han får nog nåd han — han var ju rent af galen, han."

"Det var annars en rolig historia", återtog pojken flinande; "jag kröp omkring ladan med stål och fnöske och svafvelstickor; då fick jag skymta en menniska;

aj, för satan, tänkte jag, här är ugglor i mossen; det är inte godt att tutta på eller krypa in, för si, ettdera skulle jag göra; — men krypa in — der var luckor för fönsterna, det gick inte — nå, så tutta på då, tänkte jag; och så kom den der nedåt vägen i mörkret och stannade midt framför ladan. Jag kröp bakom, jag, och lyssnade, för si, det kan jag. Karlen satte sig vid ladhörnet och suckade djupt; ha! ha! tänkte jag — det är en fattig sate. Äntligen så började han tala: "nämndeman har gjort mig till tjuf, till en afstraffad och för alltid utskämd tjuf", sade han vid sig sjelf; "nu kunde jag bränna ner huset, om jag ville." Serra tri, det der lät bra i mina öron. Du har rätt, kamrat, sa' jag till tjufven; och när det brinner, så stjåla vi. "Hva' — hva' var det?" ropade han hastigt, "hvem är det?" och nu började han tala bara galenskap om hustru och barn och en graf och hvad Anna Kajsa skulle säga i sin graf och Gud på yttersta dagen, och så slog han sig för bröstet och ref sig i hufvudet och stampade; för si, karlen var galen, det kunde jag då förstå, men han hade ondt i sinnet till nämndemannen. Jag högg eld på en stor fnöskbit och kastade framför honom för att se, hvad han skulle göra. "Är det eld?" sade han vid sig sjelf; "jag tyckte det var någon, som talade", återtog han, "var det satan eller hvem är det, som följer mig?" Äntligen tog han upp fnöskbiten och kastade den under ladan; "det får ta, om det vill", mumlade han och sprang sin väg. — Men ser han, Löf, det hade inte tagit, om inte jag "suttat" in ett stycke till genom gluggen; då varade det inte länge."

Löf hade under hela berättelsen setat i slummer; han hade ej sofvit föregående natt.

"Hvad var det du sa'?" frågade han pojken. "Hur mycket var det i plånboken?"

"Jag talade ej om det lilla hypet i går", svarade pojken förargad, "utan jag satt och talte om branden vid Klinting."

"Klinting! Hvad angår den dig?" frågade Löf.

"Jo, på sätt och vis, ty vi fingo ej en vittnen der för ringningen, som skaffade dit så mycket folk; men, som sagdt är, i detta laget mister väl den der stackars

stollen sin nacke, för jag har hört, att han angaf sig sjelf. Blackman talade om den saken, och han hade sutit på slottet ihop med Lars Anders; men då var han inte galen, så visst hugga de honom."

"Någon död ska' han ha", sade Löf med lugn; "och om det sker på en enbacke och i sällskap med presten och rackaren eller i sängen med bara prest-rackaren, så kommer det på ett ut. — Skål, Figge, skål för salig själen! ha! ha! ha! Han skall bli flat, när han får veta, att han låtit hugga hufvudet af sig precis för ingenting och bara för att tjena oss begge — ha! ha! ha!"

"Hi, hi, hi!" flinade pojken, "han är alltid rolig han, Löf."

"Åh ja", fortfor Löf; "jag har nog sett både ett och annat, och att drifva nojs med prester har varit mitt största nöje i alla mina dar. Vet du, hur jag gjorde, när jag bodde på Carlskrona varf, — ha, ha, ha! — med prestsjälen?"

"Nej, tala om, Löf!"

"Tyst! det knackar — ett, två, tre — öppna, Figge, det är bekanta", sade Löf. Figge öppnade, och en liten undersätsig karl med lärftsförkläde framför magen trädde in.

"Hvem är här?" frågade han, ty det plötsliga ombytet af dagen derute och skymningen i det lilla rummet gjorde honom skumögd.

"Jaså, det är du, Lifgren! Välkommen! Du känner väl mig", sade Löf och slog den inkommande på axeln.

"Låt se, låt se!" yttrade denne och förde sin vän fram mot fönstergluggen; "låt se — ja — nå, jag må säga, är det du — du..."

"Namnet gör detsamma", afbröt honom Löf.

"Och du är lös igen?" återtog Lifgren; "välkommen! Du må tro, det går inte bra här i denna sjö- och stapelstad; de här patrullerna och så ett evigt spektakel upp och ner i polisen och stryk och handklofvar; det lönar inte stort här, och blir det inte bättre, så reser jag och några andra ner åt landsorten. Bondtokarna äro lättare att komma åt."

Den talande var en liten bredaxlad figur, hvars

ansigtes sköna karmosinrodnad förrådde, att mannen icke tillhörde någon nykterhetsförening, om ej möjligen den, hvars föremål det är att genom eget exempel visa skadligheten af starka dryckers njutande. För öfrigt bar ansigtet stämpeln af illparighet, blandad med en slags godmodighet, som stod i skarp kontrast mot den dystra eller kreaturligt råa blicken hos de begge kamraterna.

"Man slår sig ut så godt man kan", började han, nedsättande sig vid bordet, "men paltigt är det, och man måste sno sig på alla håll för att få sin lilla utkomst; har ni sett till Klosterlund? jag skulle tala vid honom."

"Klosterlund?" upprepade pojken, "jo, det skall han se, den knepo de just i natt borta på Sista Knäppen, och nu sitter han mellan fyra väggar."

"Jaså", återtog Lifgren, "jag skulle tala vid honom; men han sitter inte länge der; det är riktigt roligt att se, huru han stryker af sig jernvantarna; små händer har han också och en fjädersåg har han i tuggbussen, så att han sågar sig nog ut, om det kniper."

"Är det inte något, som vi kunna göra?" frågade Löf. "Inte blandar jag mig i hvad andra ha för sig; men om det kommer an på, så går Fredriksson — ty så heter jag nu — går jag så långt som en ann'; och utan att skryta, så har jag gjort så mycket som Klosterlund tre gånger om. Jag mins honom nog, för när jag satt på kungliga slottet i Vesterås, så satt han der också och undergick ransakning; jag lärde honom knepena, så att han gick så der temligen fri, men klyftig var han inte och inte stark heller och så fick han ondt, när han såg blod; han tålte inte ett tum af knifven i lifvet förrän han skrek som en gris."

"Tacka vill jag Fredriksson", tillade pojken; "han skriker inte, han; jag mins nog uppe på Packartorget — det var riktigt roligt. Spöna hvisslade om ryggen på honom, men se, han skrek ej ett tag, utan sade till Spölassa allt emellanåt: "du slår som en kruka! det der kändes inte, du lillfjalting!" och profossen slog så att han blef röd i synen; men Löf, han bara skrat-

tade, han, der han tog gamle Hinrik i famnen; så inte är han blöt inte."

Det syntes, att Figge beskref detta uppträde med ett slags beundran för den kraftfulla viljan, som Löf bevisat; det var ett slags hjeltedikt.

"Åh ja", begynte Lifgren, sedan talet var slut, "visst kan jag ta er begge med om saken; vi ska bryta oss in vid Kornhamn; ja, ja, inte kommer ni dit, om inte jag hjälper till, för si, jag känner stället, lokalen, ser ni."

"Lokalen, hvem är det?" frågade Figge.

"Lokalen, jo, det är detsamma som stället", upplyste mannen med förklädet, "men tids nog med det; vi sitta nu här och knöla och något skola vi börja med. — Nå, käre Fredriksson, huru började du?"

"Huru jag började? det är inte stort värdt att tala om", yttrade Löf, som liksom med ett slags aktning tilltalade mannen med det blåa förklädet.

"Jo visst", återtog denne, "tala om, Löf! du kan ha gagn af mig; ty jag känner vägar och stigar och kan leda er på spår."

"Ja, det må Löf tro", intygade pojken, "att Lifgren der är god att ha, han kan knepena och skrifver åt oss, då vi behöfver, alltemellan som han visar oss vägen, men sjelf är han aldrig med och gömmer intet, för si, han vill gå fri."

"Ha, ha, ha! pojken der känner nog mig, käre Fredriksson, efter du nu så heter", begynte Lifgren; "men si, jag vill veta hur du började, för jag vill ha reda på mitt folk."

"Jo, jag har varit bonddräng — åh ja, inte precis det heller, för far min bodde på ett litet nybygge under Stensberga. När jag var aderton år, så tog jag värfning och blef gardist — ett hundgöra — bara 7 skillingar om dagen; må göra! jag tjente; fanjunkaren Malm var en best att slå; om inte han nu vore död, så skulle jag "kugga" honom. När jag så der slarf-vade i staden, så fick jag lust för både ett och annat; men allt gick bra ända till dess kaptenen sade, att nummer 72 Löf skulle ta afsked; jag ville inte, men så kom Malmen och klådde upp mig; ni må tro, att det kokade i mig, att jag inte fick slå igen. Nå väl,

tänkte jag, åt skogen ska' det, så låt gå! och så fick jag mitt afsked och stod der efter tio års tjenst blott och bar. Hvad skulle jag göra? Hvad skulle jag lefva af? jag sökte tjenst — hvem vill ha en afdankad gardist? så började jag att tigga, ty den der bondärligheten hängde ännu i mig."

"Ha, ha, ha!" skrattade de begge åhörarne.

"Ja, det är visst att skratta åt", sade Löf, "men det var ändå så; nå, så gick det ett år; jag gick landet ikring; jag var en riktig friherre; men si, ner i Vestergyllen var der en länsman, som tog mig som lösdrifvare; serra-tri, då fick jag åka och kom in på slottet. Nå, der råkade jag gossarne och de läto mig känna ekluten, och jag satt ihop med dem, som kunde mer än jag. Känner Lifgren den der Krans? han, som stal i kyrkorna så bra och som var vän med ett par guldsmeder?"

"Ja, ja visst känner jag Krans; det var en rask karl", sade Lifgren.

"Ja, det är riktigt", begynte Löf sin berättelse åter; "vi bodde i ett rum, och han sade mig, hur jag skulle gå till väga, och så sa' han: "ser du, min gosse, här slipper du svälta, sa' han, och att sitta inne är ändå det värsta; men mitt råd är, sa' han: sitt inne om vintern, men håll dig ute om sommaren; låt knipa dig på senhösten, då det blir barfrost, och gif dig ut, när lärkan sjunger. Du får ändå tigga i alla dina dagar; någon ärlig tjenst får du inte, om du också ville, men stjal du och så vidare, så kan du må väl, och i värsta fallet, om det hampar sig illa för dig, så får du litet på ryggen och din skuld är qvitterad med några blå strimmor; det är allt. Du är väl inte rädd om skinnet?" Nej, sa' jag, jag blef så pass tillbarkad då jag tjente, så... "Åh ja, det har ingen fara, du blir dugtig, du", sa' Krans. Och när jag se'n rydde ihop med Krans och tre andra, så tyckte jag, att det gick som en dans att bryta sig in och knipa hvad som förefans; men så tog man fast mig och så fick jag vatten och bröd att börja med; men det gjorde ingenting; ty jag hade godt om pengar och köpte sill af vaktmästaren; men kommer tid, kommer råd, och det dröjde inte länge förr än man plaggade på

mig och jag skickades på fästning. Öfverallt träffade jag kamrater lika goda och qvickare än jag; men till slut blef jag inte så dum heller; ni må tro, att jag på ankarsmedjan hade roliga upptåg ibland; ty pojken hänger qvar i armen på mig ännu."

"Det var sant!" afbröt Figge, "huru gjorde du med presten der nere på varfvet?"

"Ha, ha, ha! ja, det var en rolig passage; presten var helig och snål; för si, det är två saker, som hänger ihop som en ärtref. Ni må tro jag gjorde mig söt och hängde på hufvudet och ångrade mina synder. Presten han slinkade också på hufvudet som en vingbräckt gås och predikade för oss, och inte annat än jag kunde förstå, så ville han, att vi skulle bara tro och skjuta upp med att bli hederligt folk till dess tron gjorde oss dertill; goda gerningar äro trons frukt, sade han, och betyda för öfrigt rakt blankt intet inför vår Herre; nå väl, med tron gick det så der passerligt och frukt blef der aldrig utaf, och på det viset så blef det som det blef. Men det var sant — nu kom jag från sjelfva presten — snål var han som en gädda, som biter i blänkkrok, och derpå utfunderade jag saken. "Vi hålla så mycket af pastorn, som för oss på salighetens väg", sa' jag å alla de andras vägnar — ni må tro, de ville fnissa i hopen, men jag nöp min närmaste i armen och så nöpo de igenom hela högen, så att der blef tyst. "Om", fortfor jag, "vi kunde få visa pastorn vår kärlek och efter råd och lägenhet gifva ett litet offer; vi skulle bli så glada, om pastorn sade ja." Ni må tro, att presten blef riktigt gredelin i ögonen af glädje och sade: "Jag tackar er, mina barn, och mottager ert offer som ett bevis på er kristliga välmening; jag har en liten lön och många små barn" — och nu tillrade tårarne ner på prestens kinder, för si, tårar är ej annat än vatten och kostar ej en bankovitten — pass på, om presten hade gråtit? Nå väl, om söndan stod presten bredvid altaret, och vi gingo fram för att offra; jag gick först och lade en plåt på altardisken. Presten stod bredvid och bockade sig; men si, gudbevars, han ville inte se snål ut och derföre såg han inte åt altaret. Nu gick det så, att min nästa man åter stal plåten, den tredje lade dit

honom igen, den fjerde stal honom tillbaka och den femte lade dit honom igen. Allt så bockade sig prestsjälen och tackade."

"Nå, på det viset fick han ändå till slut en plåt?" frågade Lifgren och Figge på en gång.

"Nej, visst inte, den siste af oss stal bort honom; offret var slut, och när presten skulle håfva in vinsten, fans der inte så mycket på altaret som på min hand. Ha! ha! ha!"

"Ha, ha, ha! hi, hi, hi!" skrattade de begge åhörarne.

"Nå", återtog Lifgren sedan han skrattat så, att tårarne kommit honom i ögonen — "nå, hvad sade presten?"

"Åh jo, han blef arg och började säga en hop till mig, men jag svarade ödmjukt: "vördig pastor! vi ville gifva ett prof af trons frukter och det är ej vår skull, att tron är något svag". — Men sedan så tog jag mig ut och har vånglat med det så godt jag kunnat, och då jag allt emellanåt kommer in på de kungliga slotten, så sitter jag i högsätet. Det har sin nytta med sig att öfva sig och derföre ha vi, hvar vi komma, ordentliga domstolar oss emellan; jag sitter alltid som lagman, en annan är fiskal och någon nyläring är tjuf eller mördare, allt som han kan vara till. Ni må tro, att jag kan ransaka hjertan och njurar så bra som någon domare och gifva snärjande frågor; nå, om då tjuften låter snärja sig och kommer i tvetalan, så får han stryk af kamraterna, men ett kvarter bränvin, om han står på sig; men det duger min själ inte att vara nybörjare eller komma slappskodd inför rätta; kan han reda sig der, så kan han nog akta sig, då han ransakas af en domarepojke, en sådan der mjölkgris, som de skicka ut att sitta ting — en sådan en drar jag vid näsan som ett inte. — Ah ja, jag kunde tala om mycket, men nu är det mörkt och man måste ut att förtjena; det går inte an att lata sig beständigt; för si, lätjan är alla lasters moder, sa' slottspastorn, och det har sin sanning med sig. Kom, Figge! Om Lifgren har något att ge oss att göra, så känner han hvad Fredriksson duger till och för Figge här svarar jag som för mig sjelf — det är ruter i den pojken."

"Vi råkas i morgon qväll", sade Lifgren; "gå nu och uträtta hvad ni ska'; jag skall tala vid Knagg'skan."

De begge misstänkta gästerna gingo och nu ropade Lifgren med dämpad stämma: "Per Adolf!"

"Ja! här är jag", svarade gossen, som ej öfvergaf sin plats förr än portkammaren var tom; "hvad är det?"

"Gå in till madam och säg henne, att hennes krona vill tala vid henne; si så, skynda dig, men säg inte, så att andra få höra det!"

"Åh, jag vet nog", svarade Per Adolf och sprang in åt andra sidan.

En liten stund derefter öppnades dörren till den mörka portkammaren, och madam Knagg, bärande en liten hornlykta, inträdde; det dunkla ljuset från lyktan upplyste gummans magra, skarpt markerade drag; en starkt bugtad näsa, hvars spets hängde nedåt, och ett par mörka, djupt liggande ögon, som blixtrade fram under ett par buskiga ögonbryn, gånge madamen utseendet af en sibylla; man kunde ej hindra sig att erfara, att det inom henne bodde en stark ande, som måste herska, måste öfverväldiga dem, som omgånge henne, liksom ett träd, som tar sig rum genom busksnåret och qvårver de små under sina väldiga grenar. Men detta träd kan likasåväl vara en Strychnos-art, som alstrar gift, som en palm; den öfvervägande kraften är dock densamma.

"God afton, sekter!" yttrade gumman, sedan hon väl igenriglat dörren; "nå, hur går det med våra saker?"

"Bra nog, mutter!" skrattade den tillfrågade, "baronen håller på att dö; jag har mutat betjenten och har nu sigillet under dokumentet; så att, då han är död, så kunna vi anmäla oss i sterbhuset med en liten fordran."

"Men", afbröt madamen, "det är icke troligt, att hon betalar den, baronens enka, dertill är hon för slug och har mäktiga vänner."

"Åh hå!" småskrattade rådgifvaren; "jag är säker, att hon betalar hvad som helst; jag har kommit under fund med en sak, och om hon ej vill, så skall hon."

"Det är besynnerligt hvad han är säker", sade madam Knagg med ett misstroget leende; "men jag vet, att Lifgren är slug, och nog vet han hvad han säger — så att — men, lika godt, det ser icke troligt ut, att baron Ridderbock, den rika baron Ridderbock, skulle låna penningar af mig; och fastän Lifgren och den andre skrifvit under som vittnen, så..."

"Nå, hvad mer? vi svärja på saken", yttrade vännen och plirade med ena ögat; "när två kristna menniskor, som aldrig varit förvunna med något brott, taga på sin salighet, att skuldsedeln är riktig, och då der finnes både namn och sigill inunder, så går nog saken för sig. Jag kan härma stilar jag, skall madam veta — ha, ha, ha, — det är så likt baronens stil, att han skulle tro på det sjelf, om vi gjorde honom den äran att presentera papperet för honom i lifstiden — och ännu mindre har han att säga derom, då han är död."

"Men, som sagdt är, baronessan tar nog de snäl-lastade advokaterna till hjälp; tiotusen riksdaler är ej att skänka bort, och hur hon krånglar, så krånglar hon sig af med skulden och oss af med äran; det är ett farligt spel", yttrade sig madamen med bekymrad uppsyn.

"Jaså, ha! ha! ha!" återtog rådgifvaren, "hör nu, madam Knagg, var det inte jag, som föreslog er att deltaga i affären och som lofvade er hälften?"

"Jo visst; inte kom hela den historien af mig sjelf."

"Nå, vidare, har madam Knagg någonsin sett mig misslyckas i mina små försök? har inte allt gått bra — huru rasande det än många gånger sett ut, hä?"

"Jo visst, men..."

"Jag säger, att det lyckas och måste lyckas", sade Lifgren, "och fastän det ej egentligen angår er, madam, dock för att hindra, att ni icke genom er klenmodighet må skämma bort saken, så kan jag väl säga er hvarför." Nu hviskade han några ord i madamens öra, och att dessa ord voro afgörande, kunde man se på gummans ansigte, som hastigt uppklarnade.

"Jaså, det var en annan sak; nu förstår jag", sade hon och grinade, så att några sneda gulnade tänder lyste fram mellan de tunna läpparna.

"Ja, lita på mig", återtog mannen högt, "men kom ihåg, madam, man skall mjölka kon, men ej slå ihjäl henne; det der behöfver ej användas nu; men om det behöfs, så är det ofelbart; emellertid så skall saken gå, om den vill eller icke."

"Ja riktigt, ja riktigt; den skall gå — och mera till", upprepade madamen. Och de begge vännerna åtskildes; portkammaren blef tom och lille Per Adolf fick gå in i krogrummet för att värma sig.

XIII.

En lärgosse.

"Han sofver godt, stackars Lars Anders", hviskade en gosse, som på Klinting kyrkogård med korslagda armar och nedlutadt hufvud betraktade en samman-sjunken graf. Det var om våren, kälén hade nyss gått ur jorden, hästhofvens blommor stucko upp ur den gråa gräsvallen, det tomrum kistlocket bildat var fylldt, limningarna hade gått upp, jorden hade omarmat sitt sofvande barn.

"Han sofver godt, stackars far", återupprepade gossen, "han, så väl som mor derborta och lille bror, som ligger vid hennes bröst; det är bara jag, som lever och som bär skammen; min far var en mordbrännare, en tjuf, en människa, som blef afrättad — stackars far! — stackars jag!"

Gossens ögon voro torra, han hade gråtit hela vintern allt sen hans far fick kungens dom; nu var det slut med gråten, men tanken på fadern aggade ännu beständigt på den tolfåriges hjerta.

"Grefvinnan är så god emot mig, och magister Lindman också; jag har kläder och födan, Gudske! — Och magistern lär mig läsa och undervisar mig; jag vet mycket nu, som jag förut aldrig visste; men", tillade han suckande, "allt det der fräter på mig, stackars gosse. Om far min, så tänker jag ofta, blott haft

hälften så mycket som jag nu har, om *han* vetat det jag nu vet, då hade han ej legat der han ligger och mor icke heller. Det är syndigt att tänka så", återtog gossen efter en stunds tystnad, "men det måtte väl Gud förlåta, att jag tycker, att hvarken min mor eller far gjort något ondt; jag tycker, att det icke var fars skull, att det blef som det blef."

"Det växer små vackra gula blommor på grafven, så låg hon är", begynte gossen åter; "Gud pryder äfven den fattiges graf med blommor. — Nå, Olof", sade han slutligen till sig sjelf och strök upp håret ur pannan för att få friare utsigt, "Gud hjälper nog; han kan och han vill." Och gossen gick hem till Liljevik, lugnare än han på länge varit.

"Min gosse! du är nu tolf år, och om du vill in i något handtverk, bör du bestämma dig snart", sade magister Lindman till Olof, den halshuggnes son. "Lugna dig, stackars gosse", fortfor han; "du bör tänka, att du är utsedd att försona hvad din far brutit; ty om du blir en god och hederlig människa, min gosse, så upprättar du din fars minne — vill du icke det?"

"Jo, herr magister", svarade gossen, "jag vill försona hvad han brutit, min stackars far, men skammen kan jag dock aldrig tvätta af mig."

Magistern smålog sorgligt. "Du tror så, min gosse; men, ser du, inför Gud ansvara vi ensamma för våra gerningar; inför Gud behöfva vi icke skämmas för annat än det vi sjelfva gjort eller tänkt illa; människorna deremot vilja så gerna låta dygder och brott gå i arf; man föraktar dig ej, min gosse, men man fruktar dig och tror, att du liknar din far i hämdgirighet; likasom man, om han varit en ärad och hederlig man, skulle hos dig förutsatt mycket mera dygd än den du eger. Men det är just detta, som gör, att du kan åter upprätta din fars ära hos dina likar; ty utmärker du dig som en hederlig och rättskaffens människa, om du, med ett ord, är en rätt kristen, så skola alla, som förakta dig för din fars skull, gå till den andra ytterligheten och säga: Lars Anders var visst ej elak, ty eljes hade hans son icke kunnat blifva så hederlig och aktad; det finnes arf, som går i nedstigande men äfven i uppstigande led; heder och skam äro sådana."

"Jag har", svarade Olof lugnare än förut, "alltid haft lust att bli snickare; då jag var liten, täljde jag och gjorde små bord och stolar, och nu, sedan jag kom hit, har jag alltid hjälpt till då Anders slöjdat — det är bra roligt."

"Nå väl, då är det väl ej omöjligt att få dig i snickarlära", sade magistern; "du skall in till staden; du kan ej tro, hvad du skall bli lätt om hjertat, då du kommer här hemifrån, ty här påminner dig allting om din fars olycka."

"Ja, deri har magistern rätt", sade gossen med en lätt suck; "det skär i mig hvar gång jag ser klockstapelspiran der borta öfver skogen."

Olof hade dels genom den undervisning Lindman gifvit honom och dels genom sin fars olyckliga öde, som så tungt drabbade tillbaka på den brottslikes barn, fått en bestämdhet i lynnet, som sällan uppenbarar sig så tidigt hos andra än dem, som bittida blifvit manade till kamp med olyckan. Denna kamp ger lynnet spänstighet och kraft, och liksom gossarnes lekar på grekernas gymnasier utvecklade muskelstyrkan och liksom öfningen att med ögat skarpt fixera det mål, dit discus skulle flyga, gjorde, att man ej felade, så hade gossen öfvat sig att skarpt bestämma den bana han hade att gå för att ej falla utom åt någon sida.

Lyckans barn, om det finnes några, äro sådana, som födas och uppfostras utan att känna någon tryckning af behovet, och som ej i barndomen träffas af ödets lag; vi se sällan hos dessa denna bestämdhet i karaktären, detta ofta hårda, men likväl spänstiga och kraftfulla väsen, som utmärker den, som genomgått nödens småbarnskola, som hela sin ungdom igenom varit knäkamrat med fattigdomen eller som varit tvungen att kasta ifrån sig ett oförtjent förakt, hvilket hans medmenniskor gifvit honom som ränta på de allmosor han måste begära. Om en sådan endast får en smula ledning, en aning blott om hvad rätt och sant är, då kan han lättare än andra sjelf utveckla detta rätta och sanna i handling, då kan han med sjelfständig kraft bestämma sin bana.

En mera fridfull och god gubbe än snickaremästaren herr Spångren, som bodde vid en bakgata i S.

köping, kunde man ej tänka sig. Herr Spångren var omkring 60-talet, en liten man med denna egna rodnad på kinderna, som ännu i ålderdomen gör anletsdragen ungdomsfriska. Gubben stod alltid i sin verkstad vid hyfvelbänken, klädd i en hvit- och blårandig nattmössa och ett blått förkläde nedanför den på längden rödrandiga västen; hans bänk var den prydligaste, af vacker ask med en kantrand af mörkt trä, hans hyflar voro skodda på undersidan med rosenträ, hvars genomnötning polerade, rödådriga och gula yta stack vackert af mot sjelfva hyfvelträdet. Bredvid gubbens bänk, just i hörnet, befann sig ett skåp, der han gömde åtskilliga så kallade proportionsritningar och utkast till ornamenten och bland spånorna på bänken gömde sig gubbens enda öfverflödsartikel, en silfversnusbosa, hvars gammalmodiga snäckfason och det drifna locket med Adam och Eva bevisade, att den var ett arf eller en så kallad familjeklenod.

Gubben Spångren sade sällan någonting och hörde ej heller gerna mycket glam i verkstaden; der rådde flit och ordning, men tillika trefnad, och man kunde känna igen Spångrens gesäller och gossar bland mängden på deras städade sätt att vara och på deras snygga kläder.

Hvarje morgon började man med en bön och hvarje afton slutade man arbetet med läsning och en psalmvers, och hela staden sade, att mästern Spångren var "helig", men ingen, att han var skenhelig; ingen vågade att ens skratta åt den hederlige, gladlynte gubben, som i fyrtio år varit borgare i staden och om hvilken man ej visste annat än godt. Han hade således en egen slags respekt hos sina arbetare, som alla kallade honom fader Spångren, då han ej hörde det; "Far" var således hans vedernamn; ty i hans närvaro kallades han alltid för mästern, en titel, som han lika strängt fordrade, som han sjelf iakttog att kalla sina gesäller "munsjör"; ty han satte ett högt värde på skråandans bibehållande och kunde ej förlika sig med, att ett enda jota ändrades i de plägseder, som voro gängse, då han blef gesäll i tiden.

Han omtalade temligen ofta för de sina, d. v. s. gesäller och gossar, huru det tillgick fordom, då en

pojke "behyflades" till gesäll, huru man lade den gesällblifvande pojken på en hänk och mätte honom med tumstock och strök honom med en kimrökssudd öfver kroppen och till och med öfver näsan, om måttet kom att sluta der vid lag, hur man sedan liksom kantade honom, hyflade honom och behandlade honom som en oarbetad planka, hvarefter han fick kläda om sig och inträda i gesällaget, sedan han af sin mästare fått sin sista örfil. Gubben Spångrens ansigte sken af fröjd, när han beskref denna slags promotion och huru man blef gesäll i forna dagar.

"Hör på, gossar", sade mästern Spångren en vacer morgon, sedan bön var hållen och alla skulle börja arbeta, "hör på!" Lärgossarne, tre stycken, stannade i en rad framför den gamle. "Hör på", återtog han, "en af dagarne kommer det en gosse hit, han är en fattig bondpojke, och nu skolen I veta, att ni inte får göra något spektakel af honom eller göra honom modfäld i början, så att han fattar missaktning för handtverket; låt se, att ni uppför er som redliga lärgossar anstår, så att jag en gång kan göra er till rättskaffens gesäller och låta er få vårt hederliga embetes tecken — hör på det!"

"Ska' ske, mästern", svarade alla tre och skyndade sig till arbetet.

"Och", fortsatte gubben, "munsjörerna få vara beskedliga vid gossen, som rättskaffens gesäller tillhör, och tillse, att han får rätt och fred; ty jag vill, att ingen skall fatta hat för verkstaden."

"Ja, mästern", svarade de två gesällerna med en mun. Och nu begynte man arbeta af all makt, och en allmän tystnad inträdde, som blott afbröts, då en gesäll halfhögt befalde en gosse att hjälpa sig, eller af gossarnes hviskningar sig emellan; mästaren sjelf fanerade en fruntimmerschiffonier med försänkningar och hade således nog att göra.

Några dagar derefter stannade en bondvagn utanför mästern Spångrens och en gosse inträdde i verkstaden, litet blyg på sin första utfart. Det var Olof, som nu anmälde sig som lärling.

Gubben Spångren betraktade under tystnad länge den ankomne, som med nedslagna blickar stod fram-

för höga vederbörande, dit frampuffad af de andre lärgossarne, som omöjligén kunde låta bli att uppträda som nykomlingens föresyn och ledare.

"Min gosse", sade ändtligen mästaren, "jag har hört godt om dig af magister Lindman och jag hoppas, att du inte gör honom till ljugare."

"Nej, det skall jag inte", sade gossen och slog upp de milda blåa ögonen och såg på sin mästare.

"Jaha, deri har du rätt, min gosse", återtog mästaren; "se folk rätt i synen, ty då man ingenting har att blygas för, behöfver man inte titta under lugg; kom ihåg, min gosse, att ärlighet varar längst och att gudsfruktan är vishetens begynnelse! — Se så, gossar, underrätta nu Olof här om hvad allting heter, och narra honom inte, utan tala riktigt om! — Se så, Gud välsigne dig! Bär in knytet och sätt lilla kistan i skrubben!"

Det var ej utan, att Olof många gånger blef utskrattad af sina kamrater, som i egenskap af stadsbarn icke gerna kunde underlåta att göra sig lustiga på en bondpojkes bekostnad.

Den vigtiga inskrifningsdagen randades, det var snickararbetets "qvartal" och mästare Spångren utträdde klockan nio, nyrakad och klädd i blå rock och svarta byxor, i verkstaden, der två utlärlingar och Olof som nylärling skulle följa honom upp i embetet, de förra för att utskrifvas till gesäller, den senare för att inskrifvas.

Olof var den dagen ovanligt rödblommig och hans anlete sken som en blankskurad kopparflaska. Denna hyns egna beskaffenhet härrörde från en såptvätt, som kamraterna låtit öfvergå hans ansigte, för att, som de sade: "skura bort bondfysionomin."

För öfrigt var han snyggt klädd, om man undantar att byxorna syntes något för korta, hvilket åter kom deraf, att gossen sköt i höjden som en tallstrunt och att hans helgedagskläder ej proportionellt växte. För öfrigt bar han en blårutig näsduk kring halsen, och en stor lärftskrage, stärkt af Spångrensken sjelf, stod styf som ett papp upp på sidorna och skar på örsnibbarne.

"Se så, gossar, nu gå vi", yttrade mästaren, sedan

han i skåpsvrån hemtat sin så kallade mästarekåpp, ett spanskt rör med silfverknapp och vidhängande grof regarnstofs.

Qvartalet hölls i Qvickelqvistska lokalen vid torget, och när sällskapet ankommit dit, qvarlemnade mästaren sina gossar i förmaket och inträdde sjelf i det allraheligaste, der åldermannen och bisittarne hade sina platser kring ett stort bord.

"Hvad är du för en?" frågade en lärgosse, som befann sig i förmaket tillsammans med en mängd andra. "Hvad är du för en?"

Olof bockade sig. "Jo, jag skall i lära hos mästare Spångren."

"Jaså, du ska' sälja skinnet", återtog gossen; "Gudskelof, jag slipper ifrån att bära ved och vatten. — Åh ja, du har en beskedlig mästare", fortfor han; "vi känna alla "Fader vår" på bakgatan; men du skulle till *min*, ser du, han kan suppa litet grann och slåss, så att det förslår — men, gudskelof, jag blir nu gesäll och står inte qvar fjorton dagar; jag har stått länge nog; nu är jag fri — hejsan!"

"Jo, jo!" sade en annan, "herr Klappholz är inte att leka med; han hyflar om en, så att det är lust och glädje åt; men gesäll är gesäll, och nu får han lof att låta bli, om han vill fara väl; en fri gesäll låter inte flå sig som en hund; jag tar mitt "schen" och reser min väg med renseln på ryggen."

"Det kan inte vi säga", sade den ene af Spångrens utlärlingar, "jag blir gerna qvar, för si, gubben är beskedlig han."

"Och sjunger psalmer", tillade en annan; "galet skall det vara på något sätt, och visst tar jag så gerna litet stryk emellanåt som att hvar eviga morgon och qväll tjuta: "Nu hvilat hela jorden"."

"Åh ja, det är som en är van till", yttrade den andre af "fader vårs" utlärlingar; "dum den, som inte sticker fingret i marken och känner i hvad land han är."

"Tyst! tyst!" hviskade hela samlingen, då dörren öppnades och vaktmästaren ropade: "Olof Larsson, i lära hos mästare Spångren — kom in!"

Olof, som nu inropades, torkade sig om näsan

och stoppade och stoppade för att få ner sin lilla lapp till näsduk; men han darrade så häftigt, att han ej lyckades i denna manöver förr än han stod inne i rummet framför embetet och lådan. Gubben Spångren kom emot honom och ledde honom fram till åldermannen. En på en gång djupare, stelare och ömkligare bugning än den Olof gjorde för åldermannen, kan man ej tänka sig; det såg ut som om hufvudet velat taga afsked af bålen och denna åter ämnat att skilja sig med en knyck från de nedre extremiteterna, så plötslig var böjningen och skrapningen. Det förut så purpurröda ansigtet var nu alldeles glödande, och med darrande hand framlemnade han betyget.

"Gossen Olof Larsson", så läste åldermannen, "son till aflidne torparen Lars Anders, på Klintinge Mellangårds utegor, är född m. m."

Det var magister Lindman, som hos socknens pastor uttagit betyget och lagat så, att gossens far blott kallades afliden och ej aflifvad, en skonsamhet, som i detta ögonblick kom Olof att innerligt i sitt hjerta tacka Lindman och den gode presten, som ej genom ett ord velat krossa den brottsliges barn.

"På huru många år skall han inskrivas?" frågade åldermannen mäster Spångren, som med en ödmjuk bugning för embetet svarade:

"På fyra och ett halft, men om han uppför sig väl, har jag lofvat honom att efterskänka ett halft år."

Sedan åldermannen gjort sin anteckning, sade han: "lycka till, min gosse, uppför dig väl, så att du med tiden kan bli en rättskaffens gesäll — adjö!"

Åter en bugning, och nu skyndade Olof ut i förmaket, der han helsades af de andres skratt. "Hi! hi! hi! jag såg, hur du bockade dig så här, — jo, jag såg'et genom dörrspringan; så här var det, pojkar; aj, nacken håller på att gå af mig; du måtte ha ett rikligt scharnér i nacken, pojke."

Nylärling efter nylärling — utlärling efter utlärling troppade in och ut; äntligen kom mäster Spångren, nyter och glad som vanligt, och sade: "se så, kom nu hem, mor der hemma väntar nog med maten!"

XIV.

Ett okärt besök.

Våren är farlig för den, som lider af utmärgling; då nytt lif gjutes i skapelsen, upplöser sig snarast det uttärda, återger lifsgnistan till sitt ursprung, liksom för att i andra former åter uppträda; så är det med menniskorna och så är det äfven med de menskliga inrättningarna; allt menskligt åldras, utmärglas småningom, mister sin inre kraft och sin betydelse; men det qvarlefver dock, det vegeterar likväl, den sista striden utkämpas med hetta; det är dock icke som förr en feberhetta af öfverflöd på kraft, utan en hektisk feber — och detta gör, att den aftynade individen eller den kraftlösa institutionen för några ögonblick synes återupplefva och fattas af ett nytt lif.

Men kommer våren med sin ungdomsfriskhet, börja bladknopparna att sprängas och de späda löfven att sticka fram sina ljusgröna spetsar, sorla rännilarne genom gräsvallen; då slocknar den utmärglades lif liksom en lampa, hvars sken dämpas af solljuset; den allmänna kraftigare lifsverksamheten hos naturen upptager i sig den svaga, flämtande hos individen; det allmänna lifvet vinner en seger öfver det enskilda lifvet, och denna seger är individens död.

Så också, då en ny lifsverksamhet genomlöper menskligheten, när idéerna spränga sitt blomfoder och en nyvaknad sol skiner på världen: då upphöra också de uttänjda, de föråldrade, de enerverade institutionerna att lefva, och man uppväcker dem ej åter med att säga hvad de varit; de dö genom hvad de äro.

Man kunde ej annat än göra dessa eller dylika betraktelser, då man såg upp åt baron Ridderbocks våning. Baronen hade dött just när vårsolens första strålar stucko på fönstren i denna våning. Hela vintern hade den arme, rike mannen legat på sitt sjukläger utan att kunna dö; naturen derutanför hade hvarken mer eller mindre lif än han sjelf; men när våren kom, var han också färdig för resan — och han for.

Baronen hade i blott åtta år varit gift; han efterlemnade en ung enka och en sjuårig dotter.

I sterbhuset hade man riktigt nog anmält madam Knaggs fordran på tiotusen riksdaler och husets homme d'affaires, registratorn Pennsylviander, hade upptäckt, att baron Ridderbock den tid sedeln var daterad hade uppehållit sig i Italien och således alldeles icke kunnat i herrar Lifgrens och Pfiffings närvaro underteckna den i Stockholm.

Målet var anhängigt vid domstol; allt hade det bästa utseende. Herrar Lifgren och Pfiffing samt madamen på Svarta Riddaren voro nära nog att dömas förlustiga något, som de aldrig egt — äran.

Friherrinnan satt i sitt rum; gardenerna voro nedsläppta för att utestänga det skarpa solskenet; hon betraktade med uppmärksamhet baronens porträtt, som i en präktig ram prydde motstående vägg; det var måladt under hans fästmanstid och förestälde en ung man, men blek och med denna själlösa blick, som utmärker en förslöad ungdom och en förtidigt försvunnen kraft; det var en yngling, som hoppat öfver mannaåldern för att bli gubbe.

Hon smålog bittert; det sköna, ungdomliga ansigtet fick ett uttryck af sorg, blandadt med ett drag af hån, som spelade omkring den vällustiga munnen.

"Den pjesen är då slut och allt är slut", sade hon vid sig sjelf; "jag hade offrat mig sjelf åt lågorna liksom en enka i Hindostan; jag omfamnade ett lik, då det ej tilläts mig att få en man. — Han dog", återtog hon med glänsande ögon, "han dog, han, den ende jag älskat, den ende, till hvilken min själ slöt sig med fullt förtroende; och det var sedan lika godt hvem jag älskade — helst ingen, och därför räckte jag min hand åt honom der. — Ack, Adolf, du blef fattig och usel, du trodde, att jag glömt dig — men — men — så var det dock icke... Åh ja! det var en ungdomsförvillelse; jag har förbättrat mig sedan, men *vacker* var Adolf som en dag, fastän endast simpel bokhållare."

Friherrinnan steg upp och gick några slag på den mjuka mattan; äntligen öppnade hon sin sekretär och framtog en medaljong; det var porträttet af en ung, skön man, ett ansigte, så ärligt, så öppet, så godt,

att man ovilkorligen måste fatta förtroende till den, som fått det som skyllt.

"Der är han", hviskade friherrinnan halfhögt; "om han *nu* lefvat — ack —" hon kysste porträttet. "Du! du!" sade hon halfhögt — "du var ändå bra vacker och hyggelig, stackars Adolf!"

I detta ögonblick inträdde guvernanten med lilla Hortense, den sjuåriga afbilden af sin sköna mor. Friherrinnan undangömde hastigt medaljongen och omfamnade sin dotter, som skyndade mot henne. Hon satte sig nu ner och jollrade med sin flicka och liksom genom ett trollslag hade den mulna blicken och det svärmiska uttrycket i hennes öga försvunnit, och en stilla brand glödde deri — moderskärlekens.

Kammartjenaren inträdde. "En person är derute", sade han, "som anhåller att få tala vid friherrinnan."

"Hvem kan det vara?" frågade hon, otålig öfver att bli afbruten i sina smekningar.

"Jag vet ej, friherrinna, men han tycks vara af den sämre medelklassen; för öfrigt är det en pratsam menniska; om jag gissar rätt, är det visst någon handtverkare, som vill hafva arbete vid våningens reparation."

"Jag talar ej i affärer; det der får han afgöra med herr Pennsylvlander."

"Jag har sagt detsamma", yttrade betjenten, "men mannen vill nödvändigt tala vid friherrinnan sjelf."

"Vid mig sjelf! Han vill troligen tigga, det är således någon afsigkommen stackare, som går omkring och gör nya upptäckter och rön och tigger för vetenskapen. Låt honom komma!"

Betjenten aflägsnade sig, och snart öppnades dubbelörrarne, och en medelålders man, klädd i en urmodig svart frack, hvit halsduk och en gammal här och der luggsliten sammetsväst, trädde inom dörren och bockade sig djupt och under tystnad.

"Ni vill tala vid mig", sade friherrinnan; "kan jag vara er till någon tjänst?"

Den tilltalade uppreste sig ur sin ödmjuka ställning, trädde med några steg ända intill friherrinnan och sade halfhögt och med en hemlighetsfull min: "fru friherrinnan torde låta fröken och mamsell der gå

ut; jag önskade, i all ödmjukhet det förstås, tala vid fru friherrinnan Ridderbock — ödmjukaste tjenare!"

"Min dotter och hennes guvernant kunna gerna vara inne", sade friherrinnan, som, utan att veta hvarför, drog sig tillbaka från den besynnerliga mannen, hvars sneglande blickar och hala leende ej behagade henne.

"Jag ber om förlåtelse; jag måste ändå anhålla, att friherrinnan täcktes villfara min ödmjuka begäran — ödmjukaste tjenare!"

"Besynnerligt! Dock, gå Marie och du, lilla Hortense; kanske han har något viktigt för sig att anförtro mig; jag eger ej att disponera öfver andra människors hemligheter."

Guvernanten och dottern gingo.

"Nå, min vän!" återtog friherrinnan, "hvad är det? Hvem är ni? Hvad heter ni?"

"Ja si, det är just knuten, min fru", sade mannen och kastade sig ned bredvid friherrinnan i soffan, "det är just knuten, hvad jag heter."

"Blygs ni inte?" frågade friherrinnan och steg upp; men mannen grep henne plötsligt vid handen och kvarhöll henne.

"Blif inte rädd, fina dam", sade han grinande, "jag är en ärlig själ, som inte vill er något ondt."

"Nå, hvem är ni då? för himlens skull, hvad heter ni?"

"Åh, inte så häftigt, jag har gudskelof ett ärligt namn — jag heter Lifgren."

"Lifgren? vittnet? och ni vågar att intränga till mig — ärelöse bedragare!"

"Nå, nå, inte så häftigt! ni narras bara, ni vet mycket väl, att sedeln har sin riktighet, eller hur?"

"Nej, oförsämde", ropade friherrinnan, "nej! Rudolf! — Rudolf! kom in! (Kammartjenaren kom.) Befria mig från denna människa!"

Lifgren hade under hela denna scen varit alldeles tranquil; men då Rudolf nalkades honom för att verkställa friherrinnans befallning, framdrog han helt lugn en bundt bref ur sin bröstficka och sade: "still, herr kammartjenare! Friherrinnan torde ändra sig vid justeringen — är det inte så?" frågade han med illistig

min friherrinnan och utbredde ett bref för hennes ögon. Detta bref, så fint och så skönt det än såg ut och skrifvet på doftande rosepapper med guldkant, verkade på friherrinnan som ett medusahufvud; hon stelnade som en marmorbild och häftade blicken på brefvet liksom hon velat uppsluka det. Kammartjenaren nalkades och grep den främmande i axlarne.

"Nå, ers nåd?" frågade mannen.

"Gå, Rudolf!" sade grefvinnan enstafvigt.

"Jag visste väl, jag", sade Lifgren, sedan kammartjenaren aflägsnat sig, "att min friherrinna skulle taga reson; hon är alltför ädel att vilja kasta ut en hederlig man. Fru friherrinnan har inte samvete att behandla mig illa, det visste jag."

"Olycklige!" sade friherrinnan, våldsamt arbetande med sin upprörda känsla.

"Olycklig? nej, bevars; den, som har ett rent samvete, är aldrig olycklig", sade Lifgren med ett satiriskt smil; "det vet friherrinnan, att ett godt samvete är en klenod."

"Nå väl, min herre", yttrade friherrinnan, "ni har dessa bref, som jag trodde skulle vara förstörda; nå väl, hvad vill ni?"

"Åh, ingenting annat, min nådiga, än att ni erkänner madam Knaggs lilla fordran."

"Jag kan ej göra det; processen är ju anhängig vid domstol; mitt ombud har bevisat, att sedeln är falsk", suckade friherrinnan.

"Åh ja, det är så, ja; men en anteckning af salig baronen måste finnas, som bestyrker dess rättmätighet."

"Nej, nej", sade friherrinnan.

"Men jag säger", återtog mannen med tonvigt på hvarje ord, "men jag säger, att en sådan anteckning *måste* finnas, att ni *måste* erkänna skulden och att ni *måste* betala den."

"Nej, nej," yttrade friherrinnan, utan att redigt veta hvad hon sade.

"Men, min friherrinna, besinna dock, att ni lika-såväl kan bedraga er salig man efter döden, som ni kunde göra det då han lefde; ni drog honom vid näsan, så att det var glädje åt; ni är en perla, och slug se'n och inställsam; åh, ni är värd guld; — hä, hä,

hä, jag är högvälborna fru friherrinnans ödmjukaste tjenare; det är en glädje för en simpel man som jag, då förnämt folk nedlåter sig . . .”

”Ni gäckas”, yttrade friherrinnan, ”emedan ni tror er hafva mig i edra orena händer; det är ej nog, att ni genom en falsk revers vill bedraga mig på tusentals riksdaler; ni vill tvinga mig att sjelf gå in i denna plan. Nå väl, hvad menar ni dermed, att en anteckning *måste* finnas? Ni lägger så stark tonvigt på detta måste.”

”Jo, jag menar”, svarade mannen, ”jag menar, efter jag hör, att nådig frun önskar höra min tanke, jag menar, att om en sådan för närvarande icke finnes, så är det mycket lätt att ställa så till, att den kommer dit. Det är nödigt för er att kunna förevisa en sådan anteckning för att bibehålla skenet. Hä, hä, hä! skenet är ju mera än verkligheten — eller hur?”

”Nå?” frågade friherrinnan, ”huru menar ni?”

”Inte så högt, min nådiga”, yttrade hennes pinande; ”tala inte så högt — ja,” tillade han hviskande: ”tag fram salig baronens anteckningsbok, så skall jag teckna in den behöfliga meningen.”

”Ni?” frågade frun; ”fast, jag höll på att glömma, att ni är författare till sjelfva skuldebrevet — ni har talang.”

”Jag vill ödmjukast förmoda det”, sade mannen smilande; ”jag har gudilof åtskilliga små färdigheter, som ofta nog komma väl till pass. Försynen, fru friherrinna, har underligen hjälpt mig.* Om jag skulle omtala allt; ja, min fru, Guds finger ser jag öfverallt.”

”Åfven då ni förfalskar skuldsedlar?” frågade friherrinnan med ett hänfullt leende.

”Åh, just inte då, men att han gifvit mig ett hufvud, litet klokare än andras. — Tag hit salig baronens anteckningsbok; skynda sig, friherrinna, man kunde undra på mitt långa dröjsmål här hos friherrinnan; vore jag icke en gammal man och ni känd som en riktig kysk Susanna, så kunde man, hä! hä! hä! få åtskilligt att prata, hä, hä, hä!”

”Oförsämde!” stammade friherrinnan, rodnande af vrede, ”men — men — men — ni har rätt.” Hon läste upp sin pulpet, framtog boken och kastade den

framför sin förföljare, som helt lugn började bläddra deri. "Ah, nå se här under den 7 September en lucka, så stor som det behöfs", sade han halfhögt; "skrifdonet, min nådiga! hä, hä, det skall snart vara gjordt." Friherrinnan framsatte sitt lilla vackra skrifdon af Sevre-porslin, en pjes, sirad med förgyllningar och till handtag tvenne kyssande dufvor; en pryddlig med blomstermålningar ornerad penna låg derpå.

"Åh, sådan vacker penna", sade Lifgren, "en riktig liten klenod; få se hur den går? (pröfvar den på ett särskildt papper) — åh, galant!"

Mannen skref, under det att friherrinnan, nästan dignande af blygsel och vrede, stödde hufvudet i begge händerna för att slippa se den fasliga människans småsluga uppsyn, då han inskref den falska anteckningen. Hon tyckte, att hvarje raspning af pennan mot papperet skar som en slö dolk in i hennes hjerta. Ändtligen var det slut och Lifgren steg upp. "Se så, min nådiga, nu är det färdigt; kanske det inte är likt — hä, hä, hä! — bläcket på det nya är endast något svartare — hä, hä, hä! — rätt bra gjordt!"

Friherrinnan liksom vaknade. "Tag hit brefven, herre", sade hon och räckte ut handen.

"Nej, min nådiga, inte förr än ni erkänt skulden vid domstolen; — det sker på grund af en *egenhändig* anteckning af er salig herr man här i boken, så lydande: "vid min hemkomst från Italien uthändigat en revers på 10,000 R:dr B:co till enkefru Knagg; summan uttagen i flere små poster — sedeln antedaterad till den 5 September för ränteberäkningens skull". Det är ju redigt som dagen."

"Ni bedrar mig; nå väl, ni får inga penningar."

"Jaså, det är ledsamt det; men ser ni, friherrinna, om ni finge brefven, så bedroge ni mig — hvilket är bäst, om den fattige bedrar den rike, eller tvärtom? Ni kan ju alltid låta bli att uthändiga penningarne till dess ni får de papper ni vill ha. Blif inte ledsen, fru friherrinna, lita på min heder; jag kan väl då och då för utkomstens skull göra små fuffens, men ingen kan säga, att jag burit mig åt som en skurk — gör som jag sagt. Ödmjukaste tjenare, allerödmjukaste tjenare! — Jag får", tillade han, när han stod i dörren, "tacka

fru friherrinnan för allt hennes ädelmod mot min hustru; Gud välsigne nådig frun! Hvad min Charlotte der hemma skall bli glad, då hon får höra, att fru friherrinnan inte glömt henne."

"Hvad menade han med detta?" frågade friherrinnan, då han gått. "Kanske ett nytt hån? ack, och allt detta i betjeningens åsyn. — Rudolf!" ropade hon, sedan hon några ögonblick sansat sig. Kammartjenaren inträdde. "Har karlen gått?"

"Ja."

"Hvad var det han sade?"

"Jo, han omtalade för mig och Löfqvist, huru god friherrinnan varit mot hans hustru, som lär vara dotter till friherrinnans amma. Friherrinnan hade gifvit honom penningar och dertill goda råd, tårarne stodo den stackaren i ögonen; det var nog en beskedlig själ, den der stackaren."

"Jaså, inte vidare?"

"Nej, ers nåd."

"Rudolf, gå!"

"Således, således", suckade friherrinnan, sedan hon en lång stund sutit i stum förtviflan, "således i händerna på hufvudstadens afskum, förnedrad inför mig sjelf, förnedrad inför världen, föraktad — det är således slut — men kanske — jag är rik, allt går an genom penningar — kanske!" sade hon slutligen, tröstande sig sjelf, och kastade sig på soffan, utmattad af den häftiga sinnesrörelsen.

XV.

Den gamle kamreren.

Då man någon gång besökte kamrer Grönings bostad ute på Kungsholmen, kunde man knapt föreställa sig, att man var i hufvudstaden; huset låg undangömdt i en trädgård; lönnar och ett par popplar reste sig som ett värn omkring den lilla boningen, som låg af-

skild från de närbelägna genom en stor till trädgård använd tomt, begränsad af ett högt plank. Nu är det lilla huset borta; man har uppbyggt ett stort palats i stället, man har borthuggit träden och planerat den ojemna marken; allt är förändradt, och en pump intar samma plats, der kamrer Gröning hade placerat en Flora af gips; några stegkärror, boss och agnar betäcka platsen, der kamreren hade sitt blomsterqvarter, och der kamreren hade sitt lilla lusthus, med utsigten åt Mälaren och Ridderholmen, står nu ett bränneri.

Nyttan har undanträngt nöjet, det materiella lifvets bestyr hafva öfverröstat den stilla själsnjutningen, erson har förjagat friden och den nyttiga dranken sprider sin lukt, der fordom de onyttiga rosenbuskarne doftade.

Det är svårt att afgöra, hvilket som är rättast, på hvilket menskligheten mest vinner, på nyttan eller på nöjet; det är sant, att arbete är det enda nöje vi ega; men detta arbete bör egnas åt något bättre, något ädlare än just den sinliga tillfredsställelsen; det finnes ett något, som man måste sammanlänka med arbetet, ett högre intresse än stundens, och det är just detta något, som dör bort, då arbetet endast är nyttans och ej äfven nöjets.

Då en sammansatt maskin arbetar, är det ett godt tecken, att han går tyst; slamrar han, är det säkert, att någon tapp blifvit rubbad, någon skruf lossnat; gnisslar han, är det afgjordt, att han slites af friktion; med ett ord, att han gör blott litet buller och likväl verkar med kraft, är ett tecken, att han är i ordning. Så är det äfven med människornas sträfvan; går den tyst, då går den också jemnt, bullrar den och pockar sig till uppmärksamhet, då haltar vårt arbete, då förloras hälften af vår kraft blott i friktionen mot andras intressen.

Kamrer Gröning var en af dessa tysta, jemna, orubbliga, men dock kraftfulla lynnen, som allt mera börja höra till sällsyntheter och som således förefalla oss som blott kuriositeter. Han var redan en gammal man, sluten och ordkarg, och hela hans utseende förådde en människa, hvars hela lif gått fram efter en

viss metod; han var ordningen sjelf och fann ett nöje uti att ordna all oreda, både andlig och materiel.

Gubben Gröning var bekant i hela hufvudstaden; hvarenda gatpojke kände den gamle kamreren, som regelmessigt hvarje eftermiddag promenerade i kungsträdgården sina vissa slag genom gångarne och som alltid hade sin abonnerade plats på parkett på operan, der han satt med sin gamla kikare för ögat och observerade minspelet hos artisterna.

När man såg kamrerens allvarliga anletsdrag, de buskiga ögonbrynen, de djupt liggande stora gråa ögonen, de djupa rynkorna kring munnen och den höga pannan, drog man sig i första ögonblicket tillbaka, liksom en seglare, som i polarhafvet märker isglimten eller känner den kalla atmosferen af ett isberg; men tilltalade man honom, då fingo dessa stela drag lif, hans skarpa ögon erhöello ett mildt, intressant uttryck, de djupa fårorna utplånades, de buskiga ögonbrynen höjde sig, pannan förlorade sin marmorglatthet, bilden fick lif, och man drogs nu till den gamle mannen genom den förunderliga makt ett glänsande menniskoöga och en uttrycksfull mun hafva på oss alla.

Kamreren var ungar; äfven han hade väl en gång varit kär, men hade kommit ur takten, som vi alltid göra, då en passion upprör oss, och han desto mera, som han gjort till sitt lufs uppgift att vara passionsfri.

Den flicka han älskade log åt hans stela väsende, fann ej behag i hans frieri och hade hvarken hjerta eller urskilning nog att värdera hans inre menniska, den hon ej anade. Det blef således ingenting af; kamreren fann, att han väl träffat en menniska, som i sitt naturfriska tillstånd skulle ha passat för honom, men som ej gjorde det, derföre att konsten förbildat henne, att hon fallit från sin höjd som qvinna och blifvit en modedocka.

Det gjorde honom ondt; han hade sett henne som barn; ack, då log engeln ur hvarje anletsdrag, då var hon god, då var hon allvarlig och fäste sina djupblåa ögon på honom, då han talade, och smålog och hängde sig förtroligt vid hans arm; hon var då ett barn och han en yngling; men han återsåg henne sedan: hon

hade fått bildning, det vill säga, hon kunde fransyska och spela fortepiano; hon hade varit med på hufvudstadens nöjen; hon var omfladdrad af ynglingar och män; hon blef insockrad af smicker: då kom kamreren och trodde, att barnet var qvar; men barnet var borta: hon skrattade åt sin förra barnslighet; hon föraktade allt hvad hon fordom ansåg för godt och skönt.

Således förblef kamreren ungtkarl, drog sig tillbaka och blef stelare än någonsin förut, ty hans första och enda försök att göra sig fri hade misslyckats; de djupa fårorna kommo tidigt, ögonen föllo djupare in än de förut varit. Kamreren blef ganska fort ett ur, som gick med kompensationspendel, en kronometer, då han ej fick vara ett lekverk i en qvinnas hand.

Kamrerens fordringar på huslig lycka, i den mån denna beror af det andra könets deltagande, inskränkte sig således blott dertill, att han i sitt hus hade en qvinna, som kunde laga mat, tvätta hans linne, sy band i hans nattröja och laga hans strumpor; i alla andra hänseenden var qvinnokönet i hans ögon någonting alldeles utan betydelse.

Men det oaktadt var det ej utan, att madam Malm, som förestod hans lilla hushåll, småningom hade tagit sig ett slags herravälde öfver den gode gubben och styrde nästan allting efter sin vilja. Men denna styrelse var likväl omärklig för kamreren sjelf, som fullt och fast trodde, att han var herre i sitt hus och att han sjelf bestämde allt.

Madam Malm var en beskedlig menniska, men var qvinna och kunde således ej låta bli att söka att få makt; denna sträfvan efter inflytande är just ett kännemärke på svaghet, ty den starke sträfvar ej der-efter; han herskar utan gensägelse; den svage deremot känner, att han måste sätta sig i jernvigt med de krafter, som eljes skulle öfverväldiga honom, och blir således slug, beräknande och på detta sätt ofta segrande i kampen med verklig kraft, liksom en vig, smidig gosse kan besegra en kraftfull man, som ej eger dessa egenskaper.

Madam Malms styrelse var således alldeles likartad med den, som en klok minister utöfvar vid sidan af en kraftfull, men öppen och rättfram konung; det

är icke något ondt deri, ty denna minister kan vara en ädel man och rigta sin herres verksamhet till ett ädelt mål; det kan vara en Sully vid sidan af en Henrik den fjerde, eller en madam Malm vid sidan af kamrer Gröning.

Gumman Malm ville sällan annat än det, som godt var, och om hon någon gång misstog sig, stötte hon alltid mot kamrerens bättre känsla och drog in seglen och höll med, till dess hon trodde, att idén var hennes egen. Sällan kom madamen ur den jemnvigt, hvilken var nödvändig för bibehållandet af hennes inflytande; men en vacker dag hände sig likväl, att sinnet tog öfverhand, och madam Malm, rödblossande som en pion, rusade in i gubbens kammare, som eljes var en fridens boning.

"Jo, nu står det vackert till", ropade hon, "det har jag hundrade gånger tänkt, och så går det, när man släpper packet in på näsan på hederligt folk."

"Nå! hvad står på?" frågade kamreren, lade ifrån sig pennan och betraktade sin hushållerska med en allvarsam blick.

"Jo, det är som jag sagt", återtog gumman ifrigt, "så är det, när man måste lyda kamreren, som drar hit alla hamnbusar i hela sta'n; det är just ett vackert sällskap, och om jag inte vore, så stule de näsan af kamreren; ja", upprepade hon, höjande rösten, "jag säger, att de skulle stjåla näsan ifrån kamreren, om jag inte vore."

"Jag tror, att ni är från vettet, madam Malm", sade gubben; "säg mig, har ni förlorat förståndet?"

"Nej, Gud ske lof", sade gumman, "men den stora kaffekokaren har jag förlorat, och ingen annan än den der traspojken, som var här för en stund sedan, tog honom; men nu är det bud hos polisgevaldigern, och han kniper snart gunstig herrn och kaffekokaren med — den nya kaffekokaren — det skulle aldrig förargat mig, om jag inte just i går afton skurat honom med krita; han var blank som en sol och det stack kanaljen i ögonen."

Kamreren kunde knapt återhålla ett smålöje öfver madamens vrede. "Men, madam", sade han ändtligen,

"det är en verldslig sak; gör inte så mycket buller vi få se, om polisen får reda på pojken."

"Ja, Gud gifve det", yttrade gumman, hvars vrede något svalnat; "det ser precis ut, som om jag inte såg efter något i huset; men hvem kan ha ögonen på fingrarne på hela det tjufsällskapet, som får gå hit? Vore jag som kamreren, så skulle jag ta min käpp och köra dem på porten."

"Hvarför skulle jag det?" frågade kamreren.

"Jo, för si, de äro tjufvar hela sällskapet."

"Hur skall jag kunna se på utanskriften, hvem som är tjuf?" frågade kamreren.

"Det der trasföljet!" yttrade gumman i stället för svar.

"Jaså", återtog gubben, "ni vill då köra på porten och slå hvarje person, som är trasig; hvem vill ni då taga emot, madam Malm? Kanske endast dem, som äro väl klädda! Men, madam, kom ihåg, att det var en tid, då ni sjelf var trasig, då ni sjelf var ett tiggarbarn! Kom ihåg, att ett beskedligt folk tog emot er och gaf er kläder och uppfostran! Madam, högmodas inte öfver, att ni blifvit en hederlig människa, utan tacka Gud därför och återgälda er skuld genom barmhertighet;"

"Ja, visst är det sant", yttrade madam Malm, som nu ångrade sin häftighet, "men då de stjäla, så..."

"Så vill ni", återtog gubben, "straffa alla för en endas fel. Vet ni hvad, madam, då jag en gång for genom en granskog, hände det sig, att en nedslökande gren slog mig i ansigtet; det var ett smärtsamt slag; jag vredgades; det var orätt af mig, och jag lät en karl hugga ner det unga trädet; då kom der en fattig vandringsman utåt vägen och frågade, hvarför jag lät hugga ned trädet, och jag sade det. "Det hade varit klokare", sade gubben, "om ni qvistat upp trädet; det hade kunnat bli ett vackert träd med tiden, om ni ej varit." Säg mig, madam, om jag velat hugga ner hela skogen, hade det varit bättre?"

"Nej", sade gumman, nästan hviskande, "nej, men..."

"Ja, ni har rätt", återtog kamreren, "jag tog detta till en varning; således, om vi se ett träd, hvars gre-

nar växa oriktigt, så qvista vi upp det, och stammen är antingen alldeles rak som den unga granens, eller, om den är krokig, kan den blifva rät genom vårt bemödande. Se vi åter en människa, der oarter och laster skjuta ut och slå oss i ansigtet, så skola vi söka att utrota dessa oarter och dessa laster, och, min vän, då vi fått bort dessa utväxter, står ofta stammen rak och härlig derinnanför. Så är ofta händelsen med de unga; växtkraften är för stark för att tillåta, att sjelfva stammen växer krokig: solen, himlen lyfter deras krona mot höjden, och om en och annan gren, inslingrad i det snår, der de växa, ej får följa med utan slokar mot jorden, så är dock trädet friskt och lyfter sina späda skott mot himlen. Således, madam, om gevaldigern kommer med gossen, så bed dem komma in till mig; öfverfall ej den brottslige med er hetta; var lugn, kom ihåg, att det ej bör vara vårt eget hämbegär, som befordrar den brottslige till straff, utan att det är en yttre nödvändighet, som tvingar oss dertill; vi äro kristne för att förlåta och medborgare för att förbättra; låtom oss göra så, att vi äro begge delarne på en gång!"

Hushållerskan begaf sig tigande in i sin kammare; det kunde väl ej blifva henne riktigt klart, att man borde qvista upp en tjuf liksom en ung gran, men kamreren hade talat så lugnt och hans blick var så öfvertygande, att gumman tog sitt lynne i hand, och då verkligen efter en stund gevaldigern inträdde med den brottslige gossen och den blanka kaffekokaren, lät hushållerskan glädjen öfver att återfå den senare underkufva oviljan mot den förre.

"Herr gevaldigern skall gå in till kamreren", sade gumman, "och gossen också. Jag skall gå in förut", tillade hon försigtigtvis och gick.

"Bed gevaldigern komma in först", sade kamreren helt torrt, "och ni, madam, skall se efter, att pojken inte får springa sin väg."

"Skall jag bli vaktmästare öfver tjufvar? Det var något nytt!" yttrade gumman halfhögt, men vågade ej annat än lyda, då kamreren helt lakoniskt sade:

"Ja visst!"

"Grep ni gossen å bar gerning?" frågade kamreren

den inträdande tjänstemannen; "innehade han vid häktandet den stulna kaffekokaren?"

"Nej, det hade han icke, ty han kastade den bakom en port, då han såg sig förföljd."

"Jaså, hör nu, min kära Grindin, jag vill gerna ransaka sjelf i det här målet, vill inte stå inför polisen, vill, att saken ej omtalas", sade kamreren; "jag skall belöna er för er möda."

Efter något prat blef den saken uppgjord, och nu inkallades gossen. Denne kom; hans ansigte var välbildadt, men uttryckte sturskhet och bitterhet.

"Jaså, det är du", sade kamreren och kastade en uppmärksam blick på gossen, som liksom med föresats såg den gamle mannen i ansigtet. Gossen svarade intet. "Du har stulit ifrån mig?" fortfor gubben.

"Nej", blef det korta svaret.

"Men du har gjort det, min gosse; du bör ej neka."

"Det skall bevisas", yttrade gossen sturskt.

Gubben smålog och sade till gevaldigern: "käre Grindin, gå ut; jag vill tala vid gossen allena." Gevaldigern aflägsnade sig, och gubben fortfor att stillatigande se gossen in i de blåa ögonen, hvilka, liksom krampaktigt öppnade, stirrade på honom med ett uttryck af fräckhet och beslutsamhet.

"Du försöker så godt du kan att se en ärlig man i ögat", började ändtligen den gamle; "men det är svårt för dig; du har möda att se mig i ansigtet, min gosse; jag har rätt, du slår ner ögonen. Hör på, gosse, du ser mig ut att hvarken ha far eller mor; du är ju ensam, är det icke så?"

"Jo", sade gossen.

"Nå väl, min gosse, du är utan stöd här i verlden; du är fattig, du är föraktad och du gör dig ännu mera ensam, ännu fattigare och ännu föraktligare än du är förut; du uppretar alla emot dig, emedan du kommer alla att frukta dig."

Gossen teg.

"Se upp, gosse, se på mig och säg mig, att du icke har stulit ifrån mig; tro inte, att jag vill tvinga dig till bekännelse, men gå till ditt eget hjerta och tala sanning; lögnen gagnar till intet."

Gossen fortfor att nedslå blicken.

"Du svarar inte; nå väl, jag vill inte fråga dig längre; men jag beklagar dig hjertligt, stackars gosse; du kunde blifva en hederlig menniska, men blir i det stället en tjuf; du kunde blifva hedrad och gör dig i det stället föraktad af alla, stackars gosse!"

Gossen slog upp ögat; det der: stackars gosse! grep honom djupt; det var något innerligt i gubbens röst, som rörde honom. "Herrn vill veta", sade han nästan hviskande, "om jag har stulit från herrn; ja, det har jag; jag kan gerna säga det för herrn, men hellre skola de få få mig lefvande i polisen, än jag bekänner."

"Kom närmare, min gosse", sade gubben; "du är ändå ej sämre än jag i början trodde; nå väl, jag har sett dig många gånger förut; hvad heter du?"

"Per Adolf Holm."

"Var det åt dig sjelf du stal?"

"Nej, det var åt madam Knagg på Svarta Riddaren; jag måste göra något för maten, säger hon, och deri har hon rätt."

"Hör nu, Per Adolf", sade gubben, "är det roligt att vara hos Knagg'skan på Svarta Riddaren; är det roligt att stjäla åt henne och uppbära straffet sjelf? Har du aldrig sett någon ärlig qvinna, någon, som är bättre och som menar dig bättre än kröger-skan på Svarta Riddaren?"

"Ack jo, herre, gamla mormor; men det var länge-sedan det; jag var så liten då."

"Mormor?" frågade kamreren, "hvem var din mormor?"

"Jo, gamla madam Holm vid Skans-tull; jag har hvarken haft far eller mor."

"Jaså, nå vidare, min gosse!"

"Ack", återtog gossen, "herrn skulle sett gamla mormor, då hon om qvällarne läste i bibeln; jag förstod väl inte mycket, men mormor lade ut det för mig; — och hennes myrten se'n, den hade en krona så vacker, så vacker — och domherren och..."

"Du tyckte, att det var roligt?" frågade kamreren.

"Ack ja, men nu är det förbi, och det får gå", sade gossen suckande, "får gå! Jag är slagen till en slant, säger alltid Lifgren och madamen."

"Men om du nu blir ompräglad, min gosse; du ser slantarne, der den ena prägeln står ofvanpå den andra; den gamla skimrar igenom, men den nya är den klaraste; så kan det äfven gå med dig. Hör på, skulle du vilja höra bibeln om qvällarne, vill du ansa en fogel och sköta några fönsterväxter, vill du åter komma till din mormor?"

"Mormor är död", yttrade gossen.

"Ja, jag vet, men hennes anda lefver i andra, som liksom hon äro fromma och vilja det goda."

Gossen teg och liksom öfverlade med sig sjelf; ändtligen sade han: "sådant folk råkar jag aldrig mer, herre! Jag har i fyra år varit hos Knagg'skan och har aldrig hört bibeln nämnas; nej, herre, gamla mormors like finnes inte på jorden."

Gubben smålog. "Jo, jag hoppas det", sade han; "tror du, jag är elak?"

"Nej bevars, herrn är mycket beskedlig", sade gossen, "men herrn är förnäm, han och..."

"Och bryr sig inte om en så fattig gosse som du", fortsatte kamreren.

"Nej."

"Jo, käre Per Adolf, du skall, om du vill, få stanna här, tills jag kan skaffa dig bättre råd."

"Det går inte an, herre", yttrade gossen; "jag får mitt straff och är utskämd för alltid; jag är slagen till en slant, ja, det kan inte bli bättre; farväl nu, herre; jag följer med gevaldigern; men så mycket lofvar jag, att jag aldrig skall stjäla hos herrn mer."

"Kommer du inte tillbaka, sedan du har lidit straffet?" frågade gubben. "Om du vill höra ett vänligt ord, så kom hit!"

"Tack, herre, det skall jag göra", sade gossen, trädde ett steg närmare och fattade gubbens hand, den han med häftighet kysste. Ett par tårar föllö ner på handen. "Farväl, herre!" snyftade gossen, hvars inre på ett förunderligt sätt råkat i strid och upplösning.

"Nå väl, min gosse", sade gubben, "du skall få veta allt; jag vill inte ditt förderf; jag vill, att du skall bli en bra människa: du får stanna här: du får höra bibeln liksom hos din mormor: jag förlåter dig; låt

se, att jag ej får ångra, att jag trott dig väl; jag lägger på ditt samvete, om du vill göra mig ledsen för det att jag gjort dig glad, om du vill belöna välvilja med hat; blif en människa, Per Adolf, och lyd ingen annan än dig sjelf! — Är du hungrig?"

"Hungrig?" frågade gossen nästan smältande i gråt; "hungrig? Åh ja, jag har inte fått mat på två dagar; jag skulle först skaffa hem något åt madamen; jag var hungrig, då jag kom hit, men nu, nu är jag icke hungrig längre. — Nej, bäste herre, låt mig gå, låt mig gå; jag passar icke här i huset; jag är en stackare, jag, oärligt född och oärligt uppfödd."

"Och din mormor?" frågade kamreren, som funnit, att detta var den ömtåligaste punkten i gossens själ, "och din mormor?"

"Ja, mormor — ja, hon ja", suckade gossen och såg dystert ned i golfvet; "då jag var hos henne, hade jag intet att skämmas öfver, men här..."

"Om du blir bättre än du varit, så är det ju icke att skämmas öfver", sade kamreren; "blif god och hederlig och kom ihåg, att du under en lång lefnad kan öfverbetala hvad du brutit som barn!"

Per Adolf blef således qvar, men kamreren hade lofvat mera än han kunde hålla; ty oaktadt alla föreställningar kunde madam Malm aldrig få i sitt hufvud annat än att gossen var af sämre skrot än andra människor, och han blef således utan det han så väl behöft, en ny upplaga af gamla mormor. Gumman Malm sökte väl så godt hon förmådde att uppfylla de nya pligter kamreren ålagt henne; hon lät gossen vara närvarande, då hon läste i bibeln; hon nämde ej en bokstaf om hans brott; men den vackra kaffekokaren ställes upp på den främsta hyllan i köket och Per Adolf fick sig ålagdt att skura honom blank, då han varit nyttjad; den hederliga gumman hade liksom en dunkel aning om ångerns nödvändighet för en förbättrad lefnad, och det var därför gossen beständigt skulle "handskas" med den fatala kokaren, för att, som hon tänkte, beständigt påminnas om sitt brott, välförståendes, att han ej heller skulle glömma madamens kristliga förlåtelse.

Det var en blandning af fromhet, af fördom, af

fåfånga, blödighet och hat, som kom madamen att handla som hon gjorde, att utan att yttra en enda förebråelse, nedtrycka gossen genom den stumma påminnelsen om ett begånget brott. Detta var gömdt, men ej glömdt, och dagarne blefvo för Per Adolf ganska tunga, midt under det ovanliga välstånd, i hvilket han befann sig. Gossen hade ej på långt när den nytta af det exempel af andakt och fromhet, som han fick, ty det var alltid för honom uppblandadt med en droppe bitterhet; religionens ljus flöt ej klart och oblandadt till hans hjerta, det polariserades af gumman och i stället för ljus fick han en brokig färgbild blott.

Det finnes ingenting farligare än halfheter, både i religion och verldslig vishet; hjertat fordrar kärlek eller rent af hat, from tro eller otro; förståndet fordrar klart vetande och ej det orediga och dunkla. Det är denna sanning, som gör mörkrets vänner så mycket gagn, emedan den efter deras logik lär oss, att folket bör hafva professors-kunskaper eller också alldeles inga; och då de förra äro omöjliga att bibringa, så bör man ej leka med elden, utan hindra *all* folkbildning för att förekomma halfbildningen och det deraf härflytande onda. Men det är likväl ej så; man kan klart och redigt uppfatta en liten del af vetandets oändliga kedja, vara fullt utbildad i vissa länkar deraf utan att ens behöfva känna de öfriga; det är denna klarhet inom en liten sfer, hvilken den egentliga folkbildningen bör åsyfta.

Och om vi tillse, huru det verkligen förhåller sig, så äro de högst bildade bland folket ju ingenting annat än sådana, som rigtat sin tankekraft mot ett visst ämne och i detta kommit till klarhet och sjelfmedvetenhet; ty ingen vet allt, utan alla dragas med halfbildning eller rent af råhet i en mängd ämnen. Halfbildningen består således blott deri, att man ej har klart uppfattat *något*, att man famlar i skymningen i allt, att man ej ser något så klart, att det blir ett föremål för själskrafternas verksamhet att uppnå.

Man gör blott en sanning klar för massan, men riktigt klar och redig, lär folket något *riktigt* och låtom oss ej tro, att det är ämnenas *mängd*, som skaffar bildning och vett; endast i den mån vi genomtränga

ett ämne, klarnar vårt förstånd, och tvärtom, ju flere ämnen, desto dunklare uppfattning af dem alla.

Vi behöfva ej gå långt för att få se hvad en dylik lärdomsröra uträttar; våra skolor lemna oss talrika exempel af lärd råhet, det vill säga, af ynglingar, som slukat lärdomens skatter utan att smälta ett enda grand deraf, utan att hafva använt till själsnäring en enda smula af de rikedomar man uppdukat och intrugat uti dem.

Dessa äro halfbildningens praktexemplar, som få betyg om kunskaper, hvilka aldrig varit deras. Af *en* sanning, som slagit rot, kunna vi taga tusende aflägg, som också slå rot; men om vi sammanknipa tusende växter i en enda bundt, så torka de alla.

Skolan, och således folkskolan äfven, är en vetandets plantskola för lefvande kunskap och ej ett herbarium för en förtorkad. Det är godt, om vi kunna bära inom oss *en* lefvande tro, *en* lefvande kunskap, huru enkel denna än må vara, och det är bättre än att skryta med en hel samling af död tro, af förtorkade kunskaper, som mistat färg och lif och endast passa att skåpläggas*.

Hos Per Adolf blef genom den halfhet af kärlek, med hvilken han bemöttes af madam Malm, hans meniskokänsla blott uppväckt till hälften; det blef en yrvaken fromhet, ett halfslumrande vetande utaf. Så lyckades kamrer Grönings filantropi.

XVI.

Ett minne.

"Riktigt!" hviskade friherrinnan Ridderbock knapt hörbart, sedan hon noggrant genomletat den bundt bref Lifgren lemnat henne; "riktigt, de äro här alla:

* N. b.: skrifvet 1843. Tendensen kunde således icke vara att klandra cirkuläret af 1864.

jag kan således vara lugn. Nå", återtog hon högt, vändande sig till Lifgren, som, bugande och listigt småleende, stod framför henne, "nå, min herre, nu lär det väl vara qvitt oss emellan; ni har fått edra tiotusen riksdaler."

"Och ni, min nådiga", afbröt mannen, "ni har fått er nattro tillbaka; det måtte vara svårt för en förnäm dam att . . ."

"Tyst, herre", sade frun stolt, "kom ihåg, brefven äro nu i mina händer; ni kan ej längre hota mig, och edra ord tror ingen — farväl!"

"Men, min nådiga, ni gör er så säker; kanske jag, om nämligen jag ville vara elak, kunde framdraga sjelfva corpus delicti — hä, hä!"

"Hvad, hvad menar ni?" frågade frun och fäste sitt brinnande öga på sin plågoande.

"Åh jo, just ingenting, men om jag kunde dra fram sjelfva corpus delicti, sade jag, så . . ."

"Hvad är det, herre?" afbröt frun; "säg, lefver han?"

"Han? ja visst; en riktigt vacker gosse", sade mannen, "en afbild af hennes nåd, en riktig liten kärleks-gud."

"Han lefver — hvar då? för Guds skull!" ropade friherrinnan.

"Kanske ers nåd vill ta upp honom; ja visst vore det vackert gjordt", sade Lifgren; "det vore mycket vackert, om ers nåd adopterade den hyggelige gossen."

"Adoptera! nej, men hvar fins han?"

"Ja, jag förstår; ers nåd har kärlek för barnet; åh ja, så är det med oss", sade Lifgren, "hvar och en har sin favorit; min svartraggige hund är min och gossen der är er; det är blott och bart människokärlek. Skall jag föra gossen till er?"

"Nej, nej, det går ej an; nej", yttrade friherrinnan; "men jag vill veta, hvar han är, om han har något att lefva af."

"Ja, bevars, han mår som perla i gull", sade Lifgren.

"Hvar? hvar?"

"Jo, hos en gammal kamrer på Kungsholmen, den der — ja, ers nåd har nog sett honom, han med lef-

Får gå!

verbruna syrtuten, kamrer Gröning — hä, hä! en besynnerlig karl."

"Kamrer Gröning! — låt se! jo, jag har sett honom", sade frun eftersinnande. "Det skall vara en besynnerlig människa, men för öfrigt hederlig och beskedlig, stackars man."

"Ja, det är visst och sant", sade Lifgren, "der mår lille Per Adolf som perla i gull; han är gubbens betjent och taffeltäckare."

"Det var ej bra", sade frun; "ni är således säker, att han har det bra?"

"Ja, så säker som att jag lefver."

"Nå väl, herr Lifgren, ni har narrat af mig en betydlig summa, men derom skola vi ej tala", sade friherrinnan; "låt se, att ni tiger."

"Ja, ers nåd, ja visst", svarade Lifgren bugande, "lita på min karaktär; det jag lofvar det håller jag, både ondt och godt. Ers nåd har varit så beskedlig och hederlig, att jag vore föraktlig i mina egna ögon, om jag förrådde er. Och, ers nåd, hvem har ej haft sina små svagheter; jag kan inte en gång fritaga mig derifrån."

"Ni?" frågade friherrinnan föraktligt.

"Ja visst, ers nåd; äfven jag har varit kär; hä, hä! Då går förståndet sin kos; en klok människa bör aldrig tänka på kärlek, bör aldrig hålla af någon; men jag blef klokare sedan. Det der hände, när jag följde med lagman Kniphammer på ting; åh ja, äfven en gång, sedan jag blifvit postskrifvare; men sedan inte; ers nåd må tro, att jag har lidit förföljelse — kom ifrån posten, kom in i tullen; blef utäten äfven der, blef vaktmästare och fick slutligen kondition som källarbokhållare, hjälper nu värdshusvärdar med räknningar, böckers afslutande och korrespondans, allt emellan som jag hjälper till i lagerkällaren; hä, hä! man måste släpa sig fram så godt man kan."

Friherrinnan hade under hela denna lefnadsteckning suttit tankspridd och ej hört ett ord af allt. "Jaså", sade hon slutligen, "ja, deri har ni rätt. Färväl, herr Lifgren!"

"Ödmjukaste tjenare!" yttrade denne och drog sig bugande ur rummet.

"Han lefver således, gossen", yttrade friherrinnan, sedan hon en stund sutit försjunken i djupa tankar; "han lefver!" Det var längesedan den goda friherrinnan tänkt på detta barn utan bitterhet; hon hade ansett dess blotta namn för en outplånlig skamfläck på sin ära och aldrig tänkt på den lille gullhårige gossen, som hon lemnade skrikande i en gammal gummas knä, utan att känna en rysning ila genom sin själ; sedan hade hon aldrig hört af honom.

Hennes och fadrens stånd skilde dem åt, och barnet, hvar det blef af, visste hon icke. Stackars Adolf, hon såg honom en gång glad och lycklig; då var hon det äfven; en annan gång förskjuten, tillbakaskuffad bland hopen; hon led i början, men småningom läktes det ärr, som kärleken slagit i hennes hjerta; ångerns smärta blef döfvad; allt var så tyst, så stilla omkring henne; ingen förebrående blick mötte hennes; man hade ingen misstanke; den vackre bokhållaren hos hennes far var glömd; den rika grosshandlardottern firades af alla; men stackars Adolf gick ännu någon gång förbi der hon bodde; hon såg honom blicka upp mot de spegelblanka rutorna: hon satt derinnanför gömd mellan pelargoniernas ljusröda och hvita blomklasar; han var så blek, stackars Adolf, kappan så sliten, hatten så urmodig.

Slutligen gick han der inte mera. "Gudi lof!" suckade flickan vid sig sjelf. Ändtligen fick hon höra, att han dött; då vaknade åter kärleken tillika med ångern, men för sent; och sedan — och sedan — gifte hon sig, kall, liknöjd, öfvermått af rikedom och nöje. — Hon blef enka, och nu kom barnet åter fram; Adolfs gosse lefde ännu.

Friherrinnan hade så länge arbetat med sig sjelf att afvisa minnet af detta barn, att det nästan hade lyckats henne; men nu?

"Jag måste se honom", sade hon slutligen vid sig sjelf; "men huru?" Denna tanke sysselsatte henne länge, men försigtigheten segrade slutligen öfver nyfikenheten, och allt hvad som följde på upptäckten var, att kamrer Gröning åtta dagar derefter fick en anonym biljett, innehållande en begäran, att kamreren ville med snaraste sätta Per Adolf i en lära, "emedan en person,

som intresserade sig för gossen, ej ville se honom blifva betjent"; och i brefvet låg en sedel på femhundra riksdaler banko, "till gossens ekipering", som det hette.

Allt, allt skall betalas med penningar; kärlek och tro, duglighet och lycka, allt kan skaffas för penningar.

"Dessa bref", yttrade friherrinnan vid sig sjelf, då hon en dag genomläst de af Lifgren mottagna papperen, "dessa bref, huru olika var ej min sinnesstämning, då de skrefvos, emot nu? Men glömdt är glömdt! Det var en ungdomsyra; jag har pliktat därför dyrt nog", och med dessa ord kastade hon brefbundten i kakelugnen; de brunno klart, kärleksbrefven; men snart voro de endast aska; allting tar slut, och kärleken också.

XVII.

Verkstaden.

En tisdag en tid derefter var det rörelse på ryttmästare Skrubbs verkstad i Stockholm; ryttmästare Skrubb var för öfrigt snickaremästare i hufvudstaden och en välmående man, som höll möbelmagasin och deltog i en likkistförsäljning vid Röda Bodarne. Mästaren sjelf var likaså mycket skild från gubben Spångren i S. köping som Stockholm från småstaden; det fans ingen likhet dem emellan. Herr Skrubb besökte sällan sin verkstad, som sköttes af en gammal verkgesäll, hvilken var den egentliga mästaren, fastän herrn sjelf bar namnet.

Handtverket var något, som ej föll herrn sjelf i smaken, och han skötte således blott de yttre ärendena. Hvarje afton såg man herr Skrubb i sällskap med vinhandlaren Löfström och auktionsnotarien Qvist sitta på Kasten Hof och dricka äggtoddy, röka tobak och politisera. De tre vännerna, eller, som kyparen på stället kallade dem, klöfverbladet, suto då gemenligen

i det mörka rummet till venster insvepta i rökmolnen tills klockan slog tio, då herr Skrubbe vandrade ut till disken, drog upp sin tjocka saffiansplånbok och liqviderade sin skuld. Merendels fick kyparen vid detta tillfälle höra ett qvickt infall, hvaråt han fann sig skyldig att skratta, fastän han hört det hundra gånger förut.

Det vore skada att fördölja detta infall, hvilket med några små förändringar i uttrycket hvälfde sig omkring ordet tolfskilling, som herr Skrubbe af en honom egendomlig smak för qvicka infall kallade *sjelfspilling*. "Hur många sjelfspillningar ska' du ha?" frågade alltid herr Skrubbe; "hela gulsparfven kanske eller, se här en gråsparf; vexla, min gosse! — ha, ha!"

Herr Skrubbe var sålunda en slags rolig och glad person, som uppmuntrade auktionsnotarien Qvist, hvilken var en man på sina sextio år, liten till växten och mycket torr till sina manér, och vidare ofta nog tvingade sin goda vän vinhandlaren på Dufvan, herr Löfström, att, oakadt sin digra lekamen och den lilla svårighet att andas, med hvilken han drogs, utbrista i ett hest skratt. Sådan var ledamoten af snickare- och schatullmakare-embetet, ryttmästaren vid Stockholms borgerskaps kavalleri Peter Niklas Skrubbe.

På Skrubbens verkstad var, som sagdt är, rörelse på tisdagen; ty veckans arbete började först då, emedan herrar gesäller, då man undantager verkgesällen herr Wres, alla hade tagit sig frimåndag. Gubben Wres var stillheten sjelf och hade varit på Skrubbens verkstad i många herrans år; han hade ett kuriöst ansigte, herr Wres; spetsig näsa, högt uppdragna ögonbryn, pannan lika fåråd som ett masbjörksfanér; och en min se'n, så sur och försmädlig, att hvarje ord lukade ättika och galla.

Per Adolf hade nyss kommit till verkstaden och var blott passpojke åt herrarne.

Vid andra bänken stod en lång svarthårig gesäll och omtalade sina nöjen förliden dag. "Ni må tro", yttrade han, "vi gingo från krog till krog, från Hvita Hästen till Haren, derifrån till Verldens Ände; der var ett riktigt spektakel. Tunnbindarens Lotta var i krakel med käringen och slog henne i synen med ett helt fat

kokt fisk ("ha, ha, ha!" skallade det från alla bänkarne); ni må tro, det såg för rasande ut; flickungen var röd i synen som en pion och arg se'n. — Nå, när vi kommo in, så "suttade" hon fisken i "planeten" på karingen; ni må tro, jag var inte sen, jag, utan tog ölstopet och sköljde öfver gumman med och sade: "der är sås till fisken, madam!" ha, ha, ha! ja, som sagdt är, det var roligt med besked; men så kom kärningens man, vindragaren ni vet, och svor och anfäktade sig; men si, jag gaf honom för "tuggan", så att han stod på sin "eviga hals" bakom disken. Flaskor och glas ramlade i golvet och dermed så gingo vi. Ni må tro, att vindragar-Lasse lofvade mig att få komma inför polisen, men då sa' jag: drager du dit, så skall jag klå köttet på dig, din be—dragare. Vindragare, mente jag, fast jag narrades med honom."

Alla gesällerna skrattade, då man undantager Wres, för hvilken skratt var en omöjlighet; han endast teg och arbetade.

"Nå, hvad står du och gapar efter, lymmel?" frågade en liten hvithårig bredaxlad gesäll, som hade sin plats vid fjerde bänken, "hvad står du och gapar, lymmelkanski —, du der, Per Adolf? Har du sett till stötlådan? nå, hit! Slipa bladet till "rubanken!" — nå, skyndar du dig inte, så ska' jag rita ornamenten på ryggen på dig. — Nå, hur gick det se'n, Watz?" frågade han den mörklagde vid andra bänken; "ni må tro, jag var också ute på spel; för si, jag gick upp på biribin och satte en tvåa på blankt nummer; det gick, nå, om igen! Gick också, men se'n så gick det baklänges, och när jag kom hem i går afton, så var västen och rocken putsveg, och jag kom i kappan bara, men jag skall ta igen skadan. Ni må tro, att löjntanten deruppe på klubben fick nog punga ut, fastän han vann från mig; men kommer dag, kommer råd; jag skall nog klå honom igen."

"Jaså", sade Watz, "du blef putsad; ja, det har händt den bäste; det har händt mig sjelf. Jo se, när vi kommo från "Verldens Ände", så gingo vi ut för att slåss; det var qväll, men vid tullerigården träffade vi på några tullerister, som kom med flickor; jag titade dem in i synen; det var Lottungen och plymma-

kars Maja; nå, jag tog ungarne under hakan och sa': go' afton, flickor, hvad är det för lymlar ni går med? vips, var den ene framme och ville hugga till mig, men jag gaf honom en "truthuggare", så att han vände skacklorna i vädret, och så tog svarfvarens Pelle gunstig herrn i uniformsbandtleret och slog'en i gatan, så att det sjöng i skrofvat på'n, och den andre sprang sin väg; men den vi hade var stark, han, och ville ta sig upp igen, och om jag inte gifvit honom en "fot" på näsan, så hade han nog lyckats; men nu så sparka' jag till honom, så att han blef liggandes, och så gingo vi vår väg med flickorna, som grinade och skrattade som de varit galna åt tulleristen med näsan, ty allt blir hon platt alltid."

"Hör hit, Per Adolf, se här en riksdaler; spring för lefvande lifvet till madamen på Örnén och hämta hit ett stop bränvin; och då du går förbi bagarboden, så köper du för tolf skilling hvetebröd; se så, allons; här ska' rumlas; jag är, gudskelof, inte utan."

Detta var den uppfostringsskola, hvori Per Adolf hade kommit för att lära sig ett handtverk, och alla hans lärare, utom gubben Wres, som aldrig sade något, utan var en af dessa mensklighetens negationer, som ej lägga sig i något, voro utan undantag liderliga krabater. Gubben Wres var för mycket egoist att tänka på någon annan än sig sjelf; han föll således aldrig på den tanken, att det varit hans pligt som menniska att söka undandraga lärgossarne den olyckliga inflytelsen af gesällernas exempel. Han sjelf och alla de andra arbetade "för styck", och han brydde sig således ej om, huru de andra lefde; kunde de ej medhinna allt, fick man alltid tag på någon vandringsman, som kunde antagas på några dagar eller veckor och derefter fick gå sin väg och stryka kring landet.

En stadga för gesällerna är kanske den svåraste af alla att uppgöra, emedan få handtverk äro af den art, att de gifva beständig sysselsättning åt arbetaren. Det är blott några, som till exempel bagare, garfvare och dylika, som kunna göra det; alla andra äro dels beroende af årstiderna, som murare och timmermän, dels af modvexlingarna, dels af vissa högtidligheter, vissa bruk och vissa vanor, som dagligen för-

ändras, omflyttas, ökas eller uteslutas. För alla dessa händelser finnes det dock handtverkerier, som hafva till uppgift att fylla behovet; men på mellantiderna har mästaren intet arbete att gifva sina arbetare, då deremot en annan period han behöfver tioudubbla antalet utan att ändock medhinna allt. Dessa svårigheter hindra nästan alldeles gesällernas antagande för år; huru än en mängd handtverkeriers personal inskrifves och aflönas, blir den likväl en stor del af året sysslös, och om mästaren skulle betala sin gesäll äfven för den tid han gjorde intet, måste på samma gång den lilla produkten af hans arbete blifva så mycket dyrare. Om således man vill finna en bot för detta onda, som år från år tilltar och som uppfyller landsvägarna med tiggare och utgör en af de många tillloppskanalerna för våra fångelser, så är den enda utvägen att skänka lika rättigheter åt alla, lika ansvar och lika utvägar till försörjning. En hvar, som kan och vill arbeta, bör af staten ha rättigheten att begagna sin förmåga, ha skydd och ej bindas eller lös-släppas af den enskildes nyck eller efter hans behof. Staten består ej af korporationer och skrän, som sluta sig tillsammans, utan den består af individer, som förenat sig till inbördes hjälp och till gemensamt försvar mot yttre fiender.

Staten måste således erkänna sina lemmars själfständighet såsom sådana, liksom hvarje lem af den menliga kroppen, fastän förenad med alla de öfriga till ett helt, dock eger sin egen fria rörelseförmåga.

Man vore sjuk, om man ej skulle kunna röra lill-fingret utan på samma gång som hela armen, och man skulle, oakadt det fullkomliga i själfva strukturen, vara en krympling; men så är det dock med staten, som ordnat individerna under vissa skrän, hvaraf hela deras lifsverksamhet beror, och gör individerna afhängiga och viljelösa. Den trollformel, hvarigenom alla dessa missförhållanden löses, heter "näringsfrihet" — det är ett stygtt ord, emedan det talar för sig själf.

"Jaså", yttrade Watz, "nu var du ferm i benen; kom hit, gesällskap! skål för alla vackra flickor! — "nock ein mal!" — två supar å rad, å rad, å rad, då komma vi inte buller åstad. Åh, se här är en sladd

quar; hör hit, pojkar, ni kan få er en sup också; se här, Per Adolf!"

"Nej tack, herr Watz, jag super inte", svarade gossen och bugade sig.

"Hva' är du för en? super du inte? åh, dra du till, pojke — det är inte alltid du får det för intet, se så!"

"Nej, herr Watz", återtog Per Adolf, "jag blir så yr, bara jag luktar på bränvin."

"Yr? Ja visst blir du det; hvad skall man annat bli af bränvin? Nå, så pruta inte emot; håll på bara!" Nu tog herr Watz gossen i nacken och hælde i honom en sup bränvin. "Nå sannerligen", skrattade gesällen, "blir han icke röd i synen som en kräfta; se så, drick nu en sladd dricka ofvanpå, så går det väl ner; nå, hur smakade det?"

"Det svi— svider som eld", hviskade den half-qvafde Per Adolf till svar.

"Ja, si det är just susen det", sade herr Watz; "det är godt bränvin det der och håller perlor se'n, så att det ser ut som en kristall."

"Det är inte underligt", yttrade den andre gesällen, som kallat sig med det klingande namnet Rosengård; "det är inte underligt, att pojken der hickar, då han får en sup; han har varit hos den helige kamreren på Kungsholmen, den der i lefverbruna rocken — Gröning tror jag den perukstocken heter — och der i huset finnes inte en tår bränvin så stor, att en svala skulle kunna suppa sig full. För två år sedan, då jag var utlärling, så gick jag dit med ett spegelbord vi hade gjort; det är min själ inte godt att lefva af 20 skilling riksgälds i veckan i stället för frukost och aftonvard; och när man inte får mera än två knappa mål och arbetar, så behöfver man att få något emellanåt; 20 skilling är ändå hutlöst så litet kostpengar, men mera få inte lärgossarne, och följdén blir, att som pengarna nätt och jemnt räcka till bränvin, så få vi inte annat än bränvin både till frukost och aftonvard. Nå, för att fortsätta, så kom jag till helige kamreren med bordet, och gumman der hade inte bränvin utan gaf mig i stället en stor smörgås med ost på; men jag var redan den tiden så god, att jag inte kunde få ner

en matbit, så framt jag icke fick en sup. Nå, när käringen gick ut, så kastade jag smörgåsen i skulämbaret. Är det inte sant, Per Adolf, de ha inte bränvin der i huset?"

"Nej, det ha de icke", svarade gossen.

"Ja, då är det inte underligt, att du ingenting tål, min gosse, men när du blir så gammal som jag, så tål du både en, två och en liten perla och en qvart och en liten, liten tankställare till; vanan är halfva naturen, och utan några supar bränvin duger jag till ingenting; men har jag litet barlast, se'n går det som det vore smordt."

"Vanan är halfva naturen", sade herr Rosengård, och han hade rätt, ty inom ett år var Per Adolf en härdad bränvinssupare. För detta hade han att tacka exemplet på verkstaden och den skadliga seden, som hufvudstadens handverkare hafva att gifva så kallade kostpenningar.

På de ställen, der lärgossarne få alla sina måltider inom huset och der de således ej *tvingas* att besöka krogarne, ser man, att sedeförderfvet ej griper på långt när så många offer, som på sådana ställen, der gossarne få kostpenningar. På de ställen, der mästaren sjelf arbetar på sin verkstad och sjelf har tillsynen öfver sitt folk, förutsatt nämligen, att mästaren är en hederlig man, bildar sig folket efter honom, och sällan hör man något ondt om hans gesäller och lärgossar.

Begge dessa satser bevisas ej blott genom ett förnufts slut, som säger, att laster i samma mån måste blifva sällsynta, som tillfällen att utöfva dem blifva det, och tvärtom: utan de bevisas ock af erfarenheten, om man tillser, huru lärgossar behandlas hos olika mästare, och lägger märke till de olika resultaten.

Nycterhetsaken, som, oaktadt alla de öfverdrifter och alla de misstag, i hvilka dess bekännare råkat att falla, likväl är en helig sak, en af tidens vigtigaste reformer, bör, om den vill verka något mera än den gjort eller om den ej vill stanna vid blotta tal och årsberättelser, söka upp de många källorna till sedeförderfvet och, om möjligt, tillstoppa dessa. Bränvins-seden är ej något i sig sjelf absolut, som kan afskaffas genom blotta maktspråk, blott genom en bättre vilja;

den är olyckligtvis resultatet af en mängd egenheter i våra seder, som göra, att bränvinssuperiet för vissa klasser är, om ej just nödvändigt, likväl nära nog oundvikligt.

Bland dessa äro tydligen de så kallade kostpenningarne för lärgossar den verksammaste; dessa kostpenningar äro alldeles otillräckliga till föda, och en yngling af femton till nitton år, hvilket är lärlingarnes vanliga ålder, har god aptit; han måste således gripa till något, som döfvar hungern; han måste besöka krogen, ty der hemma får han intet, och det är således ganska naturligt, att han tar sig en sup och en bit bröd hvarje dag i stället för frukost och aftonvard ett par gånger i veckan; ty större är ej kostpenningen.

Det tjenar ej stort att endast predika nykterhet under sådana förhållanden, lika litet som det skulle gagna att predika mot sedeslösheten bland värdshuspigorna, så länge det går an att ega tjenare *utan lön* och utan beklädnad, hvilka blifva körda ur tjensten och hemfalla som lösdrifverskor till spinnhuset, om de ej äro klädda så, att de passa i de briljanta värdshusrummen. Man frågar ej: genom hvilka medel underhålla sig dessa? Utan man fordrar dygd och säger för öfrigt sitt: får gå!

Den, som önskar en reform, måste ej skygga tillbaka att genomdrifva den i alla dess riktningar; man råkar väl ofta och nästan alltid in på egoismens gebit och der vill man vanligen helt beskedligt stanna; man vill ej stöta sig med något intresse; man går försiktigt till väga, så att man ej i grunden förändrar något och dock kan tala mycket om hvad man vill, om hvad man ämnar och om hvad, som i en välsignad framtid skall ske.

Det senare är sant; framtiden skall nog upphäfva det onda, men icke förr än den egt mod och menniskokänsla nog att handla, att angripa detta onda i roten, att sönderslita egoismens spindelnät; då först, men ej förr blir det reform af.

Nykterhetsreformen står ännu, oaktadt det varma nit och de öfverlägsna förmågor, som egnat sig åt dess genomdrifvande, i en falsk position derigenom, att man skyggar tillbaka för att förklara alla spirituösa drycker

onödiga och i öfvermått lika skadliga; ty en hvar ser, att vin i öfvermått alldeles icke skadar mindre än brännvin, fastän skadan döljes i förra fallet *väl* af den stoppade sidenrocken, och i det senare *illa* af trasorna.

Alla de teorier vi ega om skillnaden mellan jästa och destillerade dryckers skadlighet hänga rent af i luften, och om de, hvilket knapt är troligt, någonsin gjort någon nytta, har det skett af ren okunnighet och i en blind tro på auktoriteter; men vår tid eger vetenskap och behöfver intet namn för att bevisa sina satsar, så vida de äro riktiga.

Det kunde således vara på tiden att med något mer konsekvens och något mindre hyperboler i tal och skrift gifva fasthet och anseende åt nykterhetsföreningarne, som småningom slappas i sin verksamhet just genom en förutgången ansträngning att bevisa det, som ingen menniska kan bevisa.

XVIII.

Ett qvartal.

De gamla sederna försvinna småningom för nya, och snart finnes intet spår af det gamla; jag vill därför låta er se ett embetsqvartal, sådant det ännu för få år sedan firades i Stockholm.

I snickarembetets herberge är hela våningen uppstädad och grann; ett stort bord är uppställt midt på golfvet i stora salen; mästare och gesäller samla sig småningom och insläppas af tvenne gesäller, som stå vakt. "Äro herrarne", så är formeln för emottagandet, "äro herrarne af brödraskapet, så stigen in; annars dra'n för sjutusan i våld!"

Klockan half tio är samlingen fulltalig och lådmästaren med bisittare, omskädningsmästaren och lådgesällen hafva under ett sakta mumlande intagit sina platser kring bordet. Lådgesällen, som ej var någon annan än herr Wres, stiger upp och stöter med en

grant utskuren träklubba, som på konstspråket kallas klappholtz, tre gånger i bordet för att påbjuda tystnad och ropar sedan, allt hvad hans heshet tillåter: "Gehör, gesällskap! Qvartal kommer att hållas."

Efter denna uppmaning företar man sig att öppna lådan. Denna skråets klenod är ett mästestycke, siradt med en mängd inläggningar och grannlåter; locket på embetslådan har ej, som locken till andra skrin, gångjern, utan upplyftes på fyra pelare, som gå genom hörnen; det är någonting vackert att se embetslådan öppnad med locket som en himmel öfver sig.

Sedan lådmästaren öppnat lådan, upptages derur den så kallade Välkomsten, en stor silfverpokal, utsirad med drifvet arbete och en mängd hängande plåtar och medaljer af samma metall, grannlåter, som tid efter annan blifvit skänkta af "hederliga mästare och gesäller"; pokalens lock prydes af en riddarfigur, som håller en fana i handen, så att den går omkring, då man rör på locket. Om vi fråga gamle herr Wres, få vi veta, att figuren föreställer en tapper gesäll, som för många hundra år sedan eröfrade en fana; pokalens fot utgöres af tre Herkulesbilder, som stå med ryggarna mot hvarandra; huruvida detta skall föreställa tre tappra gesäller, som försvara hvarandra, veta vi icke och ej herr Wres en gång.

Äfven upptages ur lådan en stor silfverkanna och en bågare; böcker och räkenskaper framtagas och jemte ett praktexemplar af skråordningarne samt ändtligen ritningen på en korintisk pelare, hvars alla proportioner uppläsas.

Den korintiska pelaren är nämligen snickareembetets symbol, och de olika mått, som tillkomma sockeln, skaftet och kapitälens samt alla dess listverk, utgöra liksom ett kunskaps- och brödraprof inom skrået.

Lådgesällen stötte tre gånger i bordet och sade enligt ritualen:

"Med gunstig tillåtelse! Om någon främmande är närvarande, torde han sätta sig främst vid detta bord och de öfriga herrarne taga sina säten efter hvarandra!

"För det första får jag äran berätta, att uti denna kongliga residens- och hufvudstaden är det brukligt,

att alla snickaregesäller komma tillsammans hvarje halfår för att hålla ordentlig sammankomst, på det att, om något oordentligt dem emellan är förefallet, detta må kunna anmälas och icke förtigas.

"För det andra: om några främmande gesäller äro närvarande, betygar man dem sin fägnad öfver deras ankomst med helsning på hela gesällskapet vägnar och låter dem sitta främst vid bordet och frågar dem, hvar de sist arbetat och hvad mästare och gesäller dem befallt.

"För det tredje, så har ock gesällskapet artiklar, som äro oss gifna af kongliga kommerskollegium och af mästare och gesäller godkände, hvilka skola på vår sammankomst uppläsas.

"För det fjerde, så hafva vi ock en antecknings-tafla, hvaruti alla mästars namn äro antecknade.

"För det femte, så hafva vi ock en bok, hvaruti de vanfrejdades namn äro upptecknade, och vid uppläsandet häraf må man gifva noga akt, i fall någon sådan på en annan ort skulle anträffas, han strax angifves och förmås resa hit, på det han måtte godtgöra hvad han nedrigt brutit hafver och blifva förlikt."

Herr Wres tystnade och lemnade ordet åt den så kallade omskådningsgesällen, ty, såsom förut är nämndt, finnas både omskådningsmästare och omskådningsgesäller.

Titeln är något besynnerlig för profana öron, och jag måste således uttyda och förklara, att dessa skråets embetsmän äro de, som blifvit utsedde att skaffa kommande gesäller arbete och följa dem omkring till alla mästare i staden; de skola således hjälpa den främmande att "se sig omkring efter arbete" och deraf härleder sig namnet omskådningsmästare och gesäller.

Några främmande gesäller, och främst af dem alla en lång vacker och starkt bygd yngling, intaga sina platser öfverst vid bordet och de öfrige så långt utrymmet räcker nedanför. Om vi betrakta den der första gesällen, skola vi igenkänna vissa drag, som vi förut sett, ett par djupt blåa ögon, ljusbruna lockar kring pannan, en fyllig mun och en frisk rodnad på kinderna; ynglingen liknar ett barn, som vi förut sett, han liknar mordbrännarens son, Olof, densamme, som

för flere år sedan kom i lära hos mäster Spångren i S. köping; vi misstaga oss icke, det är verkligen han, och det är en glädje att ännu i ynglingens ansigte se samma barnsliga fromhet, som fordom gjorde, att han blef mäster Spångrens favorit.

Omskådningsgesällen steg upp från sin plats och började enligt ritualen, tilltalande Olof, som satt främst:

"Var mycket välkommen på handtverkets vägnar!"

Olof reste sig nu och började enligt reglerna sitt svar med: "Med gunstig tillåtelse har jag äran aflägga tacksägelse och äfven anmäla från mästare och gesäller i uppstaden S. köping mycken helsning på handtverkets vägnar."

Omskådningsgesällen: "Med gunstig tillåtelse, hvad var mästaress och gesällers befallning?"

Olof: "Med gunstig tillåtelse får jag äran svara, att mästaress och gesällers befallning var att genom mig öfverlemnna sin helsning till hederlige mästare och gesäller."

Omskådningsgesällen: "Med gunstig tillåtelse får jag äran fråga, hvar herrn undfått sitt gesällnamn?"

Olof: "Till svar får jag äran berätta, att jag undfått mitt gesällnamn uti uppstaden S. köping; och voro dervid närvarande hederlige mästare och gesäller; jag tror äfven, att de äro det ännu; skulle mot förmodan finnas, är det mig okärt, att jag af dem undfått mitt gesällnamn. Emellertid voro då min Phaff eller Gesällgörare, hederlige lädgesällerne Petter Björk och Anders Furuqvist samt båda mina vittnen och deras medhjelpare Anders Pettersson och Adolf Ström; af desse har jag erhållit mitt gesällnamn och ett tecken, hvilket är detta." — Olof tecknade då en figur på en papperslapp och framlemnade den till lädgesällen, hvarefter han fortfor: — "Detta har kostat mig en veckolön eller något mera; skulle dervid finnas något oriktigt, torde gesällskapet derom underrätta mig."

Nu frambares Välkomsten; locket lyftes af och omskådningsgesällen säger: "Jag får äran berätta, att uti denna kongliga residens- och hufvudstad är det bruket, att den främmande gesällen presenteras Välkomsten, hvarvid anmärkes, att om den mottages och

i en dryck utdrickes, betalas därför intet, men mottages den och icke utdrickes, betalas därför så mycket som mästare och gesäller för godt finna; men mottages den och drickes en hedersdryck, så betalas därför så mycket vanligt är."

Olof: "Jag begär en hedersdryck."

Omskådningsgesällen upplyfte Välkomsten och räckte den åt Olof med följande tal: "Med gunstig tillåtelse får jag äran presentera denna Välkomst såsom den mig och andra ärliga gesäller är presenterad vorden: skål för dem, som infört bruket; skål för dem, som denna Välkomst så vackert utsirat hafva; skål för dem, som ännu konservera bruket och nyttjandet; skål för vår hederlige ålderman, herrar bisittare och lådmästare; skål för vår hederlige värd och värdinna; skål för alla hederlige gesäller, som här arbeta; skål för alla, som resa till vatten och lands, eder och min skål häruti innesluten — och dermed vill jag hafva densamma eder tillstånd."

Nu lemnade omskådningsgesällen ändtligen den tunga pokalen till Olof, men behöll locket sjelf, hvilket han höjde öfver hans hufvud och viftade dermed, så att den rörliga flaggan i riddarens hand gnisslande gick omkring under det att Olof drack sin hedersdryck. Under denna ceremoni utropade omskådningsgesällen: "Drycken är mig kär, men den, som dricker, ännu kärare! Vivat!" Ett allmänt hurra och vivatrop skalade genom rummet.

Med en anmaning för hvar och en att stiga fram och inför "öppen låda" göra sina anmärkningar vid mästare och gesäller, hvilken anmaning tre gånger upplappas med klappholtzen och utropas af omskådningsgesällen, slutas qvartalet.

Men nu börjar den så kallade omskådningen.

Denna består i flere tal, alla enligt formulär, i hvilka omskådningsmästaren i tur helsar den nyankomne med erbjudande att ledsaga honom kring staden för att få empoj, och sedan den ankomne uppgifvit den tid, för hvilken han önskar arbete, går omskådningsmästaren ut för att efterhöra plats, och om detta lyckas, håller han vid sin återkomst åter ett tal,

hvarefter den främmande, åtföljd af omskådningsgesällen, förfogar sig till mästaren.

Olof fick en månads arbete på herr Skrubbs verkstad och åtföljdes således dit af omskådningsgesällen, som vid inträdet till herr Skrubbs enligt bruket yttrade: "Med gunstig tillåtelse har jag äran öfverlemnna denna gesäll, Olof Larsson, och jag hoppas, att mästaren med honom blir nöjd", hvarefter begge få sig aftonvard och omskådningsgesällen för sitt besvär 12 skilling banko.

XIX.

Två gesäller.

"Hvarför gråter du, Holm?" frågade en afton Olof sin ena kamrat på verkstaden, som, smältande i tårar, hade krupit upp i sin kabyss, sedan de andra gått ut; "det passar ej en karl som dig att gråta; ser du, jag gråter ju inte jag, fastän jag är fattig."

"Det tror jag nog", sade Per Adolf, som ett år förut blifvit gesäll, "det tror jag nog, men det är just för din skull jag gråter."

"För min skull?" frågade Olof förundrad.

"Ja, ser du, sedan du kom hit, ser jag först, huru usel jag är, huru eländig jag blifvit", snyftade Per Adolf. "Förut, käre Olof, var jag icke sämre än mängden, men nu — ack, om jag kunde låta bli bränvinet! Ack, ack, om jag kunde!"

"Om du", sade Olof tröstande, "ber Gud och fattar en allvarlig föresats, så . . ."

"Så blir jag ändå den jag är", afbröt honom Per Adolf; "nej, du kan inte föreställa dig, hvad jag bedt Gud om styrka; jag har gråtit i förtviflan många nätter och fattat föresatser, så starka; men knapt har jag kommit ut, förr än jag åter fallit till det gamla. Jag måste trösta mig med något; du skall veta, att jag fått femhundra riksdaler — af hvem vet jag

inte, men de hade varit nog för mig att sätta mig ner som borgare — men de hafva gått åt på krogen; nu är jag fattig och usel och eger ej en fyrk mer än vecklönen; nu är det ej värdt att tänka på sådant; det grubblar jag på, och så blir jag ängslig och så kommer begäret efter bränvin, och så super jag."

"Men, käre Per Adolf", sade Olof och fattade sin kamrats hand, "försök, afhåll dig från elakt sällskap, spara samman din vecklön, du kan åter samla en liten summa; ser du, jag har börjat med intet; men med Guds hjälp..."

"Ja, dig hjälper han nog", yttrade Per Adolf nära förtviflan; "men mig, en sådan usling som mig, bryr han sig inte om; nej, nej, jag är slagen till en slant, deri hade käringen på Svarta Riddaren rätt."

"Nej, Per Adolf, säg icke så", sade Olof; "ingen menniska är dömd till förderfvet, om hon icke genom eget förvållande faller deri, men den, som fallit, kan resa upp sig igen, och så skall du göra, Per Adolf."

"Ja, jag vill försöka", sade Per Adolf, "fastän jag förut vet, att jag är ohjelpig."

Olof satt länge vid sin olycklige väns bädd: de genomgingo i afbrutna samtal sin lefnad stycke efter stycke; huru enformig hade ej Olofs varit och huru vexlande åter Per Adolfs. Ändtligen, när denne i sin berättelse nalkades den tid, som var, afbröt honom Olof med den frågan: "men säg mig, Per Adolf, är det icke någon flicka du håller af?" Du skulle få mycket lättare att hålla dina föresatser, om så vore."

"Jag? nej!" blef svaret; "tycker du, att jag skulle bry mig om kontrossen! det är bara uselhet med den; det finnes inte ett enda qvinnfolk, som är värdt ett halföre."

"Så skall du inte säga", förmanade Olof, rodnande af någonting, som liknade förargelse; "det är synd och skam att skära alla öfver en kam."

"Synd och skam", upprepade Per Adolf; "nej, visst inte; vet du, jag känner tjogtals qvinnfolk, och icke ett enda är värdt att tagas upp på en landsväg; de hålla af den de sist råka, äro söta och insmilla sig, men falska som ormar. Nej, Olof, Gud ske lof, så galen är jag likväl inte, oaktadt alla mina dumheter,

att jag förlitar mig på någon flickas tro; så mycket har jag sett, att..."

"Tyst, Per Adolf", bad Olof sin vän; "tyst, du vet inte, hvad du säger; du har träffat qvinnor, lika förderfvade som du sjelf, och andra, som äro lika olyckliga som du; men sådant är endast undantag; du skulle känna min Hedda, mäster Spångrens systerdotter; du behöfde bara se henne och du skulle återkalla din dom; ack, så god hon är och så vackra ögon hon har!"

"Ja", afbröt Per Adolf, "vackra ögon hafva de allihop; Svarfvar-Lotta, som sju gånger sutit inne på spinnhuset, har ett par ögon så vackra, att det riktigt gör en godt att se på dem."

"Jemför icke min flicka med dina eländiga profstycken", sade Olof allvarsamt; "nog af, jag håller af Hedda och hon af mig; när jag kom i läran, då var hon en liten unge och nu först är hon sexton år och gick till skrift i fjol; till gesällstycke gjorde jag en fruntimmersbyrå med inläggningar, och den köpte mäster och gaf åt Hedda, för si, han visste, att vi höllo af hvarandra, och Hedda blef så glad, så glad; och ser du, inuti en lönnlåda står mitt namn inlagdt, och den lådan öppnar hon, när hon tänker på mig."

"Sådant stolleri", mumlade Per Adolf; "du är klok annars, käre Olof, men si, i det der kapitlet är *du* galen; hvar och en dras med sitt kors; du med en flicka och jag med bränvinsflaskan."

"Men vill du icke tro mig?" frågade Olof.

"Nej, bror, jag tror mina ögon", svarade Per Adolf; "god natt med dig; se mig på fingrarne och varna mig, när suplusten kommer!"

Det finnes vissa utvecklingsperioder för hjertat och för känslan; det finnes många, som anse dem för sjukdomar och som söka att förekomma dem liksom en smitta. Bland dessa är kärleken, den jordiska kärleken, den, som anses farligast för både ynglingar och flickor; man försöker att stänga den ute så godt man kan, man proppar i den unga så många moraler och sederegler man har till hands i välmeningens hus- och reseapotek; man stänger sitt hus för alla böcker och skrifter, som nämna det förskräckliga ordet; man kor-

sar och himlar sig i barnens närvaro öfver en hvar, som råkat blifva kär, som om han angripits af pesten; sjelfva mamma anser som en pligt att ljuga på sig sjelf och berätta döttrarna, att hon ej egentligen varit kär i pappa, utan älskat honom blott för hans hjertas egenskaper eller hans lärdom — eller hans ärliga öpenhjärtighet; kär har hon aldrig varit, och hon "hoppas till Gud att flickorna måtte vara lika kloka som hon." Men de glömma, att derutanför flickans fönster står ett träd och der bo små foglar i det trädet, som flaxa omkring hvarandra, kyssa hvarandra med näbbarne, med ett ord, gifva det mest öppna exempel på kärlek.

Emellertid är kärleken, om den är en sjukdom, en af dessa, som äro lika oundvikliga som mässlingen och lika välgörande. En ren ungdomskärlek är hjertats vaccinering mot allt ondt; sedan dess ärr en gång sitta der, har lasternas smitta svårare att angripa det, och så länge den älskade bilden står klar på hjertats grund, kan man gå temligen trygg in i brottets pesthålor, kan man med säkerhet och lugn betrakta människohjertats sjukdomar utan all fara för smitta. Kärleken är en himmelens eld, och den, som en gång blifvit genomilad af dess låga, blir otillgänglig för sinlighetens gröfre inverknings.

Så var det verkligen med Olof; det var ej gerna möjligt, att han kunde förledas eller falla, ty öfverallt tyckte han, att Heddas glänsande ögon sågo på honom; de följde hans tankar och hans handlingar; allt, allt, tyckte han, skedde inom dessa ögons synvidd.

Per Adolf åter hade ej detta skydd; hans enda stöd mot förderfvet var tanken på egen fördel eller egen olycka; detta värn är svagt, ty man uppoffrar gerna sig sjelf för sig sjelf.

Per Adolf hade rätt; han var slagen till en slant, och några dagar efter sin ånger och sina heliga löften kom han åter raglande in på verkstaden, skrattade nu åt sin ånger, förolämpade Olof den helige, såsom han kallade sin vän, och somnade för att åter vakna med hufvudvärk och ånger. Så dyka vi upp och åter ned på passionens våg, till dess vi sjunka för evigt. Får gå! får gå! är det sista halmstrå den olycklige fattar, innan han drages i djupet.

XX.

Djuret.

Alexander von Humboldt besökte en gång en underjordisk grotta i Central-Amerika; hålans ingång nästan spärrades af tropiska växter, som, svällande af lifskraft och fostrade under en glödande sol, prålade med tusende blommor, hvilkas vällukt doftade öfver nejden.

Naturforskaren nedsteg i det underjordiska mörka riket och letade sig fram vid stranden af en bäck, som sorldade i djupet; och äfven här fann han växter; de voro icke lika någon af dem han sett deruppe i dagen; deras hjertblad hade förvuxit till oformliga klumpar; deras stänglar voro hvita, färglösa och sjukliga, utan blad och utan blommor, och likväl, säger Humboldt, voro dessa af samma slägte som de, hvilka i så yppig grönska betäckte ingången, men mörkret hade gjort dem färglösa och förstört formen.

Den store naturforskaren kunde dock ej igenkänna dem; han blott gissade, att de voro desamma.

Menniskoforskaren gör, då han anställer ett besök inom den oupplysta, den råa människoklassen, samma erfarenhet som Humboldt; han träffar på djupet menniskor, till den grad förändrade från det ursprungliga, att de blifvit oigenkänliga; likasom Humboldt ej kunde igenkänna blommorna, solens bilder, i de spöklika formationer han fann i hålans mörker, så förmår denne ej heller igenkänna människan, gudsbilden, i den förvuxna, spöklika människohamn han hittar i okunnighetens djup.

På begge ställena ligger orsaken deri, att de uppvoxit i mörker; människohjertat så väl som blomman rullar ej upp sina blad, om den ej träffas af ljuset; knoppen förväxer, förändras, öfvergår slutligen till en nära oorganisk massa, då den omslutes af natten.

Om någon gör sig mödan att studera den Pariaskast, som uppväxer ibland oss och som befolkar hufvudstadens gator med sjukliga tiggare och våra fångelser med brottslingar, finner han klart, att den till

största delen kan anses bestå af fullvuxna barn, som, nästan utan att sjelfva veta deraf, begå brott och som trotsa samhällets lagar nästan med samma känsla af öfvermod, hvarmed toreadoren vid en spansk tjurfäkting retar tjuren med sin fladdrande mantel; de tyckas tro, att lagen, liksom ett retadt djur, helst stångar den trasige, och derföre är det dem ett nöje att låta trasorna fladdra för att reta honom och sedan som ostyriga barn springa undan och skratta af skrämsel och öfvermod.

Det kan ej heller vara stort annorlunda, då man öfverlemnar hela folkklassen åt mörker och elände, då man gör allt för att qvarhålla dem der och då fördomarna hindra oss att betrakta en sådan med samma ögon som en af oss. Det är icke rikedomens allena, som uppdrar den skarpa gränslinien mellan det så kallade "bättre" och "sämre" folket, utan det är ursprungligen våra seder, som göra det; vi hafva en art af bildning, som ofta döljer den mest totala råhet, men som likväl gör sin innehafvare berättigad att hellsas för en af "bättre folk"; det är en yttlig polityr, ett visst sätt att aftaga hatten, att helsa, att föra sina händer, som bestämmer oss att vara "bättre"; men göra vi det icke enligt bruket, tillhör man de "sämre".

Denna olikhet i sederna skiljer klasserna mera än någonting annat och gör, att de "bättre" icke allenast förakta, utan rent af afsky de "sämre", emedan de ej sammanträffa i en mängd småsaker, på hvilka vi kommit att lägga mycken vikt.

De så kallade sämre blifva således alldeles lemnade åt sig sjelfva och sammansluta sig till verkliga Parias, och bland dem uppväxer barnet, hvars första själsverksamhet alltid är blott efterhärming och hvars själfmedvetande blott i den grad vaknar, som det fått en riktning genom andras ord och exempel. Vi anse orimligt, att ett barn skulle af sig sjelft veta, att Ganges är en helig flod, men vi fordra deremot, att ett barn, utan all anvisning, skulle söka reda på den heliga flod, som flyter genom dess egen själ; liksom det skulle vara oss lättare att se inom än utom oss. Och om barnet icke finner den heliga floden i sitt hjerta, utan badar sin själ i ett pölvatten, som ligger det när-

mast, straffa vi det icke på det att det må blifva bättre, utan derföre, att det råkat stänka vattnet ända upp till oss och på våra fina kläder.

Vi måste likväl en gång inse hvad som är rättvisa och finna, att den der Parias-kasten ej gerna kan blifva annat än den är.

Ett litet barn, utan erfarenhet och utan andra sjäsegenskaper än den att efterhärma, att samla begrepp och förmögenheter till sitt lifskapital, utkastas på gatan att tigga mat eller, det som sämre är, penningar för att tillfredsställa sina föräldrars laster.

Det är naturligt, att detta barn med en slags aktning ser upp till de äldre, de större inom sin egen klass, att det i ord som i handling söker att likna dem; ty hvad göra de lyckligares barn annat än just detta? Småningom komma de väl i erfarenhet af att det finnes andra barn, som kläda sig och lefva på ett helt annat sätt än de, men liksom de "bättre" barn redan tidigt anse sig vara något helt annat än de der smutsiga ungarne, som stå förfrusna i pappas förstuga och tigga, så dra dessa ungar en skarp och oöfverstiglig skiljegräns mellan sig och de andra, som sitta inne i förmaket och dricka te och äta sockerskorpor.

Så utvecklas barnet i ett totalt mörker om rätt och orätt, om det, som passar sig i handling eller ord; det ser ej annat än en beständig kamp mot nöden; det ser de äldre gripa till hvilka utvägar som helst för att skaffa sig bergning, och då barnet får krafter, använder det dem på samma sätt som de andra. Det är väl sant, att kyrkorna stå dem öppna, att de der kunna inhemta Guds ord, om de vilja; men är detta också verkligen så sant som det låter? För hvem är det som presten talar i templet? — Visserligen ej för en församling af hamnbusar.

Predikanten måste förutsätta en viss grad af bildning hos sina åhörare; han kan således ej göra annat än hvad han gör, tala ett städadt språk, som han efter behof späckar med bilder och bibelspråk; men förstår väl det der trasiga barnet, som krupit ner bakom pelaren der nere vid dörren, ett enda ord af detta språk? Flyger ej hela predikan liksom en obegriplig ström af ord förbi hans lyssnande öra; och

bibelspråken sedan, hvad säga de honom? Han har kanske aldrig sett en bibel.

Om äntligen i något kyffe, der dess föräldrar bor, en gumma finnes, som lär barnet läsa, om det till och med admitteras till nattvarden: hvad vet det eller hvad kan det? Katekesen är i bästa fallet en inpräglad utanläxa, en lika obegriplig ordström som den, hvilken sorlar i kyrkan, med den skilnaden blott, att barnet sjelft är det medvetlösa instrumentet, som frambringa detta sorl; det kallas beredelse till Herrans Nattvard att i vissa dagar samlas på ett ställe och inför en svartklädd man göra sig qvitt en ordröra, som man med utsägligt besvär har proppat i sitt minne. Den svartklädde mannen, den barnet kallar presten, förklarar väl i korthet religionens hufvudläror, men ofta mycket knapphändigt och lika ofta nästan intet.

Låt vara, att han äfven gör sig möda dermed; men hvad förslår hans nit, hans kärlek och varma kristendom att verka på en sådan massa han har framför sig och en massa, för hvilken hvarje hans ord är främmande och tarfvar en särskild förklaring.

Om således en af Parias-klassen fått någon undervisning, så är det en snart förbigående solglimt från] sanningens sol, som nätt och jemt hinner att göra honom solblind, men ej förmår att lysa honom, utan blott gör, att den skymning, som omger hans själ, synes honom ännu mörkare än förut.

Och nu blir han yngling, snart får han rätt att sjelf förena sig med någon inom kasten; det dröjer ej länge, förrän han är omgifven af en barnskara, en ny plantskola af individer, dömda att förväxa, att förtvina och dö i mörkret. Så ökar sig år från år den skara, ur hvilken fångelserna hemta sina besättningar.

Och vi bildade, vi, som borde göra icke allenast *något* utan *allt* för att upplyfta våra bröder till oss, vi, som hålla vackra tal om jemlikhet inför lagen och om de medborgerliga rättigheternas allmänlighet, vi göra ingenting vid saken, eller, om vi göra något, är det ett litet experiment med att drifva vildblommor i rum, inrätta en fönsterträdgård af moraliskt förhärade barn, dem vi sätta i spalier och "tukta" till

blomning midt i vintern, men vi förakta massan, rynka på näsan åt smutsen och trasorna, rycka på axlarna och säga: det der kan ingen menniska hjälpa; det är olyckligt, att så är — men — får gå!

Vi ega således inom det civiliserade samhället människodjur, hvilkas list och grymhet komma oss att frukta och att rysa.

Vi förundra oss öfver begge delarna och se ej, att vi blott återfinna en allmän naturlag, tillämplig äfven inom det organiserade samhället, så snart detta låter någon del af folket falla ned till vildhet, den naturlag, som gör, att alla vildar äro listiga, grymma och barnsligt lättrogna människor; vi finna, att svaghet föder list och att uselhet och nöd göra människan känslolös för fysisk smärta och grym mot andra, i samma mån som hon sjelf lider; att hon, med ett ord, är ett barn, som sviker derföre att det sjelft svikes, och som pinar derföre, att det sjelft pinas.

Och mot dessa söka vi som korrektiv använda stränga strafflagar och hota dem med fysiskt lidande och död, om de bryta mot våra stadgar; dessa lagar stifta vi och tillämpa sjelfva, och när vi då se brottslingen med trots och hån undergå sitt straff och ej rättas deraf, kalla vi det kreaturlig fräckhet och tro, att de knapt äro människor.

De äro också verkligen icke människor i den bemärkelse vi böra taga det, utan de äro djur eller vildar, fostrade midt i kulturens sköte; och dessa vildar hafva samma idé om sitt förhållande till oss, som ett vildt folkslag har om de hvite, som besöka deras ovänliga kuster; de anse dem på en gång för varelser af högre natur än deras egen och för fiender, mot hvilka de kunna tillåta sig allt; när då en sådan vilde blir ett föremål för bestraffning, lider han alla möjliga plågor, all möjlig förnedring med samma stoiska lugn och samma hånande likgiltighet, som den nordamerikanske vilden visar, då hans fiender skalpera honom.

Ett sådant djur var Figge, som fått sin uppfostran i sällskap med de öfriga hamnbusarne i Stockholm.

Om ni någon gång vid ångbåtshamnen sett en lång, trasig, gulblek och smutsig karl, som erbjuder sig att

hjelpa edra saker i land eller tigger, och som, om han ej får någotdera, icke tröttnar att följa er med sina böner och slutar med att utösa hädelser, då är det Figge, den forne gossen, som, i sällskap med fästningsfängen Löf, beprisade den pröfvade mannens förmåga att tiga och lida och som deltog i alla missdåd, så länge han egde vighet och styrka.

Nu är allt detta förbi; han lefver nästan endast af bränvin och bor ej någonstädes, sofver på en sophög om sommaren och bor i kajutan på någon infrusen skuta om vintern; tigger eller stjälar allt som det bär till, anser som ett slags lycka att få mat i polisfängelset och lefver således enligt sitt stånd ganska beqvämt och bra.

När man ser honom, kan man omöjligen undertrycka den tanken; huru litet förslå ej lagar och straff mot ett ondt, som så frodigt växer i mörkret! Ett sådant släkte som hans är samhällets golfsvamp, som affräter bottensyllarne; med vitriol och kokande vatten kan man väl utöda en mängd af dessa svampar, dock, tusende nya växa i stället för de förstörda; men låt en frisk luftström flyta dernere, låt dager falla in genom källarluckorna, och der växa inga svampar mera.

XXI.

Tredje dag jul.

"Ack, hvad det glindrar vackert derinne hos gamle Spångrens", sade ett barn, som i folkhopen trängde sig tätt intill sin mor; "huru kommer det sig, mamma, att der är ljus i alla fönsterna?"

"Det är bröllop, lilla Gustafva", upplyste modern; "ser du bruden och brudgummen der vid fönstret?"

"Nej, mamma, lyft upp mig!" Modern lyfte den tunga flickungen upp på armen. "Ser du nu?"

"Ack ja, mamma; kors, det är Spångrens Hedda,

ja, henne känner jag nog", återtog barnet; "se sådan en vacker krona hon har på håret och en sådan vaccker schalett."

"Nej, det är en slöja", sade modern; "det kallas slöja, och de der flikarna, som hänga ner, heta kornetter."

"Jaså, slöja", upprepade flickan, "och se", fortsatte hon, "der står Larsson; ja han är grann, han också, och skall snart hålla sitt mästarekalas, sade mormor."

"Ja riktigt; han skall ha mäster Spångrens verkstad", yttrade en gumma, som stod nära vid i den täta folkhopen, hvilken, för att se brudfolket, hade packat sig på den smala gatan, der mäster Spångrens lilla hus var beläget. "Det var allt underligt", fortsatte gumman till sin granne, "att presten inte har vigst ihop dem; Larsson har skrivit efter en annan prest; jag tror han heter Lindman; det stod, må tro, hårdt hos mäster, det har gumman Spångren själf sagt mig; men Larsson var envis, och så kom den främmande prosten, en lång blek en; jag såg honom i dag på morgonen, då han kom; pass på, sa' Anna Stina, när hon tittade ut genom fönstret för att få reda på hvem det var, som åkte nedåt gatan, pass på, att det är presten, som skall viga Larsson, och så var det också. Vagnen stannade här utanför."

Så surlade man ibland mängden; alla hade sina tankar, men alla öfverensstämde deri, att brudparet var det vackraste de sett.

Derinne rörde sig gästerna i ett gladt hvimmel; hela skråets hederlige mästare och gesäller voro inbjudna, och högtiden till prydnad hade "lådan" släppt ut sjelfva "Välkomsten". Der dracks, dansades, jollrades och lektes till långt på natten. Ändtligen bröto gästerna upp; men Larsson sade till presten Lindman: "käre pastor, stanna qvar till sist!" och presten blef qvar.

När då alla gästerna hade troppat af, hvilket gick långsamt, emedan det hade sina svårigheter att få reda på kappor, hattar och galoscher, dessa tre oåtskiljeliga, men dock så lätt förskingrade ting; då tycktes det, liksom Larsson haft något på hjertat,

som han hade svårt att få fram. Han samlade ihop gamle Spångren och hans gumma samt sin unga hustru omkring presten och tog mod till sig.

"Tack, herr pastor, nu är jag med Guds hjälp i hamnen", sade han och klappade sin hustru; "tack, hjertans tack för det ni gjort mot mig, då jag var fattig och föraktad! Jag ville säga er mycket mer", fortsatte han efter en paus, "men pastorn vet nog hvad jag menar; tack, pastor, och du, Hedda, tacka du också, och fader Spångren, och ni, mor, tacka pastorn här! Hans skull är det, att vi alla i afton stå här glada och nöjda."

Larsson skakade vid dessa ord den gode prestens hand, och den unga bruden klappade honom på handen; gubben Spångren tryckte sönder en tår i ögat, och gumman, mera omtänksam, skyndade efter den vinfyllda Välkomsten och hviskade till far, att han skulle föreslå en afskedsskål för pastorn; men gubben Spångren sköt ifrån sig Välkomsten och sade: "Herr pastor, mor här vill, att vi skola dricka en tår för pastorns välgång; men jag får mig ej dertill; ser pastorn, både jag och min Heddas man, Larsson der, och flickungen, som ni i afton har gjort till en ärbar borgarehustru, och sjelfva mor, som har sina infall ibland, men ändå är en god gumma, ja se, vi stå här alla med tårar i ögonen — behöfver pastorn någon bättre afskedsskål?"

"Nej", sade Lindman rörd, "det vore att ohelga denna stunden. Tack, fader Spångren, för det att ni fortsatte hvad jag endast kunnat börja; nu tillhör det dig, lilla Hedda, att bibehålla hvad fader Spångren fostrat; och ändtligen, tack, du ärlige Larsson, som blifvit en hederlig man; du skulle ej tacka mig så mycket, om du visste, huru lycklig du gjort mig; tack, tack, vänner!"

Presten aflägsnade sig och brudparet gick in i den lilla trefliga brudkammaren; men här greps Larsson af en underlig ängslan, och han utropade på en gång: "stackars Per Adolf! — Jag vet icke, huru det kommer sig", tillade han, "att jag just nu, i det lyckligaste ögonblicket af mitt lif, skulle komma att tänka på honom, stackare; der fans hos honom fullt ut lika

mycket godt som hos mig, men han träffade inte på hvarken pastor Lindman eller fader Spångren eller dig, Hedda; om han det gjort, hade han varit lycklig som jag."

Friherrinnan Ridderbocks vagn stod utanför ett stort hus på Regeringsgatan; de ystra hästarne stampade af otålighet, men kusken, som på sin bock satt styf och rak lik det obevekliga ödet, med tömmarna i sin hand och en väldig björnskinnsmössa på hufvudet, gaf de ystra fålarna då och då en klatsch för att lugna dem, liksom ödet, då vi äro otåliga att komma framåt, "sticker" oss med "silkeslängen" för att göra oss nöjda med det närvarande. Det var supé hos grefve Riddersköld den aftonen; det var tredjedag jul, för få år sedan. Ändtligen kom grefvinnan till sin vagn, åtföljd af en sin mans kusin, kammarherren Ridderbock, som hjälpte henne upp och ville aflägsna sig igen.

"Är ert ekipage här?" frågade friherrinnan sin släktinge; "i annat fall torde ni tillåta mig att i mitt återföra er till ert hem."

"Åh ja; ännu har jag ej sett till mitt ekipage; också slutade supén ganska tidigt; klockan är knap-past tolf", sade kammarherren; "jag tackar er ganska mycket"; och med dessa ord steg han in i vagnen.

"Det är stjernklart i afton", yttrade friherrinnan; "känner ni till konstellationerna?"

"Ja visst, något", svarade denne; "Karlavagnen till exempel och der, som medelpunkt i det cirkelsegment tisteln bildar, Carls hjerta. Se der äro tvillingarne, der Orions bälte; men se der kärlekens stjerna! Ack, hvad den strålar klart ner öfver oss; det är vackert att kalla den enda stjerna, som lyser både morgon och afton, för kärlekens stjerna; ser ni", tillade kammarherren, "det är kärleken, som vakar öfver verlden."

"Ja", suckade friherrinnan, "det är kärleken, som vakar öfver verlden. Men", afbröt hon hastigt, "låt om oss tala om något roligare än det der utslitna temat! Kärleken, om den är himmelsk eller jordisk, är dock

något blott förbigående och gör mera ondt än godt här i verlden. — Säg mig, hvad tyckte ni om fröken von Trassels paryr?"

"Åh! charmant", skrattade kammarherren; "hon föreföll mig som en hjerterdam. Det är obegripligt, att man på en gång kan kläda sig så rikt och så smaklöst; blått och rött, gult och grönt tillsammans; kan man tänka sig något mera smaklöst? Men förlåt, att jag afbryter min recension af den lysande fröken och går till er enkla men så utsökta drägt! Hvarifrån har ni fått den sköna blomsterguirlanden, som prydde er hårklädsel?"

"Från Italien", svarade friherrinnan; "åh ja, man kan ej neka, att det der fina filigramsarbetet af silfver är vackert, fastän det visst ej är dyrbart. Hela mitt garnityr är sådant; jag fick det till julklapp från vår chargé d'affaires i Neapel."

"Jaså! Det var oändligen vackert; och då ni bar det . . ." Men artigheten hann ej att slutas, ty hästarne kastade sig våldsamt åt sidan, då vagnen skulle stanna vid ingången till friherrinnans boning. "Hvad, hvad är det?" ropade kammarherren och friherrinnan på en gång. "Peterson, för all del håll inne!" Hästarne fortforo att fnysa och kasta sig, ända till dess ett par betjenter kommo ut och fattade dem i betslen.

"Jag darrar af förskräckelse", sade friherrinnan, när hon steg ur; "det kunde lätt händt en olycka. Men hvad kunde det vara, som så förskräckte hästarne?" frågade hon kusken, sedan hon välbehållen stod på trappan.

"Jag vet inte, nådig friherrinna", svarade den björnbebrämde mannen; "men jag skymtar någonting hvitt der bakom ena pelaren, der alldeles bredvid friherrinnan."

En betjent sprang fram med en lykta, och nu fick sällskapet se en karl, sammankrupen och till hälften liggande bakom pelaren; ansigtet var blekt; en blodström hade runnit utåt graniten; en flick af friherrinnans kappa hade utdragit den längre; kappan var blodig. Den hvilandes ögon voro halföppna och rättade en glasartad blick på friherrinnan, som stod der i den skarpa belysningen från lyktan.

"För Guds skull; hvem kan det vara?" frågade friherrinnan. "Han är sjuk, karlen; hör hit, Rudolf, skaffa bort den der karlen; hjälp af mig kappan! Min Gud, se, der är blod på henne! Man måste säga, att vi ha en polis här i Stockholm, en fattigvård! Fy! och uslingar förfölja oss öfverallt. Kom med mig, kammarherre, jag är så upprörd!"

De begge förnåma stego uppför trapporna, och betjeningen tog vård om den sjuke mannen; närmaste poliskarl efterskickades, och man bar honom till sjukrummet under rådstugan.

Den sjuke liksom vaknade ur sin dvala, då han inkommit i rummet och kände värmen omkring sig. "Hvem är du?" frågade polisvaktmästaren och Rudolf på en gång.

"Hvem jag är? Jo, en ärlig människa, som håller på att dö."

"Nå vidare?"

"Jo, jag heter Per Adolf Holm och är slagen till en slant; men nu är det slut." Efter dessa ord tystnade han utmattad. På den mörka blicken, på de djupa rynkorna, som slogo sina veck öfver pannan, kunde man se, att han sysselsatte sig med ett djupt eftersinnande. Han gjorde troligen upp sin räkning med verlden och Gud; han fann intet godt, ingenting annat än små plantor af ett bättre säde, som blifvit qväfda af ogräset i hans hjertas örtagård; men hoppet låg kvar likväl; han bad och hoppades.

Ljuset var snart utbrunnet; hans begge ledsagare stodo ännu och betraktade den kämpande; plötsligt klarnade hans anlete; han smålog; det låg ej ett enda solgrand bitterhet i detta leende; ack, barnet kom hem igen i den fallande hyddan och sade till anden: "kom, jag vill leda dig ut i det fria, i Guds heliga rike!" Och anden följde barndomens engel; hyddan var inom några ögonblick utan egare.

"Det är slut redan", sade vaktmästaren; "sådant der händer beständigt här; kom, vi skola skaffa folk att bära liket till likrummet!"

Rudolf, friherrinnans kammartjenare, inträdde i sin herskarinnas rum; ännu var kammarherren kvar; de begge lycklige voro inbegripna i ett intressant samtal om en ny fransysk roman, ur hvilken kammarherren hade uppläst en af de mest skakande episoderna; några tårar hängde darrande i friherrinnans ögonhår. "Ni är rörd", sade kammarherren, "och hvem skulle ej röras af en så lefvande målning af eländet och brottet, som Victor Hugo här gifvit oss? Ni tänker säkert som jag", fortfor han, "att det är tryckande att känna sig oförmögen att hjälpa alla, som lida."

"Ja", snyftade friherrinnan, men blef i detsamma varse sin kammartjenare. — "Nå, Rudolf, hur gick det med den sjuka karlen? Är han borta?" afbröt hon sina filantropiska reflexioner.

"Ja, han är borta både från trappan och denna världen", yttrade Rudolf; "han dog några minuter efter sedan vi fört honom in i sjukrummet."

"Dog? Jaså, stackars karl", sade friherrinnan; "Rudolf, tag hit min sekretär. Jag vill visa er", återtog hon, vändande sig till kammarherren, "några tankar i just det ämne vi nyss omtalade, moderskärleken; jag skrifver ibland, som ni vet; men", tillade hon småleende, "blott för mina vänner. Se här: Moderns klagan på barnets graf! — Läs och säg mig era tankar!"

Kammarherren läste. "Det är skönt, fullt af känsla och snille", yttrade han efter en paus.

"Jag tackar er; ni är en skonsam recensent", sade friherrinnan småleende; "men, Rudolf, hvad var det för en karl, den der stackaren?" frågade hon kammartjenaren.

"Jag vet icke; men han hette — han sade hvad han hette — jag tror det var Per Adolf Holm — om jag ej misstager mig."

"Min Gud! min Gud!" ropade friherrinnan och skylde sitt bleknande ansigte i händerna.

"Rudolf, hit med eau de Cologne, kallt vatten", skyndade kammarherren att befalla; "att vara så oförsigtig och uppröra friherrinnans känslor! — Hur är det, min nådiga?"

"Endast en af mina vanliga nervattacker", yttrade

hon; "frukta intet; jag blir snart åter bra! Nå, hvad säger ni om verserna?"

"Charmant, charmant. Men, för all del, ni är så blek! Drick litet vatten, lukta på denna flaska!" bad kammarherren.

"Tack, min goda vän! Men var ni lugn! I morgon är allting bra igen. God natt emellertid! Pendencylen visar på ett; det är tid att gå till hvila! God natt; dröm om fröken von Trassels paryr; det blir en lysande dröm eller huru?"

Sedan kammarherren aflägsnat sig, gick friherrinnan ännu en timma fram och åter på sitt golf. När kammarjungfrun blef inkallad för att afkläda sin fru, såg tjenarinnan hennes ögon vara röda, och när hon kastade sig på den mjuka svandunsbädden och kud-darne vällustigt pöste upp omkring henne, yttrade hon: "kära Lotta, det har fallit mig en besynnerlig idé i hufvudet!"

"Och den är, friherrinna?"

"Har du en psalmbok?"

"Ja."

"Nå så tag hit den; jag vill för ro skull läsa i psalmboken tills jag somnar."

XXII.

Nu.

Der var för ej längesedan marknad i S. köping; hela dagen strömmade folket fram och åter genom de tränga gatorna och trängdes framför de glänsande tenngjutare- och glasmästarebodarna på torget, och en skara barn belägrade från morgon till afton sockerbagarens och svarfvarens butiker, under det att blott få, en och annan skumögd gumma, besökte bokbindarens för att köpa en psalmbok med stora stilar.

Der borta vid guldsmedsboden stod ett ungt par, en glad dräng och en blyg flicka, och provvade ringar;

blott fjorton dagar härefter skulle de viga till ett par — och flickan log och rodnade åt de mer eller mindre grofkorniga infall, som hördes från de kringståendes läppar; och drängen tog upp plånboken och sade: "Se så, Maja lilla, du får inte pruta på vigselringen, det må man inte!"

Men om aftonen var allt åter tyst på gatorna; blott här och der hörde man någon person, som råkat "få litet för mycket", småtrallande eller svärjande öfver den ojemna gatan, fortsätta sin vandring hem eller till nästa krog, och ifrån enkan Klarmans näringsställe hördes skriket af en ostämd fiol blanda sig med sorlet af allehanda tungomål; mellan stånden på torget var öde och stilla, och utom nattvakten, som då och då med några slag med sin käpp på de små träskjulen tillkännagaf, att han var vaken och på sin post, märktes intet lefvande emellan de trånga lederna, som af bodarne formerades på torget.

Klockan var omkring tio, då stadsfiskalen, åtföljd af stadvakten, marscherade eller rättare smög sig nedåt storgatan och tog af i en gränd, som krökte sig nedåt den så kallade vallen.

Det var tydligt, att fiskalen var ute i en hemlig expedition, och ändamålet med den smygande vandringen blef snart uppenbart, då man följde honom på spåret och såg honom stanna utanför ett gammalt hus, som var ett så kalladt "bondqvarter", och besätta ingången med vakt.

"Kom med, ni öfriga", hviskade fiskalen till sitt folk; "låt se, att ni", tillade han till de tvenne han stält vid porten, "låt se, att ni inte släpper ut någon."

Nu smögo sig fiskalen och hans beväpnade sällskap in i den mörka förstugan, uppför en rankig trappa och stodo snart vid en dörr, genom hvars springor ljuset från rummet glindrade och en stark lukt af tobak ångade ut i förstugan. Fiskalen knackade på, och en person gläntade på dörren, men slog genast igen den, oakadt fiskalens försök att komma in.

"Slå in dörren, Göransson!" ropade fiskalen, då han genom springan märkte, att ljusen derinne utsläcktes, och med ett par väldiga stötar flög dörren upp. En tätt sammanpackad menniskomassa rusade

nu ut från rummet, kullkastade några vaktkarlar och for hufvudstupa utför den trånga trappan; men fiskalen hade emellertid hunnit få sin blindlykta klar, och hans folk satte sig till motvärn; "sakta, sakta i kungens namn", ropade fiskalen och trädde in i rummet och skyndade fram till bordet, kastade "battongen" på en utbredd biribitafla och lät tända ljusen. "Håll folket inne, karlar; vi skola se, hvem det kan vara. Hvem är spelhusvärden här? Hvem är det, som håller hasardspel här?" ropade fiskalen genom sorlet. "Jaså, är det ni, herr Lifgren; ja, jag känner er."

"Det fögnar mig ganska mycket", yttrade herr Lifgren, "att träffa herr fiskalen; åh ja, hvarför skulle jag neka, att jag sett några vänner hos mig i afton, att vi i ett slutet sällskap roat oss med litet spel? Jag vet hvad lagen säger och betalar mina 25 banko, så för en sådan lumpen sak behöfver man ej göra öfverväld och slå in dörrarne."

"Åh ja, ni talar bra", sade fiskalen; "men i hvad egenskap uppehåller ni er här under marknaden?"

"Som resande", svarade Lifgren; "jag skulle ödmjukast tro, att hederligt folk med ordentligt pass eger rättighet att fritt resa i sina egna angelägenheter hvart dem lyster. Sverige är, Gudi lof, ett fritt land, och vi behöfva ej göra reda för polisen om hvad vi ämna eller vilja."

"Hvad för slags karl är ni?" frågade fiskalen vidare.

"Jo, man kallar mig brukspatron", sade Lifgren; "brukspatron Lifgren står det åtminstone i mitt pass, om herr stadsfiskalen i S. köping behagar genomgna en så lumpen handling — ha, ha, ha! — Jag är, gudskelof, en hederlig människa, som på min ort njuter anseende."

"Nog nu; tig!" röt fiskalen, som retades af det fräcka och gäckande i hela patron Lifgrens ställning och ton; "hör hit", fortfor han och fattade en bondgosse i kragen; "hvem är du? Jaså, du är här, du, Lars Persson?"

"Ja, bevara mig, nådig fiskal; ja, Gud bevara mig, gör mig inte olycklig", bad gossen gråtande. Det var en adertonårig yngling af ett vackert utseende, den der

Lars Persson från Örnestad. "Gör mig inte olycklig Di har narrat hit mig, och jag förstod mig inte på, hur det var, söte, gode fiskal!"

Alla dessa böner voro dock spilda på hälleberget; ty fiskalen svarade intet, utan endast antecknade honom på sin lista.

"Har den der pojken", inföll Lifgren, "punkterat, så är det mig okärt; min princip har alltid varit att handla redligt; jag spelar aldrig med omyndiga gossar; nej, det är min fasta föresats; men se, om en fullmyndig man vill dela ett sällskapsnöje med mig, så är det mig ej emot; han bör veta hvad han gör, han så väl som jag."

"Ni borde blygas", sade fiskalen, "att bära er åt på ett sådant sätt."

"Blygas?" upprepade Lifgren; "hvarför det? Föرنämre folk, än jag kan vara, spelar mycket och spelar högt. Spel, herr fiskal, hör till goda tonen och om det spelas med kort eller tärning, kan komma på ett ut. Man fördömer mig därför, att jag spelar hasardspel; men man anser för passande att till och med prester spela kortspel hela nätterna i ända; men, säg mig, herr fiskal, är det ena sämre än det andra? Vi spela begge för att vinna; begäret efter vinst är ju lika för oss begge?"

Fiskalen fortsatte sin folkräkning utan att fästa uppmärksamhet vid patron Lifgrens deklamationer, hvilka, man kan ej neka det, icke voro så befängda som man kanske vill anse dem, och vid folkräkningen befunnos tjugutre bönder, mest ynglingar, bland de tilltalades antal, såsom de der tillsammans med den sig så kallande brukspatron Lifgren den natten bedrifvit hasardspel i bondqvarteret vid vallen.

Andra dagen instälde sig patron Lifgren med sällskap inför kämnersrätten, och dömdes alla, både patronen, som förfört de öfriga, och ynglingarne, som blifvit förförda, till *lika* stort ansvar, nämligen en penningbot af tjugufem riksdaler banko.

I lagen om hasardspel har man endast fäst sig vid den *yttre* handlingen i sjelfva spelandet, men ej gjort någon skilnad mellan landstrykare, som resa riket omkring och förleda folket till dessa spel, och de lätt-

trogne, som låta förleda sig att deltaga deri. Hela frukten af detta förfarande är, att man förser en dylik person med en lifvakt, som måste försvara honom, emedan det gäller att försvara sig sjelf, och detta gör, att man nästan aldrig lyckas att göra ett beslag utan ett i högsta grad våldsamt uppträde och merendels har ytterst svårt att bevisa sjelfva faktum, så att hasardspelaren ofta går med seger ifrån hela saken. Emellertid är säkert, att hasardspelen mera än någonsin genom detta missförhållande gripa omkring sig bland allmogen, och att mången yngling årligen sjelf mördar sig med bränvin eller med en repsnara, i för-tviflan deröfver, att hela hans lilla årslön gått åt i plikt, då deremot den kringresande patronen blott skrattar åt den ringa afbränning på sin vinst han fått vidkännas.

Den der Lifgren, som förut spelat en liten roll i vår berättelse, lefver sålunda ännu och förräntar på sitt sätt det kapital han, genom ett klokt användande af några bref, lyckades erhålla af friherrinnan Ridderbock, och om man talar vackert med den nye patronen, skall man få lära, att han lika litet nu som förut glömmet att prisa Guds försyn och just då han begår alla slags dåligheter söker att framställa sin religiositet. Låghet sammanparar sig alltid med en viss grad af skenhelighet.

Hos snickaremästaren Larsson står allt väl till; en pojke och ett par flickor stoja derinne i hvardagsrummet, men störa det oakadt icke "fader vår", mäster Spångren, som, klädd i hvit nattmössa och ett slags nattrock, sitter derinne vid fönstret vid det stora geranieträdet och läser.

Gubben har blifvit mycket döf på senare tiderna och befattar sig ej med handtverket, utom då han intager sin plats i embetet som lädmästare. Det finnes endast två saker i verlden, som ännu intressera den gamle, och dessa äro bibeln och det hederliga skræets bästa.

Han har likväl en dunkel aning derom, att de

gamla goda sederna snart ej mera skola finnas och att skräet, såsom sådant, nalkas sin förgängelse, och detta har ej gjort gubben synnerligen vänlig mot den nya tiden; "om femtio år", säger han, "nyttjas kanske icke engång Välkomsten, då hederlige mästare och gesäller sammanträda; det är och blir en tid för bara fuskare."

Men om aftnarna, då gossar och gesäller hafva fritt eller arbeta sitt fyrabendsarbete, då sitter Larsson, trött efter dagens möda, inne hos de sina, leker med barnen eller läser högt för sin hustru, då hon någon gång har tid för husliga omsorger. Detta händer likväl sällan, ty mamma Spångren anser som en samvetspligt att med oupphörliga påminnelser jägta Hedda i hushållet, och dessutom vet gumman ingenting sämre för en borgarehustru än att läsa "en hop historier och äfventyr", som äro sanna som de äro långa. Det är osäkert, om gumman har rätt i sin tro; men deri har hon rätt, att hon varit lycklig på det sättet.

Då "fader vår" ser de andra glada omkring sig, så småler han så godt åt dem alla, fastän han ej hör hvad de säga och frågar: "Larsson, hvad är det ni talar om?"

"Jo", skriker Larsson, "Hedda frågade mig, när det var morfars födelsedag."

"Min födelsedag?" upprepar gubben; "ja, jag kunde tro, att det var om mig ni talade, ni såg så godt på mig; min födelsedag, ja, låt se, i morgon fyller jag 80 år."

"I morgon är det morfars födelsedag", säger Hedda sakta till barnen, och när morgonsolen sticker i mellan geranierrådets blad, komma der tre små Guds englar, slätkammade och rödblommiga, in till gubben, och den störste bjuder honom kaffekoppen och de tvenne andra sockerbrö'n och pepparkakor; och när den gamle sätter sig upp i sängen med sammanknäpta händer, ropa alla barnen på en gång: "Gud signe morfars på hans födelsedag!"

"Tack! tack, barn", säger gubben och smeker de små ljuslockiga englarne och omfamnar sin Hedda och

Larsson. "Gud välsigne morfar!" klingar det genom hela huset.

Och jag slutar min berättelse med äfven ett: Gud välsigne dig, du gamle, ärlige, trofaste man, som inom din lilla krets i ett halft sekel spridt välsignelse och glädje!

